

T.C.

BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YETİŞKİN BİREYLERDE ÇEVİRİM İÇİ SOSYAL SERMAYENİN
PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE TOPLULUK
HİSSİ VE ALGILANAN SOSYAL DESTEĞİN ARACILIK
ROLÜNÜN İNCELENMESİ

Ebrar ÖZDEMİR

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman DOĞRU

Ocak, 2025

T.C.

BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YETİŞKİN BİREYLERDE ÇEVİRİM İÇİ SOSYAL SERMAYENİN
PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE TOPLULUK
HİSSİ VE ALGILANAN SOSYAL DESTEĞİN ARACILIK
ROLÜNÜN İNCELENMESİ

Ebrar ÖZDEMİR

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman DOĞRU

Ocak, 2025

TEZ ONAY SAYFASI

BEYAN

Bu tezin tüm içeriğini şahsım tarafından özgün olarak hazırladığımı, bilimsel araştırma süreçlerinde etik ilkelere aykırı hiçbir eylemde bulunmadığımı, elde ettiğim verileri yasal yollarla ve akademik standartlara uygun şekilde topladığımı beyan ederim.

Ebrar ÖZDEMİR

TEŞEKKÜR

Bilimsel araştırmamın her aşamasında akademik birikimini ve vizyonunu benimle paylaşan, meslek hayatıma benzersiz katkılarda bulunan, ilham verici bilgi birikimiyle mesleki bakış açımı genişleten, her türlü akademik zorlukta yanımda duran saygıdeğer hocam Sayın Prof. Dr. Cem Oktay GÜZELLER'e; özverili yaklaşımıyla çalışmalarımı titizlikle yönlendiren, bu süreçte bana rehberlik eden ve sürekli olarak akademik gelişimime katkı sağlayan kıymetli hocam Dr. Süleyman DOĞRU'ya en derin şükran ve minnettarlığımı sunarım.

Yaşamımın her anında sonsuz sevgisini, destekleyici şefkatini ve sınırsız anlayışını hissettiğim, her türlü fedakârlığı göze alarak hedeflerime ulaşmam için benzersiz imkânlar sunan sevgi dolu annem Ayşe Gül ÖZDEMİR'e desteğini esirgemeyen ve bana daima güvenen babam Kenan ÖZDEMİR'e ve bu süreçte bana destek olan abim Alpaslan ÖZDEMİR'e ve kız kardeşlerim Beyza Nur ile Belinay ÖZDEMİR'e her şey için teşekkür ederim.

Hayat uzun bir maraton ve ben, her türlü engel ve zorluk karşısında vazgeçmeyen, dirençli ve azimli bir yolcu olduğum için kendime teşekkür ediyorum. En önemlisi de kırılğan anlarımda bile yeniden ayağa kalkıp, hedeflerimden şaşmadan, her deneyimden ders çıkararak gelişen bir insan olarak kendi kararlılığıma şükrediyorum.

Ebrar ÖZDEMİR

Ocak, 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

İç Kapak.....	
Tez Onay Sayfası.....	
BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER SAYFA NO.....	iv
SİMGE/SEMBOL VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
TÜRKÇE ÖZET ve ANAHTAR KELİMELELER.....	ix
İNGİLİZCE ÖZET ve ANAHTAR KELİMELELER.....	xi
1.GİRİŞ	12
1.1. Araştırmanın Problemi	12
1.2. Araştırmanın Amacı	14
1.3. Önem.....	17
1.5. Sınırlılıklar.	17
1.6. Tanımlar	18
1.7. Kuramsal Çerçeve	19
1.7.1. Sosyal Sermaye	19
1.7.1.1. Sosyal Sermaye Tanımı.....	22
1.7.1.2. Sosyal Sermaye Teorisi.	24
1.7.1.3. Sosyal Sermaye Üzerine Çağdaş Yazarlar.....	27
1.7.1.4. Sosyal Sermayenin Unsurları.....	34
1.7.1.5. Sosyal Ağ Kuramı.	40
1.7.1.6. Çevrim İçi Sosyal Sermaye.....	50
1.7.1.7. Çevrim İçi Sosyal Sermayenin Ölçülmesi	52
1.7.2. Topluluk Hissi	53
1.7.2.3. Topluluk Hissinin Dört Unsuru	55
1.7.3. Algılanan Sosyal Destek	60
1.7.3.1. Sosyal Destek Kaynakları.	62
1.7.3.2. Sosyal Desteğin Birey İçin Önemi	64

1.7.3.3. Çevrim İçi Ortamlarda Sosyal Destek.....	65
1.7.4. Psikolojik İyi Oluş	66
1.7.4.1. Ryff'ın Çok Boyutlu Psikolojik İyi Oluş Modeli.....	69
1.7.4.2. Psikolojik İyi Oluşun Toplum Sağlığına Etkisi.....	74
1.7.5. Çevrim İçi Sosyal Sermaye, Topluluk Hissi, Algılanan Sosyal Destek ve Psikolojik İyi Oluş İle İlgili Diğer Çalışmalar.....	75
2. YÖNTEM.....	79
2.1. Araştırmanın Modeli	79
2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	79
2.3. Veri Toplama Araçları	81
2.4. Veri Toplama Süreci	84
2.5. Verilerin Analizi	84
3. BULGULAR ve YORUM	91
3.1. Betimsel İstatistikler ve Değişkenler Arası İlişkiler.....	91
3.2. Ölçme Modelinin Test Edilmesi.....	93
3.3 Topluluk Hissi, Algılanan Sosyal Destek ve Psikolojik İyi Oluş Birlikte Çevrim İçi Sosyal Sermayeyi Anlamlı Düzeyde Yordamaktadır.....	96
4. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	109
4.1.Sonuçlar.....	109
4.2. Öneriler.....	110
I. KAYNAKÇA	113
II.EKLER	138
III. İNTİHAL RAPORU	148

SİMGE/SEMBOL VE KISALTMALAR LİSTESİ

ASD	Algılanan Sosyal Destek
β	Beta
CFI	Karşılaştırmalı Uyum İndeksi
ÇSS	Çevrim İçi Sosyal Sermaye
GFI	Uyum İyiliği İndeksi
Kay kare	χ^2
NFI	Normlaştırılmış Uyum İndeksi
RMSEA	Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü
SS	Standart Sapma
SPSS	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
SRMR	Standartlaştırılmış Kök Ortalama Kare Hatası
TH	Topluluk Hissi
TLI	Tucker-Lewis İndeksi
YEM	Yapısal eşitlik modelinin
$\bar{X}$	Aritmetik Ortalama

TABLO LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1.1.	Kaynak Olarak Sosyal Sermayeye Teorik Yaklaşımlar.....	25
Tablo 2.1.	Kişisel Bilgilere Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	80
Tablo 2.2.	Araştırmada Kullanılan Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler Homojenlik Ölçümleri, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.....	85
Tablo 3.1.	Betimsel İstatistikler ve İlişkiler.....	92
Tablo 3.2.	Ölçme Modelinin Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları, Açıklanan Varyansları, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.....	95
Tablo 3.3.	Yapısal Modellere Ait Uyum İyiliği İndeksleri.....	105
Tablo 3.4.	Tercih Edilen Modele Ait Bootstrapping Sonuçları.....	106
Tablo 3.5.	Yapısal Modelin Alternatif Modellerle Karşılaştırılması.....	107

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No	Şeklin İsmi	Sayfa No
Şekil 1.1.	Çevrim İçi Sosyal Sermaye İlişkin Hipotetik Model.....	15
Şekil 1.2.	Çevrim İçi Sosyal Sermaye İlişkin Alternatif Model.....	16
Şekil 1.3.	Sosyal Sermaye Perspektifi.....	26
Şekil 1.4.	Sosyal Sermaye Modeli	47
Şekil 1.5.	Psikolojik İyi Oluşun Temel Boyutları ve Teorik Temelleri.....	70
Şekil 2.1.a.	Ölçme Modeli Örneği ve 2.1.b. Yapısal Model Örneği.....	87
Şekil 3.1.	Ölçme Modeli.....	93
Şekil 3.2.	Topluluk Hissi, Çevrim İçi Sosyal Sermayeyi Anlamalı Düzeyde Yordamaktadır.....	96
Şekil 3.3.	Algılanan Sosyal Destek, Çevrim İçi Sosyal Sermayeyi Anlamalı Düzeyde Yordamaktadır.....	99
Şekil 3.4.	Algılanan Sosyal Destek, Çevrim İçi Sosyal Sermayeyi Anlamalı Düzeyde Yordamaktadır.....	101
Şekil 3.5.	Topluluk Hissi, Algılanan Sosyal Destek ve Psikolojik İyi Oluşun Bir Arada Olması, Çevrim İçi Sosyal Sermayeyi Anlamalı Düzeyde Yordamaktadır.....	103

TÜRKÇE ÖZET ve ANAHTAR KELİMELELER

Özdemir, E. (2024). Yetişkin Bireylerde Çevrim İçi Sosyal Sermayenin Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkisinde Topluluk Hissi ve Algılanan Sosyal Desteğin Aracılık Rolünün İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Bu çalışmada, yetişkin bireylerde çevrim içi sosyal sermaye ile topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş arasındaki bağlantılar incelenmiştir. Çalışma, sosyal medyayı aktif kullanan 25 yaş ve üzeri 304 yetişkinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında, Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği, Topluluk Hissi Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Çalışma, iki farklı aşamada test edilen yapısal eşitlik modeli çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. İlk adımda kullanılan ölçüm modeli, modelinin doğrulanmasıyla yapıların geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiştir (GFI, 0.93; CFI, 0.96; RMSEA, 0.076). İkinci aşamada ise öne sürülen hipotezler doğrultusunda yapısal model test edilmiştir. Dolaylı etkilerin anlamlılığı, bootstrap yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Yapısal eşitlik modelinden elde edilen sonuçlar, yetişkin bireylerde topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşun çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı ve etkili bir şekilde açıkladığını göstermiştir (GFI, 0.932; CFI, 0.964; RMSEA, 0.076). Alternatif modeller ise bu değişkenlerin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki dolaylı etkilerini destekler nitelikte bulunmuştur. Genel olarak sonuçlar, çevrim içi sosyal sermaye ile topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş arasında güçlü pozitif ilişkiler olduğunu ve bireylerin dijital etkileşimlerinin sosyal bağlılıklarını artırarak psikolojik iyilik hallerini desteklediğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Algılanan Sosyal Destek; Bootstrap; Çevrim İçi Sosyal Sermaye; Psikolojik İyi Oluş; Topluluk Hissi; Yapısal Eşitlik Modeli

İNGİLİZCE ÖZET ve ANAHTAR KELİMELELER

Özdemir, E. (2024). Examining The Mediating Role Of Sense Of Community And Perceived Social Support İn The Effect Of Online Social Capital On Psychological Well-Being İn Adults, Master's Thesis, Biruni University Institute of Postgraduate Education, Istanbul.

This study examined the relationships between online social capital and sense of community, perceived social support, and psychological well-being in adults. A total of 304 adults aged 25 and over, who are active social media users, participated in the study. Data were collected using the Online Social Capital Scale, Sense of Community Scale, Multidimensional Perceived Social Support Scale, Psychological Well-Being Scale, and a Personal Information Form. The study was conducted within the framework of a structural equation model tested in two stages. In the first stage, the validity and reliability of the constructs were assessed by validating the measurement model (GFI = 0.93; CFI = 0.96; RMSEA = 0.076). In the second stage, the structural model was tested according to the proposed hypotheses, and the significance of indirect effects was evaluated using the bootstrap method. The results from the structural equation model indicated that sense of community, perceived social support, and psychological well-being significantly and effectively explained online social capital (GFI = 0.932; CFI = 0.964; RMSEA = 0.076). Alternative models also supported the indirect effects of these variables on online social capital. Overall, the findings suggest strong positive relationships between online social capital and sense of community, perceived social support, and psychological well-being, indicating that individuals' digital interactions enhance their psychological well-being by fostering social connectedness.

Keywords: Bootstrap; Online Social Capital; Perceived Social Support; Psychological Well-being; Sense of Community; Structural Equation Modelling

1.GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, hipotezleri, önemi, varsayımları, sınırlılıkları, temel kavramların açıklamaları ve kuramsal altyapısı ele alınmıştır.

1.1. Araştırmanın Problemi

İnsanlık tarihi boyunca iletişim araçları ve yöntemleri evrimleşerek toplumsal ilişkilerin ve kültürel dönüşümlerin temel dinamiklerini şekillendirmiştir. Bu evrim, internet ve sosyal ağlarla birlikte yeni bir boyut kazanmış ve küresel etkileşimin yanı sıra dijital toplumun doğuşuna öncülük etmiştir. Günümüz dijital çağında, internet ve sosyal medya platformlarının yaygınlaşması, bireylerin sosyal ilişkilerini ve topluluklarla olan etkileşimlerini yeniden şekillendirerek sosyal etkileşime farklı boyutlar kazandırmıştır. Bu teknolojik yenilikler, geleneksel yüz yüze iletişimin ötesine geçerek sanal ağlar ve çevrim içi topluluklar aracılığıyla ilişkilerin yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Böylece, sosyal bağlantılarımızı kurma ve sürdürme biçimimiz değişmiş, dijital etkileşimlerin ve sanal toplulukların giderek daha fazla önem kazandığı bir dönem başlamıştır.

Sanal ağlar ve çevrim içi toplulukların artışı, bireylerin sosyal destek ağlarını genişletmelerine ve bilgiye hızlı erişim sağlamalarına büyük katkıda bulunmuştur. Bu dijital etkileşimler, fiziksel ve sanal alanlar arasındaki sınırların giderek belirsizleşmesine yol açmıştır (Kraut vd., 2012). Sanal topluluklar, sosyal destek, bilgi paylaşımı ve kolektif eylem için kritik platformlar haline gelmiştir (Wellman ve Wortley, 1990). İnsanlar artık fiziksel olarak bir araya gelmeden de güçlü bağlar kurabilmekte, ortak ilgi alanlarına sahip kişilerle etkileşimde bulunabilmekte ve çeşitli toplulukların bir parçası olabilmektedir. Ayrıca, dijital etkileşimler, coğrafi olarak dağılmış veya sosyal olarak izole bireyler arasında aidiyet, kimlik ve topluluk hissini güçlendirmektedir (Burke vd., 2010). Sonuç olarak, sanal ağlar ve çevrim içi topluluklar, modern toplumun sosyal yapısını ve iletişim biçimlerini köklü bir şekilde dönüştürerek dijital çağın vazgeçilmez unsurları haline gelmiştir.

Sosyal sermaye, toplum ruh sağlığının değerlendirilmesinde önemli bir ölçüttür ve bireylerin güven, karşılıklılık, kolektif eylem, örgütsel katılım ve sosyal ağlarla ilişkisini ifade eder (Jonsson vd., 2020; Field, 2008). Williams (2006) bu kavramı, bağlanma ve köprü kurma şeklinde iki ana biçimde ele alır. Bağlanma, benzer özelliklere sahip bireyler arasındaki ilişkileri ifade ederken, köprü kurma daha çeşitli gruplar arasındaki bağlantıları kapsar. Çevrim içi sosyal sermaye ise, bireylerin dijital ortamlar üzerinden kurdukları sosyal bağları ve kaynakları tanımlar. Bu bağlar, çevrim içi toplulukların bir parçası olma duygusunu güçlendirir ve algılanan sosyal destek düzeyini artırabilir (Ellison vd., 2007).

Çevrim içi topluluklardaki topluluk hissi, bireylerin çevrim içi ortamlarda başkalarıyla etkileşime girdiklerinde deneyimledikleri aidiyet, bağlantı ve bağlılık hissini ifade eder (McMillan ve Chavis, 1986). Bu kavram, üyelik, etki, bütünleşme ve ihtiyaçların karşılanması gibi unsurlarla birlikte paylaşılan duygusal bağlantılar ve kolektif kimlik duygularını içerir. Çevrim içi etkinliklere katılımın artmasıyla birlikte, sosyal destek ve bilgi paylaşımı, bireylerin mental ve fiziksel iyi oluşu üzerinde olumlu sonuçlara yol açabilir (Cohen ve Wills, 2015; Kraut vd., 2012). Topluluk hissi, çevrim içi topluluklarda kritik bir öneme sahiptir çünkü bireyler arasında aidiyet, bağlantı ve bağlılık duygusunu teşvik eder. Topluluk hissi, çevrim içi etkileşimlerle güçlendirilebilir ve sosyal bağlılıkları artırabilir, dolayısıyla bireylerin psikolojik iyi oluşunu olumlu yönde etkileyebilir.

Algılanan sosyal destek, bireyin yaşam kalitesiyle doğrudan ilişkilidir ve kişinin çevresindeki bireylerden farklı konularda yardım alabilme durumunu ifade eder (Rifat Iraz vd., 2021; Taştan, 2021). Çevrim içi ortamlarda algılanan sosyal destek, bireylerin çevrim içi topluluklarda, sosyal medyada ve diğer dijital platformlarda başkalarından alabileceklerine inandıkları duygusal, bilgilendirici ve somut yardımları ifade eder (Cohen ve Wills, 2015). Bu kavram, bireylerin çevrim içi ilişkiler ve etkileşimler aracılığıyla rahatlık, güvenlik ve azalmış stres duyguları yaşadıkları bir destek kaynağı olarak algılanması fikrine dayanır (Kraut vd., 2012). Çevrim içi ortamlarda algılanan sosyal destek, duygusal destek (örneğin empati, cesaretlendirme), bilgilendirici destek (örneğin tavsiye, rehberlik) ve somut destek (örneğin finansal, maddi yardım) gibi çeşitli biçimler alabilir (Burke vd., 2010).

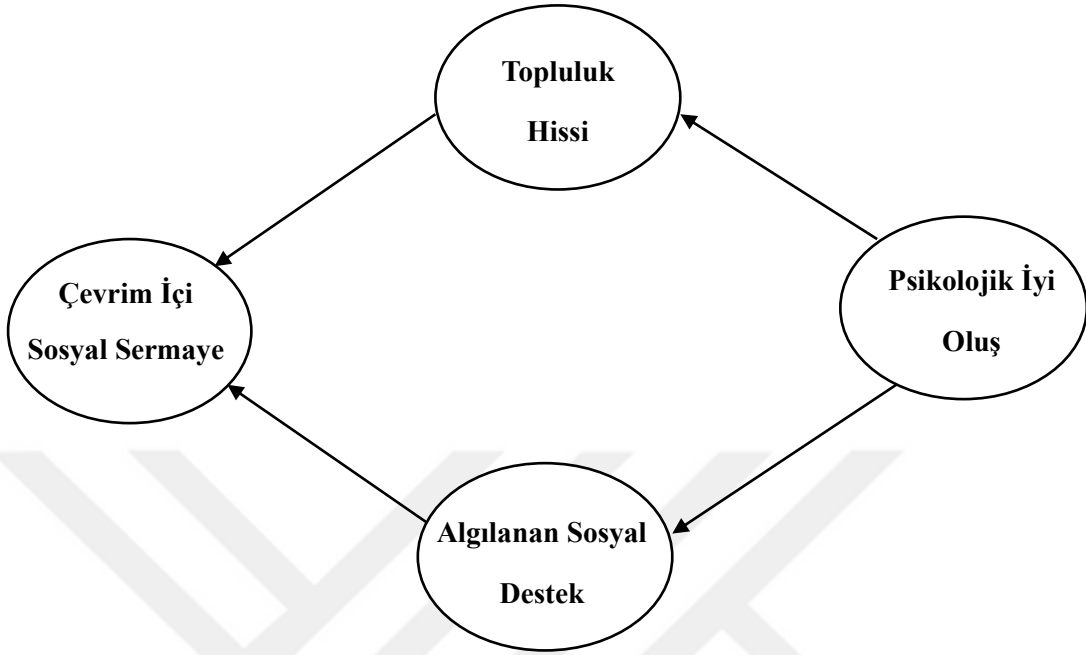
Psikolojik iyi oluş, kişinin yaşamından mutlu, tatmin olmuş ve hoşnut olma durumunu ifade eder. Bu kavram, bireylerin ruh sağlığı ve yaşam kalitesinin çeşitli boyutlarını kapsar ve olumlu duygular, yaşam tatmini, öz kabul, kişisel gelişim, yaşamın amacı, çevresel kontrol, özerklik ve sağlıklı ilişkiler gibi unsurları içerir (Ryff, 1989). Çevrim içi ortamlar, benzer ilgi ve deneyimlere sahip bireylerle bağlantı kurmamıza yardımcı olarak bize sosyal destek sağlar. Bu tür çevrim içi sosyal destek, özellikle izole olmuş veya çevrim dışı ortamlarda sosyal bağlantılar kurmakta zorluk çeken bireyler için faydalı olabilir (Cohen ve Wills, 2015; Burke vd., 2010). Ayrıca, çevrim içi ortamlar topluluk ve aidiyet duygusu sağlayarak psikolojik iyi oluşu artırabilir (Kraut vd., 2012).

Çevrim içi ortamlarda sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş kavramları arasındaki ilişkileri anlamak, dijital etkileşimlerin bireylerin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini belirlemede kritiktir. Bu kavramların birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğini incelemek, çevrim içi toplulukların sağladığı destek ve aidiyet duygusunun psikolojik iyi oluş üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koyabilir. Çevrim içi sosyal sermaye, çok boyutlu bir kavram olup psikolojide yeterince ele alınmamıştır. Bu kavramın birey üzerindeki etkilerine dair çalışmalar incelendiğinde, çevrim içi sosyal sermaye ile ilgili araştırma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, yetişkin bireylerin çevrim içi sosyal sermayesinin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisinde, topluluk hissi ve algılanan sosyal desteğin aracılık rolünün incelenmesi ile ilişkili olacağı öngörülmektedir. Bu nedenle, çalışma sosyal psikolojide yerli literatüre yeni bir bakış açısı sunarken, sosyal politika oluşturulması, toplum sağlığı stratejilerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi için değerli bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, yetişkin bireylerde çevrim içi sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu kapsamda, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş, yetişkin bireylerin çevrim içi sosyal sermayeleri üzerindeki dolaylı etkisini araştırmak amacıyla, literatürde önerilen hipotetik model Şekil 1'de sunulmuştur. Ayrıca, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşun, yetişkin bireylerin çevrim içi sosyal sermayeleri üzerindeki dolaylı etkilerini incelemek üzere, yapısal eşitlik modeli

tekniği ve alan yazındaki veriler doğrultusunda önerilen alternatif model de Şekil 1'de sunulmuştur.

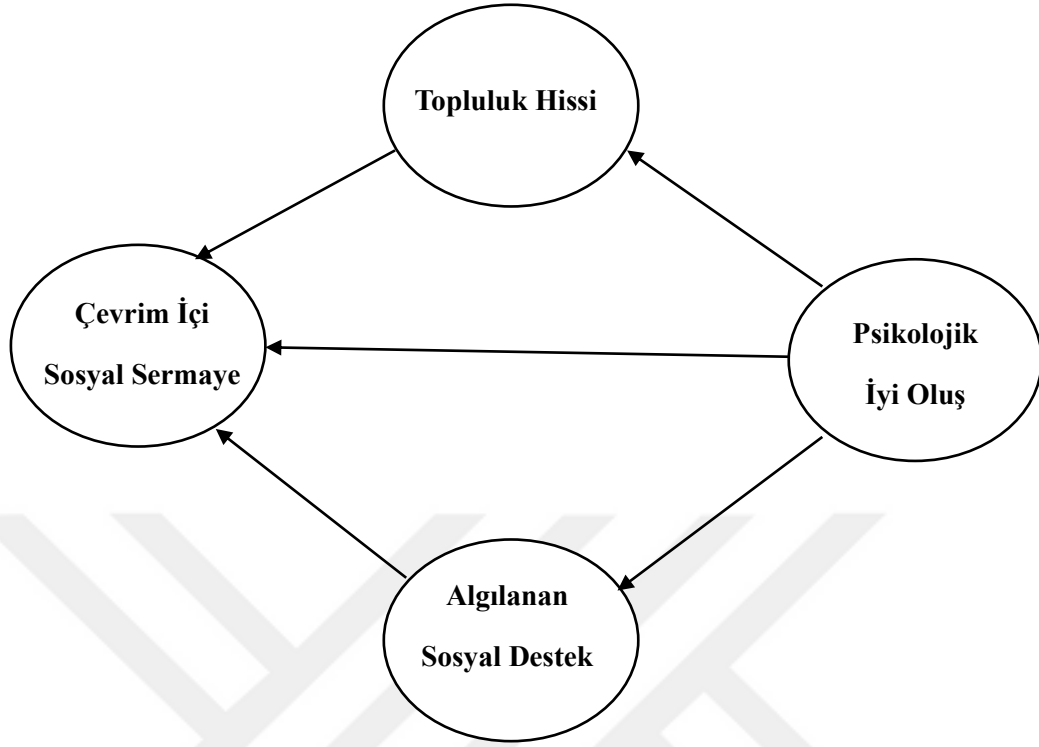

Şekil 1.1. Çevrim İçi Sosyal Sermaye İlişkin Hipotetik Model

Bu çalışmada, Şekil 1’de yer alan teorik modeli değerlendirmek amacıyla aşağıdaki hipotezlere yanıt aranmıştır:

1. Topluluk hissi, çevrim içi sosyal sermayeyi manidar düzeyde yordamakta mıdır?
2. Algılanan sosyal destek, çevrim içi sosyal sermayeyi manidar düzeyde yordamakta mıdır?
3. Psikolojik iyi oluş, çevrim içi sosyal sermayeyi manidar düzeyde yordamakta mıdır?
4. Topluluk hissi, psikolojik iyi oluş aracılığıyla çevrim içi sosyal sermayeyi manidar düzeyde yordamakta mıdır?
5. Algılanan sosyal destek, psikolojik iyi oluş aracılığıyla çevrim içi sosyal sermayeyi manidar düzeyde yordamakta mıdır?

Şekil 2’de sermayenin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş aracılığıyla yetişkin bireylerde çevrim içi sosyal üzerindeki dolaylı etkisi gösterilmiştir.

Şekil 1.2. Çevrim İçi Sosyal Sermaye İlişkin Alternatif Model

Bu çalışmada, Şekil 1.2’de sunulan alternatif modeli incelemek ve bu model ile mevcut modeli karşılaştırmak amacıyla aşağıdaki hipotezler ele alınacaktır:

1. Psikolojik iyi oluş, topluluk hissini manidar biçimde yordamakta mıdır?
2. Psikolojik iyi oluş, algılanan sosyal desteği manidar biçimde yordamakta mıdır?
3. Topluluk hissi, çevrim içi sosyal sermayeyi oluşu manidar biçimde yordamakta mıdır?
4. Algılanan sosyal destek, çevrim içi sosyal sermaye manidar biçimde yordamakta mıdır?
5. Psikolojik iyi oluş, topluluk hissi aracılığıyla çevrim içi sosyal sermayeyi manidar biçimde yordamakta mıdır?
6. Psikolojik iyi oluş, algılanan sosyal destek aracılığıyla çevrim içi sosyal sermayeyi manidar biçimde yordamakta mıdır?
7. Çevrim içi sosyal sermayeye yönelik önerilen hipotetik model ve alternatif model ile karşılaştırıldığında, hangi model daha iyi bir uyum göstermektedir?

1.3. Önem

Dijital teknolojilerin hızla ilerlediği ve çevrim içi platformların günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası haline geldiği bu dönemde, çevrim içi sosyal sermaye, bireyler arası etkileşimleri ve toplumsal bağları anlamada önemli bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Çevrim içi sosyal sermaye, dijital platformlar perspektifinden ele alındığında, bireyler ve gruplar arasındaki sosyal bağların niteliğini ve gücünü yeniden tanımlamaktadır. İnternet ve sosyal medya platformlarının toplumsal ilişkiler ve kültürel dönüşümler üzerindeki etkileri, sosyal sermayenin dijital çağdaki işlevlerini ve katkılarını derinlemesine analiz etmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, çevrim içi sosyal sermaye, dijital platformların bireylerde topluluk hissi oluşturma ve bu hissi güçlendirme süreçlerindeki rolüyle, aidiyet ve dayanışma duygularını nasıl pekiştirdiğini anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca, çevrim içi sosyal sermayenin bireylerin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş üzerindeki etkilerini incelemek, dijital etkileşimlerin bireylerin ruh sağlığı üzerindeki olumlu potansiyelini değerlendirmek için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu çalışma, çevrim içi sosyal sermayenin bireylerin sosyal bağlarını nasıl şekillendirdiğini, toplumsal dayanışmayı nasıl teşvik ettiğini ve bireysel psikolojik iyi oluşa nasıl katkı sağladığını ele alarak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde dijital çağın dönüşüm dinamiklerini anlamaya yönelik değerli bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

1.4. Sayıtlar:

Araştırmaya katılan bireylerin, kendilerine sunulan tüm ölçme araçlarına içten ve kendilerini yansıtacak şekilde yanıt verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar:

- Çalışma, kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.
- Verilerin analizi, kullanılan istatistiksel yöntemlerle sınırlıdır.
- Çalışma, çevrim içi sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş kavramlarıyla sınırlıdır.
- Örneklem, 25 yaş ve üzeri sosyal medya kullanan katılımcılarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Çevrim İçi Sosyal Sermaye: Bir kişinin veya sosyal birimin çevrim içi platformda oluşturduğu ilişki ağı içinde bulunan ve bu ağ üzerinden erişilebilen, aynı zamanda ağdan türetilen mevcut ve potansiyel kaynakların tümüdür (Ellison vd., 2007).

Topluluk hissi: Topluluk hissi: Üyelerin gruba ve birbirlerine karşı duyduğu aidiyet duygusunu ifade eder. Bu duygu, üyelerin hem birbirlerini hem de grubu önemseyerek, karşılıklı ihtiyaçları birlikte çözme kararlılığına dayalı ortak bir inançtan kaynaklanır (McMillan ve Chavis, 1986).

Algılanan Sosyal Destek: Sosyal destek, bireylerin stresle başa çıkmalarına yardımcı olmak için sosyal ilişkiler aracılığıyla sağlanan tavsiye, bilgi ve kaynakların toplamını ifade eder (House, 1981; Cohen ve McCay, 1984; Pearlin, 1989; Cohen ve Hoberman, 1983).

Psikolojik iyi oluş: Bireyin kendini kabul etme, olumlu ilişkiler kurma, özerklik, çevre üzerindeki kontrol, kişisel gelişim ve yaşam amacı gibi alt unsurları kapsayan bir psikolojik işlevsellik modeli olup, bu model, bireylerin yaşamlarına dair belirli hedefler koyabilmesi, bağımsız kararlar alabilmesi ve kendilerine ve çevrelerine karşı kabul edici bir tutum geliştirmeleriyle tanımlanır (Ryff, 1989).

1.7. Kuramsal Çerçeve

1.7.1. Sosyal Sermaye

“İnsan doğası gereği politik bir hayvandır.” (Aristoteles, Politika)

Sosyal sermaye, yaygın olarak kullanılan bir terim olmasına rağmen, genellikle yeterince tanımlanmamış ve tam olarak kavramsallaştırılmamıştır. Kavramın kökleri eskiye dayanmakla birlikte, terimin kendisi yakın bir zamanda ortaya atılmıştır (Bankston ve Zhou, 2002; Putnam, 1995). Sosyal sermaye kavramı, Aristoteles'in "Politika" adlı eserinde geçen "İnsan doğası gereği politik bir hayvandır." ifadesi ile örtüşür. Bu ifade, insanın doğası gereği topluluklar halinde yaşamaya eğilimli olduğunu ve bireyin varoluşunu tamamlamak için toplum içinde bulunmasının zorunlu olduğunu belirtir. Buradaki "politik" terimi, topluluk veya toplum anlamında kullanılarak, insanın sosyal bir varlık olduğunu vurgular. Bu felsefi görüşün, modern sosyal sermaye kavramıyla ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü insanlar, bireysel olarak değil, toplumsal bağlar ve ilişkiler kurarak anlam ve değer kazanırlar. Sosyal sermaye teorisi Antik Yunan'a kadar uzansa da sosyal sermaye kavramı insanlık tarihi boyunca sürekli var olmuş bir olgu olarak karşımıza çıkar. İnsan, tarihsel süreçte çeşitli ekonomik, sosyal, siyasal ve ailevi özelliklerle şekillenmiş ve bu özellikler aracılığıyla sürekli bir etkileşim içinde bulunmuştur. Bu bağlamda, insanların sahip olduğu bu özellikler ve kurdukları ilişkiler, onların sosyal sermayesini oluşturabilir. Nitekim Adam ve Roncevic (2003), sosyal sermayenin sivil toplum ve sosyal bağlılık gibi kavramlarla bağlantılı olduğunu ifade etmiştir.

Sosyal sermaye kavramının entelektüel kökenleri, on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllara kadar uzanan derin ve geniş bir geçmişe sahiptir (Adam ve Roncevic, 2003). Bu kavram, Tocqueville, J.S. Mill, Toennies, Durkheim, Weber, Locke, Rousseau ve Simmel gibi önemli düşünürlerin çalışmalarında yer almaktadır (Bankston ve Zhou, 2002; Brewer, 2003; Lazega ve Pattison, 2001; Portes ve Sensenbrenner, 1993; Putnam, 1995). Kavramı daha iyi anlamak için onu üç farklı dönemde inceleyebiliriz. İlk dönem, geçen yüzyılın başından 1980'e kadar uzanan süredir. İkinci dönem, sosyal sermaye kavramının Pierre Bourdieu (1986), James Coleman (1988) ve Robert Putnam (1995) gibi teorisyenler tarafından geliştirildiği, bu

kişilerin temel teorisyenler olarak kabul edildiği 1980'ler ve 1990'ları kapsamaktadır. Son olarak, 90'lı yıllardan itibaren birçok akademisyen, terimin içeriğini sınırlandırmayı, çeşitli bilimsel alanlardaki (örneğin ekonomi, psikoloji, sağlık, eğitim) rolünü araştırmayı ve ölçmeyi amaçlayarak yapıya güçlü bir ilgi göstermiştir (Tsounis ve Xanthopoulou, 2022).

"Sosyal sermaye" kavramını ilk defa kullanan kişi, Amerikalı eğitimci ve reformist Lyda Judson Hanifan'dır. Hanifan, 1916 yılında kaleme aldığı "The Rural School Community Center" adlı eserinde bu terimi ortaya atmıştır. Bu kavramı, ekonomik sermaye dışında, toplumun bütünlüğünü oluşturan bireyler ve aileler arasındaki karşılıklı güven, dostluk, empati ve sosyal bağların önemini vurgulamak amacıyla geliştirmiştir (Devamoğlu, 2008). Ona göre sosyal sermaye, insanların günlük yaşamlarında karşılıklı yarar sağlayan sosyal etkileşimler ve ağlar aracılığıyla elde edilen bir kaynaklar bütünüdür (Hanifan, 1916).

1961 yılında ekonomist Jane Jacobs (1992), sosyal sermayeyi ABD'nin büyük şehirlerindeki sosyal ağların varlığı ve işlevi olarak tanımlamış ve bu şehirlerin ekonomik gelişimleri açısından gerçek zenginliği olduğunu iddia etmiştir. 70'li yıllarda ekonomist Greg Loury (1977) bu terimi çeşitli etnik-ırksal gruplar arasındaki sosyal eşitsizlikler üzerine yaptığı çalışmada kullanmış ve bir kişinin bilgi ve yeteneklerini geliştirebilecek aile ve sosyal ilişki ağları olarak tanımlamıştır. Ancak sosyal sermaye teorisinin temellendirilmesi, 80'li ve 90'lı yıllarda gerçekleşmiştir (Tsounis ve Xanthopoulou, 2022). Sosyal sermayeyi sistematik bir şekilde ilk ortaya koyan, bireylerin kolektif bir kaynağa erişimi olarak ele alan kişi sosyolog Pierre Bourdieu (1986) olmuştur. Bourdieu, sermayenin dört biçimi arasında ayırım yapmıştır: ekonomik (mülkiyet haklarını ifade eder), kültürel (örneğin üniversite diplomaları gibi çeşitli varlıklar), sembolik (bireylerin sosyal prestijini yansıtır) ve sosyal (sosyal bağlantılardan elde edilen kaynakları ifade eder). Bourdieu (1986)'ya göre ekonomik sermaye temeldir; diğer tüm sermaye türleri, bir dizi karmaşık ve otomatik olmayan dönüştürücü süreç aracılığıyla ekonomik sermayeden kaynaklanır ve belirli koşullar altında ekonomik sermayeye dönüştürülebilir. Benzer şekilde, eğitim sosyolojisi alanında çalışmalar yapan James Coleman (1988), sermayeyi üç farklı kategoride incelemiştir: fiziksel sermaye (örneğin, makineler gibi somut varlıklar), insani sermaye (örneğin, bilgi ve sosyal beceriler) ve sosyal sermaye (örneğin, sosyal ilişkiler). Coleman, sosyal sermayenin insan sermayesinin oluşumundaki rolünü

özellikle vurgulamış ve aile ile toplum desteğinin gençler için gelişim fırsatları yaratabileceğini belirtmiştir. Son olarak, Bourdieu ve Coleman sosyal sermayeye bireyci bir yaklaşım benimserken, Robert Putnam (1995) bunu bir kamu malı olarak tanımlamış ve kolektif bir yaklaşım önermiştir. Putnam'a (1995) göre sosyal sermaye, bir toplulukta, şehirde veya devlette mevcut olan güven ve sivil katılım miktarıyla ilgilidir ve tüm topluluk üyelerinin sosyal ağlara yaptıkları benzersiz yatırımlardan bağımsız olarak faydalanabilecekleri kişiler arası iş birliği olarak yorumlanmaktadır.

Çeşitli alanlardaki araştırma ve uygulamalardaki bu büyüme, bu kavramın daha önce görülmemiş bir şekilde kabul edildiğini, incelendiğini ve uygulandığını göstermektedir. Sosyal sermaye, özellikle sosyoloji ve ekonomi gibi bilim dalları arasında teorik entegrasyon için önemli bir kavramsal yenilik sunmaktadır (Adam ve Roncevic, 2003). Kavram sıklıkla sosyoloji, ekonomi ve siyaset bilimlerinde kullanılmakla birlikte farklı alanlarda da kullanımı artmaya başlamıştır. Fine ve Green (2000), sosyal teorinin sosyal sermaye merceğinden yeniden yazıldığını öne sürmektedir. Sosyal sermaye kavramı, çok geniş olduğu için çeşitli uygulamalara elverişlidir ve herhangi bir sosyal varlık ya da duruma sosyal sermayenin kavramsal çerçevesi üzerinden yaklaşılabilir (Grootaert ve Van Bastelaer, 2001). Zira sosyal sermaye kavramı, ekonomi ve sosyoloji gibi alanlarda sıkça kullanılsa da aslında psikoloji gibi çeşitli disiplinleri de kapsayan geniş bir kavramdır. Ancak sosyal sermaye kavramının psikolojide pek tercih edilmemesinin nedeni, bu kavramın aslında sosyolojide tasarlanıp siyaset bilimi ve ekonomiye yayılmış olması ve şimdiye kadar açıkça psikolojik terimlerle yorumlanmamış olmasıdır. Bu durumla bağlantılı olarak, toplum psikolojisinin öncelikle bireylerin deneyimleri, davranışları ve iyi oluşları bağlamında gruplar, yerleşimler, toplum kuruluşları ve diğer daha geniş analiz düzeylerine odaklanması gerekmektedir (Perkins, Hughey ve Speer, 2002). Çünkü, sosyal bir varlık olan insan, yaşadığı topluluktan bağımsız olarak değerlendirilemez.

1990'lardan itibaren sosyal sermaye teorisi hızla popülerlik kazanmıştır. Son dönemlerde, akademik literatürde sosyal sermaye ile ilgili yapılan atıfların sayısında önemli bir artış gözlemlenmiştir. Ekonomi (Schiff, 1992; Ostrom, 2000), sosyoloji (Carpiano, 2006; Portes, 1998), psikoloji (Lin, 2002) ve eğitim çalışmaları (Israel, Beaulieu ve Hartless, 2001) gibi farklı bilimsel alanlardan birçok akademisyen bu yapıyı kavramsallaştırmaya ve anlamaya çalışmıştır. Aynı zamanda, uluslararası kuruluşlar (OECD, 2001; 1998) sosyal sermayenin tanımı ve boyutlarına ilişkin bir

çerçeve sunmuşlardır. Bu gelişmelere rağmen Bourdieu (1986), Coleman (1988) ve Putnam (1995) hala kavramın ana teorisyenleri olarak kabul edilmektedir.

1.7.1.1. Sosyal Sermaye Tanımı. Sosyal sermaye tanımları, kişi/kişilere faydalar sağlayan sosyal ilişkilere odaklanma konusunda ortak noktaya sahiptir. Ancak, daha önce de belirttiğimiz üzere bu kavram birçok disiplin tarafından kullanılmış olup tek bir tanımı bulunmamaktadır. Tanımların çeşitliliği, sosyal sermayenin kavramsallaştırma ve operasyonelleştirmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, sosyal sermayenin üzerinde uzlaşılmış bir tanım yoktur ve bir çalışmada benimsenen tanım, araştırmanın disiplinine ve düzeyine bağlı olarak değişir (Robison vd., 2002).

Literatürde sosyal sermaye kavramı üzerinde fikir birliği bulunmadığı gibi, bu konudaki tanımlamalar arasında belirgin farklılıklar ve hatta çelişkiler de mevcuttur (Adler ve Kwon, 2002). Sosyal sermayenin tanımlanmasındaki bu zorluklar, araştırmacıların kendi yaklaşımlarını sunmadan önce kavramın entelektüel kökenlerini, farklı kullanım alanlarını ve tartışmalı yönlerini ele almaya yönelmelerine neden olmuştur (Adam ve Roncevic, 2003). Ayrıca, akademisyenlerin diğer disiplinlerin bakış açılarını benimseyip yeniden yorumlamalarının, disiplinler arası ortak bir tanım ihtiyacını azaltabileceği de öne sürülmüştür (SCIG, 2000).

Sosyal sermaye, disiplinlere göre farklı anlamlar taşıyan çok boyutlu bir kavramdır. Sosyoloji perspektifinden bakıldığında, sosyal sermaye, bireylerin karşılıklı tanışma ve tanınma ilişkileriyle bağlantılı olan kaynakların toplamıdır (Bourdieu, 1986). Ekonomi alanında ise, bireyler ve gruplar arasındaki iş birliğini ve değişimi kolaylaştıran normlar, kurumlar ve ilişkiler kümesi olarak tanımlanır (Knack ve Keefer, 1997). Siyasette, bir toplumda iş birliğini ve kolektif eylemi kolaylaştıran toplumsal güven, normlar ve ağların stoğu olarak ele alınır (Rothstein, 2005). Psikolojide sosyal sermaye, bireylerin sosyal ilişkileri aracılığıyla duygusal destek, bilgi ve etki gibi kaynaklara erişebilme ve bunları harekete geçirebilme derecesi olarak tanımlanır (Cohen ve Wills, 2015). Halk sağlığı açısından ise, sosyal sermaye, kaynaklara erişimi, sosyal desteği ve sağlığı teşvik edici davranışları etkilediğinden sağlığın kritik bir belirleyicisi olarak kabul edilir (Marmot, 2006). Bu tanımlar, sosyal sermayenin disiplinlere göre farklı anlamlar taşıdığını ve her disiplinin kendi bağlamında sosyal sermayeyi farklı şekillerde ele aldığını göstermektedir. Verilen tanımlardan yola çıkarak, sosyal sermaye tanımlarının özüne, kaynaklarına veya

etkilerine odaklanmalarına göre anlamlarının değiştiği gözlenmiştir. Tanımlardaki farklılığın temel nedeni, sosyal sermayenin biçimine, kaynağına veya sonucuna odaklanmaktan kaynaklanmaktadır. Bu sebeple literatürde birçok farklı sosyal sermaye tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlar, öncelikli olarak (1) bir aktörün diğer aktörlerle sürdürdüğü ilişkilere mi, (2) bir aktörün diğer aktörlerle kurduğu ilişkilerin yapısına mı odaklandıklarına göre değişmektedir. Sosyal sermaye ile ilgili yaklaşımlar, düşünürlerin tanımlama biçimlerindeki çeşitliliğe örnek olarak aşağıdaki tanımlara yer verilmiştir:

"Toplumlari bir arada tutan tutkal" (Serageldin, 1996).

"Bireyin sosyal ağlarındaki bilgi, güven ve karşılıklı yardımlaşma normları" (Woolcock, 1998).

"Bir kişinin kişisel ilişkiler ağı ve prestijli kurumsal bağları" (Belliveau, O'Reilly ve Wade, 1996).

"Bireylerin sosyal yapılar veya ağ üyelikleri sayesinde elde ettikleri faydalardan yararlanma kapasitesi" (Portes, 1998).

"Sosyal yapılar içinde meydana gelen değişimlerle oluşan ve bireylerin çıkarlarını takip etmek için kullanabileceği bir kaynak" (Baker, 1990).

"Sosyal aktörlerin, diğer sosyal aktörlerin kaynaklarına ulaşmak için örgütler arasında ve içinde ağ bağlantılarını oluşturma ve bu bağlantıları etkinleştirme süreci" (Knoke, 1999).

"Bir bireyin ya da sosyal birimin ilişkiler ağında gömülü olan, bu ağ aracılığıyla erişilebilen ve bu ağdan elde edilen mevcut ve potansiyel kaynakların toplamı. Bu nedenle sosyal sermaye hem ilişki ağını hem de bu ağın harekete geçirilmesiyle kullanılabilecek varlıkları içerir" (Nahapiet ve Ghoshal, 1998).

Özetle, sosyal sermaye çok boyutlu bir yapıdır ve tek bir tanım seçmek imkansızdır. İlerleyen bölümlerde, sosyal sermayenin uygun şekilde kavramsallaştırılmasına yardımcı olan teoriler ve çağdaş yazarlar ile kavram daha detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

1.7.1.2. Sosyal Sermaye Teorisi. Sosyal sermaye, bireylerin, sosyal grupların ve toplumun faydalanabileceği sosyal ilişkilerin yapısını ve kalitesini ifade eder (Sarracino ve Mikucka, 2017). Sosyal sermaye literatürü önemli ölçüde artmış olsa da kavramsallaştırılması ve operasyonel hale getirilmesi konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır (Fine, 2001; Storberg, 2002). Çoğu akademisyen, sosyal sermayenin kişiler arası etkileşimler yoluyla üretilen çok boyutlu bir kaynak olduğunu ve hem ağ bağlarını hem de iş birliği ile kolektif eylemi kolaylaştırabilecek güven ve karşılıklılık gibi paylaşılan değerleri içerdiği konusunda hemfikirdir (Agampodi vd., 2015; Lin, 2001; Tsounis vd., 2023).

Sosyal sermayeye ilişkin temel kuramsal yaklaşımlar bireyselci ve kolektif yaklaşımlardır. Bireyselci yaklaşımın ana teorisyeni olan Bourdieu (1986) 'ya göre, sosyal sermaye, çeşitli sosyal ağlara katılan bireylerin, bu ağlarda geçerli olan belirli sosyal davranış kurallarına uydukları sürece elde ettikleri maddi avantajları yansıtmaktadır (Carpiano, 2006). Bu ağlar, tüm katılımcıların erişebildiği ve bağlılıklarının ve kasıtlı eylemlerinin gerekli olduğu kolektif bir kaynak oluşturmaktadır. Bireysel aktörler bu ağları oluşturabilir ve fayda elde etmek için bu ağların resmi veya sözlü olmayan kurallarına uyarak katılabilirler. Dolayısıyla, bu ağlar bir faydayı maksimize etmeyi amaçlayan kasıtlı çaba nedeniyle geliştirilir (Bourdieu, 1986). Bireylerin erişebildiği sosyal sermaye miktarı, etkin bir şekilde harekete geçirebilecekleri ağ bağlantılarının büyüklüğüne ve sosyal çevrelerindeki birey ve grupların sahip olduğu sosyal sermaye miktarına bağlıdır (Bourdieu, 1986).

Kolektif yaklaşımı savunan Robert Putnam (1995), sosyal sermayeyi, topluluk ağları, sivil katılım ve güçlü bir sivil kimliğin geliştirilmesi gibi bir topluluğun ya da sosyal grubun çeşitli özellikleri ile bu grup üyeleri arasında güven ve karşılıklılığın teşvik edilmesi olarak tanımlamıştır. Bu, topluluk üyelerinin ağlarında var olan mevcut kaynakları kullanarak olumsuz bir durumun talepleriyle başa çıkabilecekleri anlamına gelir (Kritsotakis ve Gamarnikow, 2004; Putnam, 1995). Sosyal sermayenin olumlu etkileri, bu özellikler etkinleştirildiğinde artabilirken, bu özellikler kullanılmadığında zayıflayabilir. Putnam'a (1995) göre, sosyal sermaye, sosyal yapıların kolektif bir özelliğidir ve bu nedenle toplulukları, grupları veya örgütleri karakterize eden ekolojik bir kaynak olarak kavramsallaştırılmalı ve ölçülmelidir. Hem bireyci hem de kolektif yaklaşımın temel özellikleri Şekil 1.3'te gösterilmektedir.

Tablo 1.1. Kaynak Olarak Sosyal Sermayeye Teorik Yaklaşımlar

	Bireyselci Yaklaşım	Kolektif Yaklaşım
Ana Teorisyen	Pierre Bourdieu	Robert Putnam
Başlangıç Noktası	Finansal Sermaye	Beşerî Sermaye
Kaynak Türü/Erişim Türü	Kolektif/Bireysel	Kolektif/Kolektif
Etkileri	Kişisel Gelişim	Topluluk Gelişimi
Analiz Düzeyi	Mikro Düzey	Mezo/Makro Düzey

Not: Bu tablo, Tsounis ve Xanthopoulou (2024) tarafından geliştirilmiştir.

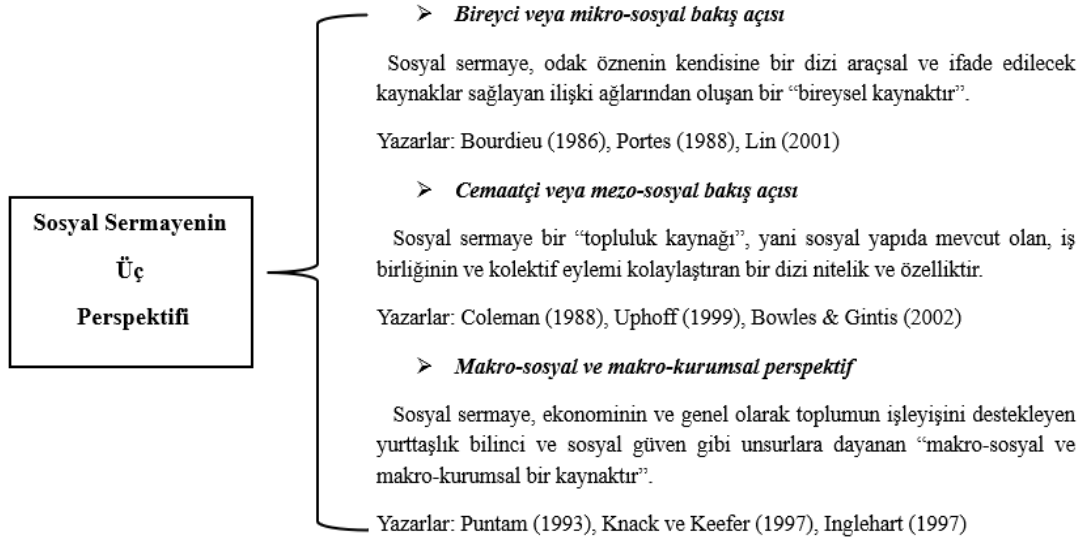
Bourdieu, sosyal sermayeyi bireyin sahip olduğu ve kullanımına açık bir kaynak olarak değerlendirirken, Coleman (1990), sosyal sermayeyi bireylerin karşılıklı güven ve dayanışma içeren sosyal etkileşimler yoluyla fayda elde etmesini sağlayan bir mekanizma olarak tanımlamaktadır. Coleman’a göre sosyal sermaye, bireyin sahip olduğu niteliklerden ziyade, sosyal ilişkiler ağındaki bağların gücü ve bu bağlar aracılığıyla elde edilen kazanımlarla ilişkilidir (Akt. Franzen ve Freitag, 2007). Putnam (2010) ise, sosyal sermayeyi daha geniş bir perspektiften ele alarak, bireylerin toplumsal sorunlarla ilgilenmesi, ulusal seçimlerde aktif rol alması ve sivil toplum kuruluşlarına üyelik gibi göstergeler üzerinden Amerikan toplumundaki sivil katılım düzeyini değerlendirmektedir.

Sosyal sermaye kavramının bireysel bir varlıktan kolektif bir kaynağa geçişi, teorik olarak netleştirilmemiştir ve bu durum kavramın uygulamalarında karışıklıklara neden olmuştur. Portes (2000), bireysel ve kolektif sosyal sermaye arasındaki sınırların belirlenmesi gerektiğini vurgular. Sosyal ağların sağladığı bireysel faydalar, kamusal menfaatlerin zedelenmesine neden olabilir. Bu nedenle, sosyal sermayenin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir.

Sosyal sermaye, farklı analiz düzeylerinde, yani mikro, mezo ve makro düzeyde değerlendirilebilir (Villalonga-Olives ve Kawachi, 2015). Mikro düzeyde, bireylerin kişisel bağlantıları ile bu bağlantıların gücü ve bu bağlantılar için mevcut olan kaynaklar değerlendirilir. Mezo ve makro düzeyde ise, sosyal sermaye toplulukların, grupların veya örgütlerin kolektif bir kaynağı olarak ölçülür. Genellikle sosyal sermaye, bir ülkedeki sosyal kuruluşların (resmi veya gayri resmi) sayısı, bu kuruluşlardaki ortalama katılımcı sayısı, seçimlere katılım veya toplum gönüllülüğü

göstergeleri gibi sosyal etkileşim ve toplum katılımının yansımaları olarak algılanan makro göstergelerle değerlendirilir (Adam, 2008; Sarracino ve Mikucka, 2017).

Sosyal sermaye, birey, grup ve tüm toplum için getiri sağlar. Üç temel yaklaşımla ele alınabilir: bireysel kaynak, topluluk kaynağı ve makro-sosyal kaynak. İlk yaklaşım sosyal sermayeyi, bireyin kendisine bir dizi araçsal ve ifade edici kaynak sağlayan ilişki ağlarından oluşan bir "bireysel kaynak" olarak ifade edilir. İkinci yaklaşım, sosyal sermayeyi bir "topluluk kaynağı" olarak, yani bir sosyal yapıda mevcut olan ve onun işleyişini ve kolektif eylemini kolaylaştıran bir dizi nitelik ve özellik olarak görülür. Üçüncü yaklaşım ise sosyal sermayeyi, ekonominin ve genel olarak toplumun işleyişini destekleyen yurttaşlık bilinci, sosyal uyum ve genel güven gibi unsurlara dayanan "makro-sosyal ve makro-kurumsal bir kaynak" olarak görmektedir. Bu üç yaklaşıma bölünme, sosyal sermayenin "bireysel fayda", "kolektif fayda" ve "kamusal fayda" olarak üçlü kataloglanmasına karşılık gelmektedir (Putnam, 1993, 2000; Adler ve Kwon, 2002; Dasgupta, 2005; Sánchez-Santos ve Pena-López, 2005).

Şekil 1.3. Sosyal Sermaye Perspektif

Not: Bu tablo, Matias Membiela-Pollán ve José-Atilano Pena-López (2017) tarafından geliştirilmiştir.

Sosyal sermaye, bireysel ve kolektif düzeyde önemli bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. Bireysel düzeyde, sosyal sermaye bireylerin sosyal ağlar içindeki karşılıklı değiş tokuş ilişkileriyle elde ettikleri faydayı ifade ederken, kolektif düzeyde, topluluk veya toplumun karşılıklı yardım, destek ve sosyal kontrol yoluyla elde ettiği faydaları ifade eder. Sosyal sermaye, bireysel faydalardan kolektif faydalara geçişte önemli bir rol oynamaktadır ve bu geçişin net bir şekilde anlaşılması, sosyal sermayenin daha etkili kullanılmasını sağlayabilir.

1.7.1.3. Sosyal Sermaye Üzerine Çağdaş Yazarlar. Sosyal sermaye kavramı, 1980'lere kadar uzanan geçmişle literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Bu kavramın temelleri, sosyologlar Pierre Bourdieu ve James Coleman ile siyaset bilimci Robert Putnam gibi önemli sosyal bilimcilerin araştırmalarıyla atılmıştır.

Bourdieu, sosyal sermaye terimini günümüz tartışmalarına taşıyan ve kavramın teorik çerçevesini genişleten başlıca isimdir. Tanınmış bir Fransız sosyolog olan Pierre Bourdieu, 1985 yılında sosyal ilişkiler anlayışında ve bunların bireysel ve kolektif sonuçlar üzerindeki etkisinde devrim yaratan sosyal sermaye kavramını ortaya atmıştır. Bourdieu (1986), sosyal sermayeyi "kurumsallaşma düzeyi değişen, karşılıklı tanıma ve tanınma ilişkileriyle şekillenen dayanıklı bir ağla bağlantılı olarak var olan ya da potansiyel kaynakların bütünü" şeklinde tanımlar. Onun tanımına göre, sosyal sermaye bireylerin sahip olduğu ekonomik veya kültürel sermayeye dönüştürülebilen sosyal ilişkilerin toplamıdır. Ayrıca Bourdieu, sosyal sermayenin ekonomik kaynaklarla ya da kültürel değerlerle sınırlı olmadığını, bireylerin başkalarıyla olan sosyal bağlantı ve ilişkilerini de kapsadığını ileri sürmüştür (Akt. Günkör, 2016).

Bourdieu, sosyal sermayenin bireyin toplumdaki konumunu belirleyen en önemli faktör olduğunu savunur. Field (2008), Bourdieu'nun sosyal sermaye kavramını sosyal ilişkilerin, sosyal statü, güç ve kaynaklara erişim şeklinde getiriler üretebilen bir yatırım biçimi olduğu fikri üzerine inşa ettiğini ifade etmiştir. Bourdieu'nun sosyal sermaye anlayışını doğru bir şekilde kavrayabilmek için, onun odaklandığı temel sorunun sosyal hiyerarşi olduğunu unutmamak gerekir. Marksist sosyolojiden ilham alan Bourdieu, ekonomik sermayenin diğer sermaye türlerinden üstün olduğunu ve bu sermaye türlerinin birleşerek toplumsal eşitsizliği hem yarattığını hem de yeniden ürettiğini savunmuştur. Eşitsizliğin sermayenin üretimi ve yeniden üretimiyle açıklanabileceğini belirten Bourdieu, sermayenin birikmesini zaman alan birikmiş emek olarak görmüştür. Ancak sermayeyi yalnızca ekonomik

terimlerle düşünmenin yetersiz olduğunu vurgulamış, sosyal dünyayı anlamak için sermayenin tüm biçimlerinin etkisini dikkate almanın zorunlu olduğunu ifade etmiştir (Bourdieu, 1986; Field, 2003). Bireylerin kaynaklara, fırsatlara ve sosyal hareketliliğe erişimlerini sağlayan sosyal ilişkilerdir. Bourdieu (1986) da sosyal sermayenin iki bileşenin var olduğunu, bunların, bireyin sosyal ağının boyutu ve bu ağ aracılığıyla harekete geçirilebilecek sermayenin hacmi olarak tanımlamıştır. Bourdieu (1985) sosyal sermayenin sadece bireysel eylemlerin bir ürünü olmadığını, bireylerin içinde faaliyet gösterdiği sosyal yapılar ve kurumlar tarafından şekillendiğini de vurgulamıştır.

Bourdieu'nun sosyal sermaye üzerine çalışması, sosyal eşitsizlik ve sosyal hareketlilik anlayışımızı şekillendirmede etkili olmuştur (Jourdain ve Naulin, 2011). Sosyal sermayenin, yukarıya doğru hareketliliği kolaylaştırabilecek kaynaklara, fırsatlara ve sosyal ağlara erişim sağlaması nedeniyle bireyin toplumdaki konumunu belirlemede kilit bir faktör olduğunu savunmuştur (Karadoğan Doruk, 2018). Ancak Bourdieu, sosyal sermayeye erişimi olmayanların marjinalleştirilebileceği ve fırsatlardan dışlanabileceği için sosyal sermayenin bir sosyal dışlanma ve eşitsizlik kaynağı olabileceğini de eklemiştir (Kaya, 2020).

Bourdieu'nün sosyal sermaye üzerine orijinal çalışması, onun eleştirel toplum teorisi bağlamında analiz edilmiştir. Çalışmaları sosyal eşitsizlik ve sosyal hareketlilik anlayışımızı şekillendirmede etkili olmuştur. Sosyal sermayeyi ele alış şekli, Putnam (1993) ve Coleman (1988)'in normatif yaklaşımından ve Burt (1998) ve Lin (2001)'in ağ temelli faydacı yaklaşımından farklıdır. Sosyal sermaye üzerine yazan üç yazar arasında Bourdieu'nun çalışması, sadece referans parçalarıyla en az ampirik analizi içermektedir (Adam ve Roncevic 2003).

Rasyonel seçim teorisi (Jackman ve Miller, 1998; Liu ve Besser, 2003; Schuller v, 2000) aracılığıyla ekonomi ile güçlü bağlantıları olan sosyolog James Coleman, sosyal sermaye tanımında hem sosyoloji hem de ekonomiden içgörülerini bir araya getirmektedir. Sosyal sermaye, işlevi doğrultusunda tanımlanan ve tek bir varlık yerine, belirli iki ortak özellik taşıyan bir kavramdır: Bu özellikler, sosyal yapıların belirli yönlerinden oluşması ve yapı içindeki aktörlerin ister bireyler ister kurumlar olsun, eylemlerini kolaylaştırmasıdır (Coleman, 1988; 1994). Coleman'ın sosyal sermaye üzerine yaptığı çalışmalar, Bourdieu'nün bireysel sonuçlardan ve ağ tabanlı

yaklaşımlardan, gruplar, örgütler, kurumlar veya toplumlar için sonuçlara doğru kayışı temsil eder. Bu, benmerkezcilikten toplummerkezciliğe doğru bir geçişi ifade etmektedir (Adam ve Roncevic, 2003; Cusack, 1999; McClenaghan, 2000).

Coleman (1988), sosyal sermayenin diğer sermaye türleriyle benzer şekilde üretken olduğunu ve bu sermayenin eksikliği durumunda ulaşılması güç olan belirli hedeflere erişimi sağladığını ifade etmiştir. Sosyal sermayenin, sosyal eylemi mümkün kılan sosyal yapının belirli yönleriyle ilgili olduğu konusunda birçok yazar hemfikirdir (Adam ve Roncevic, 2003). Bourdieu'den farklı olarak Coleman, ampirik araştırma ve göstergelerin formüle edilmesiyle kapsamlı bir şekilde ilgilenmiştir.

Coleman (1990)'ın sosyal sermaye kavramsallaştırması, sosyal yapılar içinde bireylerin ve toplulukların eylemlerini kolaylaştıran ve iş birliği ile koordinasyonu teşvik eden çeşitli öğelerden oluşur. Coleman'a göre, sosyal sermaye, üç temel unsura dayanır: kişiler arasındaki yükümlülükler ve beklentiler, bilgi aktarımını sağlayan ağlar ve sosyal normlar ile bunlara ilişkin yaptırımlar. Yükümlülükler ve beklentiler, birey veya grupların bir sosyal ağ içinde yükümlülüklerini yerine getirme veya sözlerini tutma konusunda diğer birey ya da gruplara ne derece güvenebileceklerini ifade eder. Bu bileşen, doğal bir sosyal sermaye kurumu olan aile ile toplum tarafından oluşturulan devlet, okul ve kilise gibi yapıların belli norm ve kuralları tarafından desteklenir. Coleman'ın kavramsallaştırmasında, bu bileşen güvenin gelişimiyle yakından ilişkilidir; çünkü güven, yükümlülükler ve beklentiler tutarlı bir şekilde karşılandığında oluşur ve sosyal ağ içinde öngörülebilirlik yaratarak, diğerlerinin karşılık vereceği beklentisiyle iş birliğine dayalı davranışları teşvik eder.

Sosyal sermayenin ikinci bileşeni olan bilgi kanalları, bireylerin ve toplulukların sahip oldukları kaynak ve bilgileri paylaşmalarını ve gerektiğinde birbirlerine destek sunmalarını sağlayan, fiziksel ve sanal bağlantılardan oluşan sosyal ağlara karşılık gelir. Bu kanallar, kişisel ilişkileri, sosyal medya platformlarını veya çeşitli kuruluşlara ya da derneklere üyeliği içerebilir. Bir sosyal ağ içinde etkili bilgi kanallarının varlığı, bireylerin hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olabilecek değerli bilgileri edinme ve kaynaklara erişme becerilerini önemli ölçüde artırabilir. Coleman, bu noktada Bourdieu'den ayrılarak, aile, akrabalık, komşuluk gibi ilişki ağları ve dini ya da diğer gruplara aidiyetle oluşan sosyal bağlantıların toplumsal dezavantajların

ortadan kalkmasına hizmet ettiğini, özellikle eğitimle birlikte kurulan sosyal ağların fırsat eşitliğine katkıda bulunduğunu belirtmiştir.

Sosyal sermayenin son bileşeni, sosyal normlar ve yaptırımlar, toplumda kabul edilebilir davranışları tanımlar ve uyumsuz davranışlara belirli sonuçlar sağlayarak topluluk üyeleri arasında sorumluluk bilincini ve güven duygusunu teşvik eder (Coleman, 1990). Sosyal normlar, bir toplumundakinin olacağına dair kararlılık eden ortak değer, inanç ve beklentileri ifade eder. Resmi kurallar ve davranışların yanı sıra, eylemlerini ve diğer sıralarını şekillendiren gayri resmi gelenek ve görülenler de bu normlara dahildir (Coleman, 1988). Yapımlar ise sosyal normlara uymamakta veya bunlardan kaynaklanan sapmaların sonuçlarıdır. Ödül (toplumsal destek veya saygınlık) veya ceza (bununla, hapse girme veya sosyal olarak onaylanmama) ile pekiştirilen normlar, topluluğa ya da üyelere zarar verebilecek caydırıcı bir işlev görürken, bireylerin kişisel faydadan başka üyelere ayrılmasına yönlendirilir (Putnam, 2000). Bu durumda, sosyal sermayenin bazı değişkenlerini kolaylaştırıcı, stoklayıcı ise kısıtlayıcı bir işlevin çoğaltılması mümkündür (Portes, 1998).

Coleman (1990), sosyal sermayenin üretken doğasının insan sermayesi ve kültürel sermaye gibi diğer sermayelerdeki eksiklikleri nasıl telafi edebileceğini araştırmıştır. Sosyal sermayenin bileşenleri birbirleriyle bağlantılıdır ve karşılıklı olarak birbirini güçlendirirken güvenli ve kolektif eylem için elverişli bir sosyal ortam yaratılmasına hizmet eder. Coleman, sosyal sermayenin, grup içindeki sosyal etkileşimler ve karşılıklı güvene dayalı ilişkiler yoluyla geliştiğini ifade eder. Bir grup üyesinin diğerinden yardım istemesi, yükümlülük ve beklenti yaratırken, bu ilişkilerin düzenli temaslar ve ortak davranış normları aracılığıyla devam etmesi, sosyal sermaye potansiyelini artırır ve bireye fayda sağlar. Birey ihtiyaçlarını kendi kendine ya da resmi kaynaklardan karşılarsa, bu durum gruba yükümlülük getirmez ve sosyal sermaye katkısı sağlamaz. Ayrıca, güçlü ilişkilerin ve sosyal ağların kapalılığının sosyal kontrol ve norm oluşturarak güveni pekiştirdiğini vurgular (Coleman, 2010; Öztaş, 2007). Coleman'ın sosyal ağlardaki güven ve karşılıklılık ilişkilerine yaptığı vurgu, sosyal sermayenin bilişsel boyutunu tanımlamış olup, sosyal uyumu teşvik etmeye yönelik çalışmalara ilham olmuştur (Fukuyama, 1995; Putnam, 2000).

Coleman'ın çalışması, sosyal sermayenin bireyler ve topluluklar üzerindeki etkilerini anlamada önemli bir katkı sağlar. Bourdieu'nün elit analizlerinden farklı

olarak, Coleman kavramının kapsamını elit olmayan grupların sosyal ilişkilerini de içerecek şekilde genişletmiştir (Schuller, 2000). Bu genişletilmiş bakış açısı, sosyal sermayenin toplumun genelinde nasıl işlediğini ve bireyler arası etkileşimlerin toplumsal yapıları nasıl şekillendirdiğini daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Bir siyaset bilimci olan Robert Putnam, İtalya'daki sivil katılım çalışmaları aracılığıyla sosyal sermaye kavramının popülerleşmesinden sorumlu olmuştur (Boggs 2001; Schuller, 2000). Coleman'ın akademik tartışmalar üzerindeki etkisi o kadar büyüktü ki Putnam, Coleman'ın Sosyal Teorinin Temelleri kitabını temel bir kaynak olarak göstermiş olup (Routledge ve Amsberg 2003) aşağıdaki tanımı vermiştir:

“Putnam (1993) tarafından ifade edilen sosyal sermaye, toplumun verimliliğini artırmaya yardımcı olabilen, koordineli eylemleri kolaylaştıran güven, normlar ve ağlar gibi toplumsal yapı unsurlarını ifade etmektedir.” (Akt. Field, 2003)

Putnam'a göre, sosyal sermaye, sosyal ağlar aracılığıyla sağlanan güven ve karşılıklılık normlarına dayanır. Sosyal katılım yoluyla üretkenliği artıran ve daha fazla iş birliğini kolaylaştıran bir sosyal grup içinde karşılıklılık normları güçlendirilir. Hem sosyal gruplar içinde hem de genel olarak insanlar arasında güven, sosyal yaşamı kolaylaştırır ve ilişkiler için zemin sunar. Putnam (2001), arkadaşlık gibi resmi olmayan ilişkilerin de sosyal sermayeye katkıda bulunduğunu kabul etmekle birlikte, sivil örgütlere aktif katılımı sağlandığını düşündüğü sosyal sermaye kavramsallaştırmasına daha yatkın görünmektedir. Putnam, sosyal sermayenin bilişim teknolojileri aracılığıyla veya uzaktan değil, yüz yüze temas ile, dolaylı katılımlar yerine aktif katılımı ve tek seferlik etkinliklerden ziyade düzenlilikle sağlandığını vurgular (Putnam, 2001).

Putnam (1995) 'ın sosyal sermaye tanımı, sosyal ağlar bağlamında ve bu ağlar aracılığıyla ortaya çıkan müzakereler arttıkça fırsatçılık ve yozlaşma olasılıklarının azalacağını öne sürer. Her başarılı müzakere, öncekileri güçlendirerek daha fazla sosyal sermaye üretimini harekete geçirir. Putnam, sosyal sermayeye yapılan yatırımın sadece bireyi değil, taşıma etkisiyle toplumdaki diğer insanları da etkileyeceğini savunur. Bu bağlamda Putnam (2000), sosyal sermayeyi iki türe ayırır: dayanışmacı (bonding) ve aracı (bridging) sosyal sermaye. Dayanışmacı sosyal sermaye, belirli bir karşılıklılığı (örn. iyiliğe karşılık veren biri için iyilik yapmak) içeren homojen gruplar arasındaki ilişkilerden doğan kaynaklara karşılık gelmektedir. Çoğunlukla aile,

arkadaşlık ve komşuluk gibi ilişkilerde gözlemlenebilen dayanışmacı sosyal sermaye, ayrıca içe dönük, birbirine sıkı sıkıya bağlı ve yeni üyeleri hemen kabul etmeyen gruplarda da bulunabilir. Putnam, bu sosyal sermaye türünün dayanışma ve aidiyet duygularını uyandırmak için iyi olduğunu belirtirken, “sosyal sermayenin karanlık tarafı” olarak grup üyelerinde grup dışı olanlara karşı hoşgörüsüzlüğü teşvik edebileceğine dair de uyarıda bulunmuştur (Putnam, 2000). Aracı sosyal sermaye, geniş ve çeşitli sosyal ağlar aracılığıyla elde edilen, kapsayıcı kimlikler ve karşılıklılık (örneğin, hemen geri dönüş beklemeden bir iyilik yapma) içeren bir yapıdır. Bu tür sosyal sermaye, dayanışmacı sosyal sermayeye kıyasla daha fazla hoşgörü barındırır. Bu sosyal sermaye türü bireylerin, başka türlü ilişkili olamayacağı gruplar arasında köprü kurması ve içlerindeki bireylerin ortak amaçlar için harekete geçmesiyle mümkün olduğu için sosyal kaynaşmayı artırır ve grup dışı bilgi ve kaynaklara erişimi kolaylaştırır. Aracı sosyal sermayeye örnek olarak sivil hak hareketleri veya farklı ülkelerden öğrencileri bir araya getiren değişim programları düşünülebilir (Woolcock, 1998). Putnam, sosyal sermayenin farklı türleri arasında keskin ayrımlar olmadığını ve her ikisinin de birçok grupta bulunabileceğini belirtmiştir. Bu nedenle Putnam (2001)’ın önerdiği sosyal sermaye ölçüm endeksinde, her iki sosyal sermaye türünü de kapsayacak şekilde gönüllü ve sivil örgütlere katılım, resmi olmayan sosyalleşme, sosyal güven ve halkla ilişkilere katılıma ilişkin maddeler yer almaktadır.

Putnam’ın sosyal sermayeyi tanımlamak amacıyla karşılıklı güvenin yanı sıra derneklere, sivil kuruluşlara ve ilgili faaliyetlere odaklanması, toplulukçu bir görüşün yansıması olup, ilgili alanyazında yaygın kabul görmüştür. Putnam, modern dünyada sosyal sermayenin kaybolmasına dikkat çekerek, "Bowling Alone" adlı eserinde, modern yaşamın bireyleri yalnızlaştırarak sosyal sermaye kaybına yol açtığını vurgulamıştır. Ayrıca, yalnızca Amerikan toplumundaki sosyal sermaye düşüşünü tespit etmekle kalmamış, televizyon gibi çeşitli unsurların da dünya çapında sosyal sermayenin zayıflamasına neden olduğunu belirtmiştir. 2001 yılında yazdığı kitabın yenileyip güncellediği 2020 baskısında, internet aracılığıyla mekân kısıtlamalarının üstesinden gelerek sanal platformlarda sağlanan sosyal ağların da sosyal sermayeye gerçek ve önemli katkıları olduğunu ifade etmiştir.

İşlev temelli sosyal sermaye ise güven ve iş birliği üzerine inşa edilmiş ortak ilgi alanları, etkinlikler veya işlevler etrafında oluşan sosyal bağlantılara karşılık gelmektedir (Putnam, 2001). Putnam’a göre bu sosyal sermaye biçimi, topluluğun

genel sosyal sermayesine katkıda bulunduğu için sivil toplumun işleyişi ve topluluk duygusunun gelişiminde anahtar bir rol oynamaktadır. Putnam'ın sosyal sermaye anlayışı, bireylerin sosyal ağlar yoluyla oluşturdukları güven ilişkileri ve karşılıklılık ilkelerinin, toplumun genel refahı ve işleyişi üzerinde büyük bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal sermayenin bireysel ve toplumsal boyutları, modern toplumların karşılaştığı sosyal ve ekonomik problemleri aşmak için değerli bir araç sağlamaktadır.

Bourdieu (1986), sosyal sermayeyi elit bir grup tarafından bulundukları kişilere karşı yarış içindeyken kullanılan bir değer olarak görerek, bu kavramı kaynaklara ulaşmadaki eşitsizlikler bağlamında ele almıştır. Coleman (1988) ise bireylerin kendi çıkarlarını sürdürebilmek için rasyonel olarak davrandıkları fikrinden yola çıkarak sosyal sermayeyi tanımlamıştır. Putnam (2000) ise sosyal sermayeyi daha geniş bir perspektiften ele alarak, toplumsal düzeyde işleyen bir kaynak olarak görmüş ve dernekler ile toplumsal faaliyet fikirlerini birleştiren bir kavram haline getirmiştir.

Sosyal sermaye kavramının temelini oluşturan ve çağdaş tartışmalarda en çok atıfta bulunulan yazarlar arasında Bourdieu, Coleman ve Putnam yer almaktadır. Bu yazarlar, sosyal sermayenin karmaşık teorisini tanımlama ve kavramsallaştırma çabalarının öncüleridir. O zamandan bu yana pek çok yazar, sosyal sermayenin anlaşılması ve özellikle de uygun şekilde operasyonel hale getirilmesi için çalışmıştır. Francis Fukuyama, Putnam'ın çalışmalarından esinlenerek çeşitli anketlerde ölçülen davranışsal değişkenlere ve tutumlara (örneğin güven, normlar, değerler) odaklanan bir yaklaşım kullanmış; Ronald Burt'ün araştırma yaklaşımı ise Bourdieu ve Coleman'ın çalışmalarını temel alarak bireylerin sosyal ağlar içindeki konumunu belirleyen değişkenlere odaklanmıştır (Adam ve Roncevic, 2003). Burt, sosyal sermayeyi ölçerken gömülü kaynaklara erişilebilirliğe dikkat ederek ağ kısıtlamaları perspektifinden incelemekte ve daha fazla kısıtlamanın, yapısal boşlukların azalmasıyla birlikte sosyal sermayenin zayıflamasına yol açtığını belirtmektedir (Lin, 2001; Burt, 1997). Bu araştırma yaklaşımı, ağ değişkenlerine odaklandığından genellikle ağ yaklaşımı olarak adlandırılır. Nan Lin, Burt ile çalışmış daha sonrasında sosyal sermayeye önemli katkıda bulunan ağ yaklaşımını oluşturmuştur. Lin, sosyal yapılar içindeki kaynak dağılımını incelemek üzere üç farklı araştırma programı tanımlamıştır: birincisi, kaynakların sosyal yapılar içinde nasıl dağıldığını belgelemek; ikincisi, kaynakların yapı içerisindeki göreceli dağılımını kolektif bir varlık olarak

tanımlamak; üçüncüsü ise bu dağılımın toplumsal etkilerini değerlendirmektir (Lin, 1976, 2001a; 2001b). Michael Woolcock, kaynak ve biçim ayrımı sorunlarını hafifletmek amacıyla, 'köprü kuran' ve 'bağ kuran' sosyal sermaye arasındaki iyi bilinen ayrımı dikkate alarak kapsamlı, çok düzeyli bir sosyal sermaye modeli geliştirmiştir (Woolcock, 1998).

1.7.1.4. Sosyal Sermayenin Unsurları. Sosyal sermaye, çeşitli kaynaklardan oluşan bir yapıdır. Bu yapılar arasında ekonomik servet, bilgi birikimi gibi araçsal ve sosyal destek ağları gibi ifade edici mekanizmalar yer alır. Literatürde sosyal sermaye unsurları arasında öne çıkan üç temel kavram Robert Putnam'ın tanımına dayandırılır. Putnam, sosyal sermayeyi, "toplumsal etkinliği artırmaya katkı sağlayan güven, normlar ve ağlar gibi sosyal organizasyon özellikleri" olarak tanımlar. Sosyal ağlar, güven ve karşılıklılık olarak ifade edilen bu kavramlar, sosyal sermayenin yapı taşlarını oluşturarak toplumsal bağları güçlendirmede kritik rol oynar (Putnam, 1993). Aşağıda sosyal sermayenin unsurları detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Güven

Sosyal sermaye, bireylerin sosyal ağları ve bu ağlar içindeki ilişkilerin kalitesine dayalı olarak tanımlanır. Bu bağlamda, güven, sosyal sermayenin temel bir bileşeni olarak kabul edilir (Putnam, 1993). Sosyal sermaye, bireylerin karşılaştıkları sorunları çözmek için bir araya gelmesini ve iş birliği yapmasını kolaylaştırır. Ancak, güvenin olmadığı durumlarda bu iş birliği mümkün olamaz (Ekşi ve Uğuz, 2010). Coleman, Putnam, Bourdieu, Inglehart, Grootaert ve Van Bastelaer gibi araştırmacılar, güveni sosyal sermayenin önemli bir bileşeni olarak kabul ederken; Pennar, Portes ve Knoke gibi diğer araştırmacılar ise güveni, sosyal sermayenin bir sonucu ya da sosyal sermayeden elde edilen bir yarar olarak değerlendirmişlerdir (Şavkar, 2011). Fukuyama, güven ve sosyal sermayeyi birbirine paralel iki kavram olarak ele alır. Sosyal sermaye, tarihsel alışkanlıklar, gelenekler ya da dini inançlar gibi kültürel mekanizmalar aracılığıyla oluşup iletildiğinden, diğer insan sermayesi türlerinden farklı bir şekilde tanımlanır (Fukuyama, 2005). Güven, toplumsal yaşamın pek çok alanında önemli işlevler üstlenir. Field (2008), güvenin eksik olduğu bir toplumda, toplumsal hayatın daha pahalı, zaman alıcı ve bürokratik açıdan karmaşık hale geleceğini vurgular. Güven, toplumsal bütünlük, bireysel yaşam kalitesi, ekonomik ve

demokratik ilerleme için temel bir unsur olup, aynı zamanda toplumsal yaşama dinamizm kazandırır (Gökalp, 2003; Newton, 2001).

Sosyal sermayenin oluşumunda, güven duygusu temel bir rol oynamaktadır. Güven olmadan sosyal sermayenin varlığından söz edilemez. Kişiler ve gruplar, karşılıklı güven ve toplumsal normlara göre ilişkiler sürdürür (Fukuyama, 2005). Bu bağlamda, sosyal sermayenin temelini oluşturan güven, toplumsal ilişkilerin ve ekonomik işleyişin sürdürülebilirliğinde kritik bir rol oynar (Mısırdalı, 2006). Rothstein ve Stolle (2008), güveni üç farklı tür üzerinden kavramsallaştırarak ölçmüşlerdir: stratejik/özelleşmiş güven, genelleştirilmiş güven ve kurumsal güven. Stratejik güven, bireyin kendi sosyal grubunun üyelerine duyduğu ifade ederken, genelleştirilmiş güven, bireyin toplumun diğer üyelerine duyduğu güveni ifade eder. Kurumsal güven ise, kurumların işleyişine duyulan güveni kapsar. Genelleştirilmiş güven, sosyal sermayenin kapsayıcı ve dışa dönük yönünü temsil eder ve bireyin tanımadığı kişilerle kurduğu bağlardaki kaynaklara erişimini sağlar (Putnam, 2000). Uslaner (2002), genelleştirilmiş güvenin, insanların çoğunun özünde iyi ve güvenilir olduğu inancına dayandığını belirtir. Bu güven türü, toplumsal etkileşimlerin ve iş birliğinin temelini oluşturur.

Güven, sosyal sermayenin temel bileşenlerinden biri olarak toplumsal yaşamın, ekonomik ve demokratik gelişmenin sürdürülebilirliğinde önemli bir rol oynar. Güvenin varlığı, toplumsal ilişkilerin kalitesini artırır ve bireylerin karşılıklı etkileşimlerini kolaylaştırır. Sosyal sermayenin temel unsuru olan güven, bireylerin ve toplumların sağlıklı bir şekilde varlıklarını sürdürebilmeleri için vazgeçilmezdir. Bu nedenle, güvenin sosyal sermaye içindeki yeri ve önemi, toplumsal yaşamın her alanında dikkate alınmalıdır.

Norm ve Karşılıklık

Toplumların işleyişinde büyük bir öneme sahip olan normlar ve karşılıklılık ilkesi, bireylerin sosyal ilişkilerini düzenleyen temel unsurlardır. Normlar, belirli olaylar karşısında nasıl davranılması gerektiğini belirleyen kurallar bütünü olarak tanımlanabilir (Durkheim, 1893). Bu kurallar, toplumun üyeleri arasında belirli bir düzen ve güven ortamı oluşturur. Normlara saygı gösterilen bir toplumda, bireylerin davranışları önceden tahmin edilebilir hale gelir. Bu durum, gelecekteki belirsizlikleri

azaltarak güvenin inşa edilmesine yardımcı olur. Normların işlevi, toplumun kolektif işleyişini sağlayarak, sosyal sermayenin üretkenliğine katkıda bulunmaktır (Bourdieu, 1986). Diğer yandan, karşılıklılık ilkesi, toplumsal ilişkilerde bireylerin birbirlerine karşılıklı olarak yardım etme ve destek olma prensibini ifade eder (Coleman, 1988). Bu ilke, toplumsal bağların güçlenmesine ve sosyal sermayenin artmasına katkıda bulunur. Karşılıklılık, bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmenin ötesinde, toplumsal bir bütünlük ve dayanışma anlayışı içerisinde hareket etmelerini sağlar (Putnam, 2000).

Normlar, toplumun işleyişinde önemli bir rol oynar. Toplumun üyeleri arasında kabul gören davranış kalıpları olan normlar, bireylerin belirli olaylar karşısında nasıl davranacaklarını belirler. Erkal (2009), normları belirli olaylar karşısında belirli tarzda davranmaya yönlendiren kurallar bütünü olarak tanımlamaktadır. Giddens (2008) ise normların, belirli davranışlardan kaçınmayı sağlayan kurallar olduğunu belirtir. Bu kurallar, toplumun düzenli ve istikrarlı bir şekilde işleyişini sağlar. Normların işlevi, bireylerin nasıl davranacaklarını önceden kestirilebilir hale getirerek, toplumsal düzeni ve güven ortamını sağlamaktır. Bozkurt (2008), normları “belirli durumlarda bireylerin nasıl davranması gerektiğini belirten beklentiler” olarak tanımlar. Normlara uyulduğunda, bu beklentiler somutlaşarak toplumda güven ortamını güçlendirir. Fukuyama (1999) ise, güvensizlik ortamlarının hâkim olduğu toplumlarda, güvenin yerine yasal düzenlemelerin geçebileceğini ifade eder. Bu bağlamda, toplumsal normlar güvenin inşasında önemli bir rol oynar ve güveni destekleyen temel unsurlar arasında yer alır.

Normların yanı sıra, karşılıklılık ilkesi de toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde büyük bir öneme sahiptir. Karşılıklılık, bireylerin birbirlerine karşılıklı olarak yardım etme ve destek olma prensibini ifade eder. Bu ilke, toplumsal bağların güçlenmesine ve sosyal sermayenin artmasına katkıda bulunur. Karşılıklılık ilkesi, bireylerin kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmenin ötesinde, toplumsal bir bütünlük ve dayanışma anlayışı içerisinde hareket etmelerini sağlar. Grootaert ve Bastelaer (2001), sosyal sermayenin üretkenliğini, özellikle toplumsal normlarla doğrudan bağlantılı olarak ele alırlar. Bu ilişki, toplumda ortak değerlerin ve davranış biçimlerinin, bireylerin iş birliği yapma yeteneği ve dolayısıyla ekonomik verimlilik üzerinde etkili olduğunu gösterir. Karşılıklılık, bireylerin birbirlerine güven duymasını

ve toplumsal iş birliğini teşvik eder. Putnam (2000) ise karşılıklılığın, sosyal sermayenin önemli bir bileşeni olduğunu vurgular. Karşılıklılık, bireylerin birbirlerine karşılıklı olarak yardım etme ve destek olma davranışlarını içerir. Bu tür davranışlar, toplum içindeki bağların güçlenmesine ve sosyal sermayenin artmasına yardımcı olur.

Sosyal sermayenin oluşumunda karşılıklılık ve normların rolü büyüktür. Nahapiet ve Ghoshal (1998), Putnam (2000), Prusak ve Cohen (2001) gibi araştırmacılar, karşılıklılık ve normların sosyal sermayeyi geliştirmek ve sürdürülebilir kılmak için önemli kriterler olduğunu belirtirler. Sosyal sermaye, bireylerin birbirlerine güven duymasını, ortak değerler ve normlar çerçevesinde hareket etmelerini sağlar. Toplumsal kurallar, bireylerin davranışlarını şekillendirir ve belirli davranışları teşvik ederken, diğerlerini engeller. Bu kurallar, bireylerin sosyal sermayelerini geliştirmelerine ve toplumsal iş birliğini artırmalarına yardımcı olur. Babacan (2012), sosyal sermayenin sosyal ağlar, sosyal destek, karşılıklı ilişkiler ve üretken eylem olmak üzere dört temel boyutu olduğunu belirtir. Bu boyutlar, bireylerin sosyal sermayelerini geliştirmelerine ve toplumsal bağlarını güçlendirmelerine katkıda bulunur.

Karşılıklılık normları, sosyal sermayenin oluşumunda önemli bir rol oynar. Bu normlar, bireylerin birbirlerine karşılıklı olarak yardım etme ve destek olma davranışlarını teşvik eder. Ferlander (2007), karşılıklılık normlarının sosyal destek mübadelesi biçimlerine atıfta bulunduğunu belirtir. Sosyal destek, duygusal, araçsal ve bilgilendirici destek olarak ayrılabilir. Duygusal destek, empati, güven ve özen göstermeyi kapsarken; araçsal destek, daha çok pratik yardım sunmayı ifade eder. Karşılıklılık normları, bireylerin birbirlerine güven duymasını ve toplumsal iş birliğini teşvik eder. Bu normlar, bireylerin sosyal sermayelerini geliştirmelerine ve toplumsal bağlarını güçlendirmelerine katkıda bulunur.

Normlar ve karşılıklılık ilkesi, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi ve sosyal sermayenin oluşumu açısından büyük önem taşır. Normlar, bireylerin belirli olaylar karşısında nasıl davranacaklarını belirler ve toplumsal düzeni sağlar. Karşılıklılık ilkesi ise, bireylerin birbirlerine karşılıklı olarak yardım etme ve destek olma prensibini ifade eder. Bu ilke, toplumsal bağların güçlenmesine ve sosyal sermayenin artmasına katkıda bulunur. Normlar ve karşılıklılık ilkesi, bireylerin sosyal sermayelerini geliştirmelerine ve toplum içinde iş birliğini artırmalarına katkıda

bulunur. Toplumsal kurallar, bireylerin davranışlarını şekillendirir ve belirli davranışları teşvik ederken, diğerlerini engeller. Bu kurallar, bireylerin sosyal sermayelerini geliştirmelerine ve toplumsal bağlarını güçlendirmelerine katkıda bulunur. Normlar ve karşılıklılık ilkesi, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde ve sosyal sermayenin oluşumunda önemli bir rol oynar. Bu unsurlar, bireylerin sosyal sermayelerini geliştirmelerine ve toplumsal iş birliğini artırmalarına yardımcı olur. Normlar ve karşılıklılık ilkeleri, toplumsal ilişkileri düzenlemede ve sosyal sermayeyi geliştirmede önemli bir rol oynar. Bu unsurlar, bireylerin sosyal sermayelerini geliştirmelerine ve toplumsal iş birliğini artırmalarına yardımcı olur.

Sosyal Ağlar

Sosyal ağlar, sosyal sermayenin önemli unsurlarındandır. Bu ağlar, bireyler arasındaki etkileşim ve iletişim yollarının tümünü kapsar ve sosyal sermaye kavramını anlamada kritik bir rol oynar. Özdemir (2008), sosyal ağları, bireylerin başkalarına ulaşmak için kullandıkları iletişim yollarının toplamı olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, sosyal ağların işlevselliğini ve önemini vurgulayan sade bir yaklaşımdır.

Cohen ve Prusak (2001), sosyal ağların yalnızca tanışıklıklardan ibaret olmadığını, aksine ağ üyeliğinin aktif bir rol üstlendiğini ve bu süreçte zaman, enerji ve duygu yatırımı gerektirdiğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda, sosyal ağların sosyal sermaye ile ilişkisi daha da belirginleşmektedir. Sosyal ağlar, bireylerin sosyal sermaye ediniminde önemli bir araçtır ve sosyal sermayeyi aktif hale getiren pasif yapılar olarak kabul edilmektedir (Bourdieu, 1986).

Sosyal sermaye, bireyler arasındaki ilişkilerde var olan ve toplumsal iş birliği ve güveni teşvik eden kaynaklar bütünüdür. Coleman (2010), sosyal sermayenin sosyal ağlar olmaksızın ortaya çıkamayacağını belirtmiş ve sosyal ağları, sosyal sermaye süreci için bir ön koşul olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda, sosyal ağlar bilgi ve kaynaklara erişim için bir platform sağlamak ve bilişsel sosyal sermayeyi girişimcilik başarısı lehine optimize etmektedir (Chen ve Wills, 2015).

Fukuyama (2005), sosyal ağları piyasa işlemlerinden doğan ilişkiler sonucu gayri resmî normlar ve değerler paylaşan bireylerden oluşan gruplar olarak tanımlamış ve bu ağları sosyal sermaye sürecinin bir ürünü olarak değerlendirmiştir. Bu tanım,

sosyal ağların sosyal sermaye oluşturmadaki rolüne farklı bir perspektif kazandırmaktadır.

Sosyal ağlar hem güçlü hem de zayıf bağlardan oluşmaktadır. Güçlü bağlar, sık etkileşimli yakın kişisel ilişkileri içerirken, zayıf bağlar duygusal bağlantıdan yoksundur ve nadiren aktive edilir. Granovetter (1973), zayıf bağların ticari girişimle doğrudan bağlantılı bağlardan oluşma eğiliminde olduğunu ve bu bağların işletme için çok ihtiyaç duyulan kaynakları ve bilgileri sağladığını belirtmiştir. Aile bağları ise yeni girişim yaratmanın erken büyüme aşamasında daha baskın bir rol oynayabilmekte ve kritik kaynaklara kolayca ulaşılabilen düşük maliyetli bağlantılar sağlamaktadır (Steier, 2007).

Sosyal sermaye, sosyal ağlar aracılığıyla mekânsal olarak da bağlıdır. Ağların uzamsallığı ve sosyal sermaye oluşturmadaki rolleri göz önünde bulundurulduğunda, zayıf bağlar kişileri yakın bağlamdaki ağlara bağlayan sosyal sermayenin bağlanma biçimine kıyasla, yakın ağların ötesindeki insanlarla köprü kurmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda, sosyal ağlar sosyal sermayenin oluşmasında ve geliştirilmesinde kritik bir öneme sahiptir.

Sosyal ağlar, sosyal sermayenin oluşumunda ve gelişiminde temel bir rol oynamaktadır. Sosyal sermaye, bireylerin sosyal ağlardaki etkileşimleri ve ilişkileri aracılığıyla inşa edilmektedir. Bu bağlamda, sosyal ağların niteliği, niceliği ve yoğunluğu, sosyal sermayenin etkinliği üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Sosyal ağlar, bireylerin toplumsal hareketlere katılımını artırmakta ve sosyal sermayenin değerini ve işlevselliğini güçlendirmektedir.

Sosyal Kimlik ve Ait Olma Duygusu

Ait olma duygusu, bireyin bir sosyal grubun veya ağın ayrılmaz ve değerli bir üyesi olduğuna ilişkin öznel algısına karşılık gelir ve bir iç gruba bağlı olma ihtiyacını karşılar (McMillan ve Chavis, 1986). Bu duygu, bireylerin sosyal ağlar içinde kendilerine yer bulmalarını ve amaçlarına ulaşmalarını kolaylaştırır. İnsan işlevselliğinin temel bileşenlerinden biri olarak görülen ait olma duygusu, fiziksel ve zihinsel sağlık için koruyucu bir etken olarak kabul edilmektedir (Allen vd., 2021).

Sosyal kimlik ve ait olma duygusu, sosyal sermayenin ilişkisel boyutunun önemli bileşenleri olarak değerlendirilir. Paylaşılan sosyal kimlik, bireylerin kendilerini diğerleriyle bir görerek birlik, beraberlik, dayanışma ve topluluk ruhuna

ilişkin algıları mümkün kılar (Ntontis vd., 2019). Bu, güven ve iş birliğini teşvik eder ve bireylerin topluluk içinde daha aktif ve bağlı olmalarını sağlar (Hsu ve Hung, 2013).

Ancak, sosyal kimlik dış grup üyelerine yönelik ayrımcılık ve önyargı gibi dışlayıcı davranışlara yol açarsa sosyal sermayeyi de engelleyebilir (Tajfel ve Turner, 1986). Güçlü bir aidiyet duygusu bazen bireylerin eleştirel düşünme ve bağımsız karar alma yerine grup sadakatini önceliklendirdiği grup düşüncesine yol açabilir (Janis, 1972). Bu durum, topluluk içindeki bireylerin yenilikçi fikirler üretme ve bireysel farklılıkları teşvik etme kapasitesini kısıtlayabilir.

Sosyal kimlik, aidiyet duygusu ve sosyal sermaye arasındaki ilişkinin bireysel ve kolektif refah üzerinde önemli etkileri vardır; çünkü güçlü bir sosyal kimlik ve aidiyet duygusu ruh sağlığını, yaşam memnuniyetini ve toplumsal katılımı destekleyebilir (Hagerty vd., 1992; Putnam, 2000). Buna karşın, sosyal kimlik ve aidiyet duygusunun eksikliği sosyal izolasyona, depresyona ve kaygıya yol açabilir (Cohen, Janicki-Deverts ve Miller, 2015). Bu nedenle, sosyal kimlik ve aidiyet duygusunun bireylerin toplumsal ağlarda aktif ve sağlıklı kalmalarını sağlamak için önemli birer unsur olduğu vurgulanmalıdır.

Sosyal kimlik ve ait olma duygusu, sosyal sermayenin bilişsel bileşenleri olarak, bireylerin topluluklarla olan ilişkilerini ve bu ilişkilerin toplumsal işlevselliğini anlamada önemli bir rol oynar. Bu bileşenler, bireylerin topluluk içinde kendilerini değerli hissetmelerini, güven ve iş birliğini teşvik etmelerini sağlar. Sonuç olarak, sosyal kimlik ve ait olma duygusu, sosyal sermayenin etkinliğini ve bireylerin toplumsal iyilik halini artıran kritik unsurlardır.

1.7.1.5. Sosyal Ağ Kuramı. Sosyal sermaye, sosyal yapı içerisindeki belirli amaçlara yönelik eylemlerle elde edilen ve kullanılan kaynaklar olarak tanımlanır. Sosyal sermayenin tanımı, ele alınan kuramlara göre farklılık gösterebilir. Yapmış olduğumuz araştırma, sosyal sermayeyi sosyal ağ kuramı temelinde ele almaktadır. Sosyal Ağ Teorisi, "bir dizi aktör ve bunlar arasındaki bağlar" olarak tanımlanan sosyal ağlar içindeki ilişkileri ve yapıları inceleyen bir teorik çerçevedir (Wasserman ve Faust, 1994). Bu kurama göre, sosyal davranış ve sonuçların, bireyler, gruplar ve örgütler arasındaki ilişki kalıplarından etkilendiği ileri sürülmektedir (Borgatti ve Foster, 2003). Sosyal Ağ Teorisi'ne göre sosyal ağlar, güç, sıklık ve tür (örneğin, arkadaşlık, akrabalık veya mesleki bağlar) ile karakterize edilebilen bağlarla (ilişkiler,

etkileşimler veya değişimler) birbirine bağlanan düğümlerden (bireyler, gruplar veya kuruluşlar) oluşur (Granovetter, 1973). Bu ağların yapısı, bağların yoğunluğu, merkeziliği ve kümelenmesi dahil olmak üzere, ağ içindeki bilgi, kaynak ve etki akışını etkileyebilir (Burt, 1992).

Sosyal sermaye kuramında sosyal ağ yaklaşımının önde gelen teorisyenleri arasında Coleman, Bourdieu, Loury, Burt, Nan Lin, Borgatti ve Lopez-Kidwell gibi isimler bulunmaktadır. Bu kuramcılar, sosyal sermayenin sosyal ağların rollerini ve işlevlerini nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Coleman, sosyal sermayenin eğitim ve istihdam üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Bourdieu, sosyal sermayenin kültürel ve sembolik boyutlarını incelemiştir. Loury, sosyal sermayenin ırk ve cinsiyet üzerindeki etkilerini ele almıştır. Borgatti ve Lopez-Kidwell, sosyal sermayenin stratejik çerçevesini incelemiş olup Nan Lin ise sosyal sermayenin psikolojik boyutlarına odaklanmıştır. Bu teorisyenler arasında en geniş kapsamlı kuramlardan biri de Nan Lin'in teorisi (Lin, 2001).

Nan Lin (2001)'in teorisi, bir bireyin sosyal ağındaki kaynakların niteliğinin, hedeflenen amaçlara veya sonuçlara ulaşma üzerindeki etkisini incelemektedir. Lin (2001)'e göre, sosyal sermaye, sosyal ilişkilere yapılan yatırımın istenilen hedeflere ulaşılmasına katkı sağladığı fikrine dayanmaktadır. Bireylerin ilişkiler kurması ve ağlar oluşturması, çeşitli avantajlar elde etme amacı taşır. Lin, diğer kuramcılardan etkilenmiş ve bu etkilere dayalı olarak kendi ağ kuramını geliştirmiştir. Çalışmanın dayandığı kuramın daha iyi anlaşılabilmesi için Lin'in etkilendiği diğer kuramlar kısaca ele alınmıştır.

Coleman'ın Sosyal Kapalılık Kuramı

Kapalı ağlar, sık ve yoğun etkileşimlerin yanı sıra güçlü duygusal bağlarla olarak da tanımlanır. Bu ağlar, homojen bireylerin yoğunlaştığı, benzerliklerin ve dayanışmanın yüksek olduğu yapılardır. Kapalı ağlar, "dayanışmacı" olarak tanımlanır çünkü bu ağların kapalı yapısı, bireyler arasındaki dayanışmayı güçlendirirken, aynı zamanda normların pekişmesine yardımcı olur. Coleman (1988), belirli sosyal yapıları sosyal sermayenin gelişmesini sağlayan faktörler olarak görmektedir. Sosyal ağlardaki kapalı yapının güveni artırdığı ve normları desteklediği ifade edilmektedir. Bu bağlamda, kapalı ağlarda, A kişisi B kişisine bir yardımda bulunduğu ve A, B'nin gelecekte karşılık vereceğine güveniyorsa, A için bir beklenti ve B için bir yükümlülük

ortaya çıkar. Özellikle küçük ve kapalı ağlarda, karşılıklı beklentiler ve yükümlülükler, normları güçlendirir ve bireylerin üzerindeki dışsal etkileri artırır.

Normlar, olumsuz davranışların kontrol edilmesi ve olumlu davranışların teşvik edilmesinde etkili bir rol oynar. Kapalı ağlarda, güvene dayalı ilişkiler nedeniyle, bireyler birbirlerine zarar vermemek konusunda daha özenli davranırlar. Örneğin, elmas toptancıları arasındaki yakın ilişkiler, kapalı sosyal ağların faydalarını ortaya koymaktadır. Coleman (2010)'a göre, bu satıcılar birbirlerini tanıdıkları ve sık iletişim kurdukları için değerli taşların değişiminde güven ve normların güçlenmesi gibi faydalar elde ederler. Değerli taşları değersiz taşlarla değiştirmeye çalışan bir satıcı, tüm sosyal bağlarını kaybetme riskiyle karşı karşıya kalır. Bu nedenle, kapalı ağlarda üyeler arasındaki yaptırım gücü daha yüksektir ve bu, olumsuz davranışları sınırlandırırken olumlu davranışları teşvik eder.

Coleman (2010) tarafından açıklanan görüşlere göre, açık ağlarda A aktörü, B ve C aktörlerine olumsuz dışsallıklar uygulayabilir. Ancak kapalı ağlarda, B ve C, bir araya gelerek ortak yaptırımlar uygulayabilir veya biri diğerini, A'ya karşı yaptırım uygulaması için teşvik edebilir. Coleman'ın sosyal sermaye anlayışında, sıkça etkileşimde bulunan bireyler arasında ortak davranış normları gelişir ve bu normlar, bireylerin birbirlerine karşı beklentilerini şekillendirir. Bu yapılar, düzenli etkileşimler ve davranış kuralları aracılığıyla güven ve itibar inşa eder, böylece sosyal sermaye oluşur. Dayanımcı ağlar, genellikle homojen gruplar içinde yer alır, kapalı bir yapıya sahiptir ve bireylerin yakın ilişkiler kurması sayesinde yüksek güven seviyeleri içerir. Bu tür ağlar, paylaşım ve dayanışmanın güçlü olduğu yapılar olarak tanımlanabilir. Örneğin, Türk toplumundaki aile ve akrabalık bağları, komşuluk ilişkileri ve geleneksel mahalle yapıları bu tür sosyal sermayeye örnek teşkil edebilir (Öztaş, 2007).

Bourdieu, sosyal yapının aktörün ailesi ve birinci dereceden yakınları tarafından oluşturulan ağ yapısının bireyin yaşamını önemli ölçüde etkilediğini ve bu yapının değişmesinin zor olduğunu savunur (Bourdieu, 1986). Coleman'ın sosyal sermaye konusundaki çalışmaları, bireyler arasındaki ilişkilerin önemine dikkat çekmektedir (Coleman, 1988). Sosyal sermayenin unsurlarından olan sosyal ağlar, "ağ kapallılığı" kuramıyla, bireylerin güçlü bağlar kurduğu ağları ifade eder. Bu tür ağlar, güven ve dayanışmayı artırır. Yüksek ağ yoğunluğuna sahip küçük gruplarda bilgi

aktarımı ve bilgiye erişim hızlı ve kapsamlıdır, bu da sosyal ve ekonomik hayatta avantaj sağlar (Coleman, 1988). Coleman, bu yoğun ve kapalı ağların bireylerin sosyal sermayesini artırarak toplulukları daha güçlü ve dayanıklı hale getirdiğini belirtir. Bu ağlar, normların ve değerlerin aktarılmasında da önemli bir rol oynar, bu da toplumsal uyumu ve iş birliğini teşvik eder (Putnam, 2000).

Granovetter'in Zayıf Bağların Gücü Kuramı

Granovetter'in (1973) zayıf bağların gücü kuramı, sosyal sermaye kavramına yeni bir bakış açısı kazandırarak, ağların bireylere sunduğu çeşitli faydaları anlamamıza yardımcı olmuştur. Granovetter, zayıf bağların bilgi akışını hızlandırmada ve çeşitlendirmede güçlü bağlardan daha etkili olduğunu savunur. Bu bağlamda, bir ilişkinin gücünü belirleyen dört temel faktör vardır: ilişkinin sürekliliği, duygusal yoğunluk, güven ve karşılıklı sorumluluklar (Granovetter, 1973).

Granovetter, güçlü bağların, özellikle yakın arkadaşlar ve aile gibi sürekli aynı sosyal çevreyi paylaşan bireyler arasında oluştuğunu ve bu bağların sınırlı fırsatlar sunduğunu iddia eder. Bu tür bağların, zamanla aktörlerin benzer özelliklere sahip olmasına ve bilgilerin örtüşmesine neden olduğunu belirtir. Diğer bir deyişle, güçlü bağlar aktörlerin aynı çevre içerisinde sınırlı kalmasına yol açar (Granovetter, 1973). Zayıf bağlar ise, farklı niteliklere sahip aktörler arasında uzun süreli sosyal ilişkilerin olmadığı bağlardır ve bu bağlar, aktörlerin yeni fırsatlara ve topluluklara girmesi için kritik öneme sahiptir. Granovetter (1973), iş arayan gençler arasında gerçekleştirdiği araştırmada, aile ve yakın arkadaşlar gibi güçlü bağların iş bulma sürecinde etkili olduğunu, ancak daha geniş sosyal çevrelerden gelen zayıf bağların ise iş bulmada daha önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur.

Granovetter'in çalışmaları, sosyal yapının hareketlere hükmettiği ve zayıf bağların gücünün bu yapılar içinde önemli bir rol oynadığını ortaya koyar. Yakın arkadaşların tanıdıklardan daha fazla yardım etme eğiliminde olmalarına rağmen, zayıf bağlar aracılığıyla farklı çevrelere erişim sağlanır ve bu da daha geniş bir bilgi akışını mümkün kılar (Granovetter, 1973). Uzzi (1996; 1999), zayıf bağların yeni fırsatlar yaratma açısından önemli bir rol oynadığını ifade etmiştir. Ancak, piyasa odaklı ve maliyet etkinliğine dayanan ekonomilerde güvenin doğrudan oluşturulmasına gerek olmadığını, bunun yerine güvenin yasal düzenlemelerle sağlandığını vurgulamaktadır.

Burt ve Granovetter'in sosyal ağ kuramları, zayıf bağların kritik rolünü ön plana çıkarır. Burt özellikle yapısal boşluklar kavramına odaklanır ve bu boşlukların bireylere rekabet avantajı sağladığını belirtir. Burt'a göre, yapısal boşluklar, bireylerin çeşitli bilgi akışlarına erişimini sağlayarak onların yaratıcılığını artırır (Burt, 2000). Hem Burt'un hem de Granovetter'in teorileri, ağların heterojenliğinin bilgiye ulaşmada önemli olduğunu vurgular. Zayıf bağlar, farklı ağlar arasında köprüler oluşturarak bilgi ve fırsatların yayılmasını kolaylaştırır (Granovetter, 1973; Burt, 2000).

Sonuç olarak, Granovetter'in zayıf bağların gücü kuramı, sosyal sermaye ve bilgi akışının anlaşılmasında önemli bir mihenk taşıdır. Bu kuram, sosyal ağların yalnızca güçlü bağlardan oluşmadığını, zayıf bağların da aktörlerin bilgiye ulaşmasında ve fırsatlara erişiminde kritik rol oynadığını ortaya koyar. Granovetter'in çalışmaları, sosyal ağların dinamik yapısını ve bu ağlar içerisindeki bilgi akışının nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olurken, sosyal sermaye teorilerine de önemli katkılarda bulunur.

Burt'un Yapısal Boşlukların Önemi Kuramı

Burt (1992) sosyal ağlardaki aktörlerin konumuna odaklanarak, ağ içindeki yapısal boşlukların önemini vurgulamıştır. Bu bağlamda, bir ağ yapısında aktörler arasında doğrudan bağlantıların bulunmaması "yapısal boşluklar" olarak tanımlanmaktadır. Burt'a göre, sosyal yapılar arasındaki boşlukları dolduran bireyler, ağlarındaki stratejik konumları sayesinde bilgi akışını yönlendirme ve kontrol etme noktasında avantaj elde ederler (Burt, 1992). Bu avantajlar, bireylerin çoklu ağlar içerisinde stratejik olarak fayda sağlayabilen konumlara sahip olabilmeleri ile açıklanabilir.

Burt'un yapısal boşluklar kuramı, sosyal ağlardaki bağların yalnızca güçlü veya zayıf olmaktan ibaret olmadığını, bu bağların ağ içindeki konumlarına göre stratejik önem taşıdığını öne sürer. Sosyal ağların yapısal özelliklerinden ziyade, bir aktörün ağ içindeki konumuna odaklanmak, bireylere büyük faydalar sağlayabilecek stratejik avantajları ortaya çıkarır. Bu bağlamda, birbirinden farklı ve ayrılabilen ağlar içindeki ilişkiler, bireylere bu ağların çeşitli bölümleri arasında köprü olma imkânı sunar (Burt, 1992). Nan Lin (2001), sosyal sermayeyi sosyal kaynaklar ve getiriler açısından ele alarak, sosyal sermayenin kaynaklarını üç temel unsurda tanımlamıştır:

yapısal pozisyon, ağ konumları ve zenginlik, güç veya itibar kazanma eylemleri (Lin, 2001). Yapısal pozisyon, bir aktörün toplumsal hiyerarşideki yerini belirtirken, ağ konumları ise aktörün ağdaki durumunu kapalılık, açıklık ve köprü kurma gibi özelliklerle tanımlar (Bourdieu, 1986; Burt, 1992). Zenginlik, güç veya itibar kazanma eylemleri ise, sosyal sermayenin getirilerini belirtir.

Burt, sosyal ağlar içindeki yapısal boşlukların bilgi akışı ve kontrol açısından kritik önem taşıdığını belirtir. Bir ağdaki yapısal boşluklar, bireylerin farklı bilgi akışlarına sahip olmasını sağlar ve bu da onları daha yaratıcı ve yenilikçi kılar (Burt, 2000). Bu bağlamda, yapısal boşluklar, bireyler arasında bilgi akışını ve iş birliğini kolaylaştıran köprüler olarak işlev görür. Burt, bu boşlukları dolduran bireylerin, gruplar arasında köprü kurarak hem kendi çıkarları için hem de gruplar arasındaki bilgi akışını sağlamak için stratejik avantajlar elde ettiklerini vurgular.

Özetle, Burt'un yapısal boşluklar kuramı, bireylerin sosyal ağlar içindeki stratejik konumlarının, bilgi akışı ve kontrol açısından kritik önem taşıdığını vurgular. Yapısal boşluklar, bireylerin farklı bilgi kaynaklarına erişim sağlamasına ve bu sayede rekabet avantajı elde etmesine olanak tanır. Burt'un bu kuramı, sosyal ağlardaki dinamik yapıları ve bu ağlar içerisindeki bilgi akışının nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olurken, sosyal sermaye teorilerine de önemli katkılarda bulunur.

Nan Lin Ağ Kuramı

Nan Lin, sosyal sermaye üzerine yapılan farklı ve birbirleriyle çatışan çalışmaların bir arada değerlendirilmesi gerektiğini savunarak, bu konuda daha geniş ve kapsayıcı bir yaklaşım geliştirmeye çalışmıştır. Lin (1999)'e göre, dayanışmacı ve aracı sosyal sermaye türleri birbirlerinin alternatifi değil, farklı sosyal sermaye biçimleridir. Lin (2005) bu türlerin birbirlerini tamamlayabileceğini ve birlikte bulunabileceğini öne sürmektedir. Her iki teori de sosyal sermayenin, aktörler arasındaki ilişkiler ağında yerleşik olan kaynaklardan türediğini kabul etmektedir. Bu ortak anlayışa dayanarak araştırmacılar, birleşik bir sosyal sermaye teorisi geliştirme olasılığını araştırdılar (Lin, 1999, 2005). Lin (2001, 2005) teorik gelişimin ilk aşaması olarak bir model önermektedir. Lin (1999), sosyal sermaye modelini üç ana süreç üzerinden tanımlamıştır: (1) sosyal sermayeye yatırım yapma, (2) sosyal sermayeye erişim sağlama ve (3) bu kaynakları etkin bir şekilde kullanarak faydalar elde etme. Bu süreçler, sosyal sermayenin işlevselliğini ve etkisini belirleyen faktörler olarak işlev görmektedir. Ayrıca, sosyal sermaye kullanımından iki temel sonuç

çıkarılmaktadır: (1) araçsal eylemlerle elde edilen kazançlar ve (2) ifade edici eylemlerle sağlanan kazançlar. Araçsal eylemler, eksik olan kaynakları elde etmeye yönelik çabaları kapsarken, ifade edici eylemler mevcut kaynakları korumaya yönelik çabaları içermektedir.

A. Sosyal Kaynaklar

Sosyal ağlar, farklı sosyal konumlara sahip bireyleri birbirine bağlayarak sosyal sermayenin temelini oluşturur. Sosyal sermaye, bir bireyin doğrudan veya dolaylı bağlantılarındaki kaynakların türü ve miktarına göre değerlendirilir. Bireyin sosyal bağlarının sahip olduğu zenginlik, güç ve statü gibi unsurlar, sosyal sermayenin ölçülmesinde kullanılır (Lin, 2001). Sosyal sermayenin kaynakları, bu sermayenin oluşumunun temel unsurlarını temsil eder. Lin (2001) bu kaynakları üç ana bileşene ayırır: yapı konumu, ağ içindeki bağların konumu ve aktörün eylemlerinin amaçları ile motivasyonları.

Yapı konumu, aktörün sosyal tabakalaşma hiyerarşisi içindeki yerinin ve hangi diğer katmanlara erişimi olduğunu sosyal sermayeyi belirleyen bir faktör olduğunu öne sürer. Örneğin, daha üst siyasi, sosyal, ekonomik veya kültürel tabakalarda yer alan aktörlerle ilişkisi olan bireyler, bu tür ilişkileri olmayan bireylere göre daha avantajlıdır. Bu ilişkiler, üst tabakadaki kaynaklara erişim ve bu kaynakları harekete geçirme olanağı sağlar (Lin, 2001). Ağ bağ konumu, bireyin ağ içindeki yerinin kapalılık, açıklık veya köprü olma gibi özelliklerden hangilerine sahip olduğunu belirler. Bu özellikler, sosyal sermayeyi ve türünü belirlemede kritik rol oynar. Eylem amacı ve motivasyonu, bireylerin ilişkilerindeki davranışlarının hangi amaca hizmet ettiğini belirler; bu, davranışların bir araç olarak mı (araçsal) yoksa sadece kendi başına bir değer taşıyan bir hedef mi (ifade edici) olduğunu ayırt etmeye yardımcı olur (Lin, 2001, 2005).

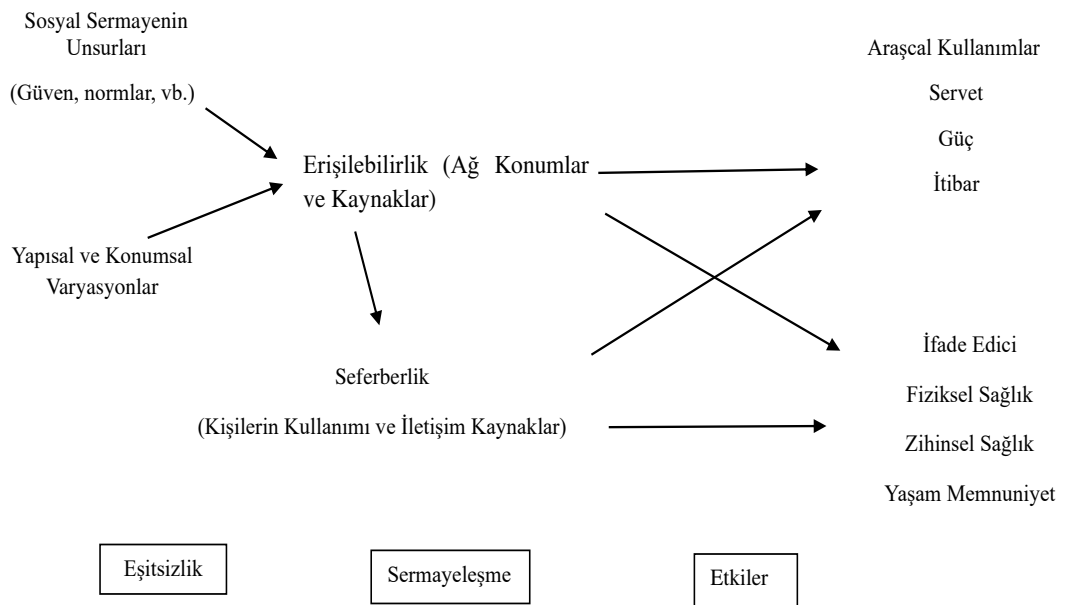
Aktörler arasındaki ilişkiler ağı içinde mevcut, erişilebilir ve kullanılabilir olan bilgi, destek ve güven gibi kaynaklar sosyal sermaye olarak kabul edilir. Lin (2005), bir aktörün sosyal sermayesinin, o aktörün erişebilir ve harekete geçirebilir olduğu sosyal sermaye miktarını, çeşidini, bu kaynaklardan sağlayabileceği faydayı ve bu faydanın türünü ve miktarını belirlediğini savunur. Sosyal sermayeyi oluşturan kaynaklar, bir aktörün ağ ve yapı içindeki konumunun onun ilişkiler ağında yerleşik olan kaynaklara erişimini kolaylaştırabilecek veya sınırlandırabilecek olmasından kaynaklanır (Lin, 2005).

B. Sosyal Sermaye Türleri

Nan Lin, dayanışmacı ve aracı sosyal sermayeyi birbirine zıt ya da rakip olarak değil, aynı aktör veya ilişkiler ağının farklı derecelerde sahip olabileceği, tamamlayıcı ve farklı işlevlere sahip sosyal sermaye türleri olarak tanımlar. Lin (2005), bu iki tür sosyal sermayenin, kaynakları koruma ve yeni kaynaklara erişim sağlama gibi işlevlerde farklılaştığını ifade eder. Dayanışmacı sosyal sermaye, mevcut kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamada daha etkiliyken, aracı sosyal sermaye, özellikle bilgiye ulaşım konusunda daha güçlü bir etki yaratır (Lin, 2005).

Sosyal sermaye teorisi açısından, sosyal sermayeye yapılan yatırım süreci, aktörler arası sermaye eşitsizliklerinin (yani sahip olunabilen veya muhafaza edilebilen sermaye türü ve miktarı) ortaya çıkmasına neden olur. Birinci bloktaki sosyal sermaye kaynakları ile ikinci bloktaki sosyal sermaye türleri arasında nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Bu süreçte, sosyal sermaye türleri birbirlerine erişim (access) ve harekete geçirilebilirlik (mobilize) kavramlarıyla bağlanır (Lin, 2001; 2005).

Lin'in yaklaşımında, sosyal sermaye türleri arasında karşılıklı tamamlayıcılık ve işlevsel farklılıklar önemli bir yere sahiptir. Dayanışmacı sosyal sermaye, mevcut kaynakları korumaya odaklanırken, aracı sosyal sermaye yeni kaynaklara ulaşmayı hedefler. Bu bağlamda, her iki sermaye türü de sosyal ağlardaki pozisyonlar ve ilişkiler üzerinden işlevsellik kazanır.

Şekil 1.4. Sosyal Sermaye Modeli (Lin, 1999)

Birinci bloktan ikinci bloğa geçiş süreci, sosyal sermaye eşitsizliğinin oluşumunu ve sürdürölmesini belirler. Bu süreç, yapıdaki yapısal ve konumsal unsurların sosyal sermayeyi inşa etme ve sürdürme fırsatlarını nasıl etkilediğini ele alır. Sosyal sermaye, bireylerin yerleştirdiğı, eriştiğı veya harekete geçirdiğı kaynakların dağılımını belirler ve bu, ağlar içindeki konumlara ve ilişkilerin yapısına bağılı olarak değışir. Ayrıca, bu tür farklı dağılımları belirleyen sosyal güçler olduğunu gösterir. Dolayısıyla, sosyal sermayenin üç bileşeni—kolektif varlıklar, erişilebilir sosyal kaynaklar ve harekete geçirilmiş sosyal kaynaklar—sosyal sermaye teorisinin görevidir. Bu teori, sosyal sermaye eşitsizliğinin kalıplarını ve belirleyicilerini tanımlamayı amaçlar (Lin, 1999).

Sosyal sermaye eşitsizliğinin analizinde, iki tür nedensellik gücü akademisyenlerin özel ilgi alanına girer: yapısal ve konumsal varyasyonlar. Bir yapı, kültür ve ideolojideki çeşitlilik, sanayileşme ve teknoloji düzeyi, eğitim düzeyi, fiziksel ve doğal kaynakların kapsamı, ekonomik üretkenlik gibi birçok varyasyonla karakterize edilebilir. Bir yapı içerisinde bireyler, sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik katmanlarda farklı konumlarda yer alabilir. Bu farklılıklar, çeşitli sosyal bileşenlerin zenginliğini veya fakirliğini etkiler.

İkinci blokta, sosyal sermayenin iki unsurunu birbirine bağlayan bir süreç bulunmaktadır: sosyal sermayeye erişim ve sosyal sermayenin kullanımı. Bu iki unsur birbirine bağlayan süreç, sosyal sermayenin harekete geçirilmesi sürecidir. Yani, sosyal sermayenin eşitsiz dağılımı göz önüne alındığında, bir bireyin bu sermayeyi belirli eylemler için harekete geçirmesi nasıl sağlanır veya engellenir? Bu noktada model, eşitsizlik sürecinde yakalandığı gibi sosyal sermayeye yapısal katkıları kabul ederken, aynı zamanda harekete geçirmede olası seçim eylemini de vurgular (Lin, 1999).

Sosyal sermaye teorisi, bu üç bileşenin birbiriyle bağlantılı olduğunu ve gömülü kaynakların bireysel seçimleri ve eylemleri kısıtladığı ve mümkün kıldığı nedensel bir sıra önerir. Genel beklenti, erişilebilir gömülü kaynaklar ne kadar iyi olursa, gömülü kaynakların bir birey tarafından amaçlı eylemlerde o kadar iyi harekete geçirilebileceğidir. Ancak, aynı düzeyde erişilebilir gömülü kaynaklara sahip olunduğunda, neden bazı bireylerin diğerlerinden daha iyi kaynakları harekete geçirdiğı daha ilgi çekici bir sorudur. Olasılıklardan biri ağ konumu olabilir. Köprü

olmanın ya da köprüye yakın olmanın bir fark yaratabileceği varsayılabilir; bu konumlarda ya da bu konumlara yakın olanlar gömülü kaynakları daha iyi seferber edebilmektedir. Ayrıca, daha iyi gömülü kaynakları kullanmanın yapısal bir avantajı olduğuna dair bilişsel farkındalık da önemli bir fark yaratabilir (Lin, 1999).

Son olarak, ikinci blok (sosyal sermaye) ile üçüncü bloğu (sonuçlar) birbirine bağlayan süreç, sosyal sermayenin getiri veya kazanç ürettiği süreci temsil eder. Bu noktada teori, sosyal sermayenin nasıl sermaye olduğunu veya nasıl getiri veya kazanç ürettiğini göstermelidir. Yani, sosyal sermayenin bir veya daha fazla unsurunun bir bireyin ekonomik, siyasi ve sosyal sermayesini (kaynaklarını) veya fiziksel, zihinsel ve yaşam refahını doğrudan veya dolaylı olarak nasıl etkilediğini açıklamalıdır.

Araştırmalar, sosyal sermayenin kariyer ilerlemesi, ekonomik kazanımlar ve sosyal statü dahil olmak üzere bireysel sonuçlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olabileceğini göstermiştir (Lin, 1999; Burt, 1997, 1998; Podolny ve Baron, 1997). Ağ konumu ve sosyal bağlar dahil olmak üzere sosyal sermayenin yapısal ve konumsal unsurları, kaynakların erişilebilirliğini ve harekete geçirilmesini etkileyebilir. Sosyal sermaye kavramı eğitim, istihdam ve sağlık gibi çeşitli bağlamlarda araştırılmıştır. Örneğin, araştırmalar sosyal sermayenin eğitim sonuçlarını, iş fırsatlarını ve sağlık sonuçlarını etkileyebileceğini göstermiştir (Coleman, 1990; Putnam, 1993, 1995a, 1995b; Portes, 1998).

Mikro düzeyde, sosyal sermaye, bireylerin sosyal kaynakları araçsal amaçlarla kullanmasını ifade eder. Örneğin, bazı araştırmalar sosyal sermayenin iş arama sonuçlarını ve bireylerin sosyo-ekonomik statülerini etkileyebileceğini ortaya koymuştur (Lin vd., 1981; De Graaf ve Flap, 1988; Marsden ve Hurlbert, 1988). Makro düzeyde ise sosyal sermaye, toplumsal kaynakların toplamını ve bunların dağılım biçimlerini tanımlar. Bu bağlamda, sosyal sermayenin toplum sağlığı, refah gibi geniş ölçekli sonuçları etkileyebileceği gösterilmiştir (Lin, 1986; House vd., 1988; Berkman ve Syme, 1979; Berkman, 1984; Hall ve Wellman, 1985; Wellman, 1981; Kadushin, 1983).

Diğer tüm teoriler gibi, sosyal sermaye teorisinin de sınırlamaları yoktur. Sosyal sermaye, bir grup veya topluluk için önemli faydalar sağlayabilen, paylaşılan ve ilişkisel bir kaynak olmasına rağmen, bu teorisinin bazı sınırlamaları da mevcuttur. Örneğin, Lin'in sosyal kaynaklar teorisi, öncelikle sosyal sermayeyi bireysel düzeyde

ölçmeye odaklanır ve kamusal mal yönünü göz ardı eder. Model, araçsal getirileri ölçmek için gerekli bir altyapı sağlamasına rağmen, yaşam memnuniyeti ve kimlik oluşumu gibi ifade edici getirileri hesaba katmayı ihmal eder. Bu sınırlamalara rağmen, teorinin ayrıntılı ve iyi tanımlanmış açıklayıcı modeli güçlü yönlerini oluşturur. Sosyal kaynaklar teorisi, kaynaklarını ve bu kaynaklara erişimi etkileyen faktörleri belirleyerek sosyal sermayeyi ölçmek için teorik bir temel sağlayabilir.

1.7.1.6. Çevrim İçi Sosyal Sermaye. Son yıllarda pek çok araştırmacı, çevrimiçi sosyal dünyaların anlaşılmasına katkıda bulunmuştur (Baym, 2000; Boellstorff, 2008). İnternetin, gündelik hayatın neredeyse her alanına nüfuz ettiği bir dönemde, bu teknolojinin toplum üzerindeki rolünü incelerken esnek bir yaklaşım benimsemek önemlidir. İnternetin 'sanal' ve 'gerçek' dünyalar arasında keskin bir ayrım oluşturduğu veya çevrim içi aktivitelerin çevrim dışı olaylardan bağımsız olduğu varsayımı genellikle yanıltıcıdır (Hine, 2000; Miller ve Slater, 2000). Hine (2015), internetin aracılık ettiği sosyal etkileşimlerin gündelik hayata gömülü olduğunu savunarak, "gömülü, somutlaşmış ve gündelik" bir internet anlayışının benimsenmesini önermiştir. Bu perspektif, çevrim içi altyapıların deneyimlerinin teknik niteliklerinden ziyade kullanım şekillerine bağlı olarak ortaya çıktığını vurgular. Van Dijck (2013), çevrim içi platformların aynı anda hem tekno-kültürel hem de sosyo-ekonomik yapılar olarak işlediğini ve sosyal etkilerinin oldukça değişken olduğunu belirtir. Bu bağlamda, çevrim içi ve çevrim dışı pratikler arasındaki bağlantılar, çevrim içi platformların anlamı üzerine yapılan çalışmalarda önemli bir rol oynar. Global Sosyal Medya İstatistikleri raporu, dünya çapında şu anda 4.33 milyar sosyal medya kullanıcısı olduğunu ve bunun toplam dünya nüfusunun %55'inden fazlasını oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Ortalama bir kullanıcı, bu platformlarda günde neredeyse 2 buçuk saat veya uyanık yaşamının yaklaşık %15'ini geçirmektedir (We Are Social ve DataReportal, 2024). Bu yeni teknolojilerin giderek artan yayılımı, insanların ilişki kurma şeklini değiştirerek daha fazla bağlantı, iletişim ve etkileşim fırsatları sunmuş, sosyal medyanın artan popülaritesi ve bu konudaki araştırmaların artması, bu platformların sosyal sermaye üzerindeki etkilerini anlamayı daha önemli hale getirmiştir.

İnternet teknolojilerinin günümüz dünyasında yaygınlaşmasıyla, internet ve modern insan arasındaki ilişkiler birbirinden bağımsız düşünülmemeyecek bir hale gelmiştir (Hahn ve Kim, 2014). İnternete dayalı iletişimde kullanıcılar, bağlantılarını

sürdürmek ve yeni çevrim içi arkadaşlar edinmek için çevrim içi platformları kullanmaktadırlar (Ellison vd, 2007). Sosyal ağların dünya çapındaki yaygın kullanımı, sosyal sermaye kavramının internet çatısı altında yeniden yorumlanmasına yol açmış ve iletişim çalışmaları çevrim içi sosyal sermaye kavramı ile tanışmıştır. Çevrim içi sosyal sermaye, bir bireyin veya sosyal birimin ilişkiler ağına entegre edilmiş, erişilebilir ve potansiyel kaynakların toplamı olarak tanımlanabilir (Horng ve Wu, 2020). Bilgi iletişim teknolojileri aracılığıyla diğer aktörlerle bağlantı kurarak sosyal sermayeye sahip olmak çevrimiçi sosyal sermaye olarak adlandırılabilir (Spottswood ve Wohn, 2020). Sosyal medyanın içindeki ağlar, kişilerin sahip olduğu ilişkileri ve bu benzerlikleri vurgulayan çevrim içi sosyal sermaye üzerinde ağlarının nasıl şekillendiği veya çeşitlendiği üzerine yoğunlaşmaktadır (Baş, 2018).

Sosyal sermaye bağlamında, bağ kurma ve köprü kurma boyutlarının özellikle gerçek yaşam etkileşimlerinin ve yüz yüze ilişkilerin gerçekleştiği çevrim dışı bağlamlarla ilişkili olduğunu gözlemlemek mümkündür. Başka bir deyişle, çevrim dışı ortamlarda bağ kurma ve köprü kurma sosyal sermayesinden türetilen kaynaklar bir arada bulunabilir. Aynı durum teorik olarak çevrim içi ortamlarda da gerçekleşebilse de bazı kanıtlar bireylerin dijital ortamlarda sosyal medya performanslarıyla her iki tür sosyal sermayeyi (bağ kurma ve köprü kurma) da biriktirip faydalandığını göstermektedir. Çevrim içi sosyal sermaye, kullanıcıların ilgi alanları tarafından kullanılan bir ayrıcalık olup, yeni medyanın sosyal ilişkiler üzerindeki etkilerine dair yeni bir gelişme alanı oluşturabilir (Katz ve Rice, 2002). Sosyal bağların güçlü olduğu alanlarda aktörler, mevcut bağları korumak ve bu bağları desteklemek için çevrim içi platformlara başvururlar. Çevrim içi platformların bu farklı kullanımı, zayıf bağların gelişmesini sağlayarak sosyal ilişkiler üzerinde olumlu etki oluşturabilmektedir. Bununla birlikte çevrim içi platformların sosyal ilişkiler zemininde eski yaygın geleneksel araçların yerini alan bir kurumsal risk yönetimi sistemi söz konusudur. Bu risklerin başında; zayıf bir sosyal denge ve çevrim içi platformların çözülmeye daha yatkın olması gelmektedir. Çevrim içi bağlantılar birden fazla platformda ve birden fazla aktörle gerçekleştiriliyorsa, sosyal ilişkiler olası risklere karşı daha dirençli olmaktadır (Haythornthwaite, 2011). Çatışmaların çözümü, dayanışmayı sağlamak ve grup dışı düşmanlık algısı oluşturmak amacıyla kültürel ve sosyal değişime ihtiyaç duyan insanlara yardım etmektir (Williams, 2006).

Norris'e göre, çevrim dışı sosyal sermaye, gerçek dünya topluluğu bağlamında kişiye fayda sağlayan sosyal bağlardır. Çevrim içi sosyal sermaye ise, aynı yerel toplulukta yaşayan ancak çevrim dışı olarak bağlantı kurmamış kişiler arasında internet aracılığıyla oluşturulan sosyal bağlardır. Bu tür sosyal sermaye, çevrim dışı sosyal faydaları sağlarken, ilişkileri çevrim içi olarak konumlandırır. Çevrim içi ve çevrim dışı sosyal sermaye, köprü kurma ve bağ oluşturma işlevleri aracılığıyla kullanıcıları, zayıf bağlarla kendilerinden farklı bireylere bağlar (Norris, 2002).

Çevrim içi sosyal sermayeyi anlamaya yönelik üç temel bakış açısı bulunmaktadır. İlk bakış açısı, internetin sosyal sermayeyi azalttığı yönündedir. Bu görüşe göre, internette geçirilen zaman arttıkça, insanların günlük hayatta arkadaşlarına ayırdıkları zaman azalmaktadır. İkinci bakış açısı ise, internetin sosyal sermayeyi artırdığını savunur. Bu perspektif, internetin sunduğu iletişim kolaylıklarının, özellikle zaman ve mekân sınırlamaları ile çeşitli dezavantajlar nedeniyle iletişim kurmakta zorlanan insanlar için alternatif bir araç olduğunu öne sürer. Üçüncü bakış açısı ise, internetin sosyal sermayeyi dönüştürdüğünü iddia eder. Bu görüşe göre, kullanıcılar uzak ya da yakın tanıdıkları ve çeşitli sosyal yapılar için çevrim içi gruplar oluşturarak yeni bir sosyal yapıya doğru evrilmektedirler (Jiang, 2013).

Sonuç olarak, çevrim içi sosyal sermaye, bireylerin dijital dünyada nasıl etkileşimde bulunduğunu ve bu etkileşimlerin sosyal yapıları nasıl şekillendirdiğini anlamak için önemli bir kavramdır. İnternetin sosyal sermaye üzerindeki etkileri, kullanıcıların dijital platformları nasıl kullandıklarına ve bu platformların sunduğu olanakları nasıl değerlendirdiklerine bağlı olarak değişmektedir. Bu nedenle, internetin sosyal sermaye üzerindeki etkilerini daha derinlemesine anlamak için daha fazla araştırma yapılması ve konuya dair çeşitli boyutların ele alınması önemlidir.

1.7.1.7. Çevrim İçi Sosyal Sermayenin Ölçülmesi. İnternet tabanlı etkileşimlerin kendine özgü yönlerini anlamak için çevrim içi sosyal sermayenin ölçülmesi üzerine yapılan araştırmalar gelişmiştir. Williams (2006), çevrim içi ve çevrimdışı bağlamlarda köprüleyici ve bağlayıcı sosyal sermayeyi ölçmek amacıyla İnternet Sosyal Sermaye Ölçekleri (ISCS) geliştirmiştir. Bu çalışmayı temel alarak, Pinho (2013), çevrim içi sosyal ağlarda sosyal sermayenin duygusal/değerlendirici ve bilişsel boyutlarını da kapsayan e-SOCAPIT ölçeğini önermiştir. Jeong ve diğerleri

(2021), çevrim içi marka topluluklarında üç sosyal sermaye ölçeğini karşılaştırarak, sosyal etkileşim bağları, güven ve ortak değerleri içeren Lin ve Lu'nun üç boyutlu modelini en uygun bulmuşlardır. Son olarak, Menardo ve diğerleri (2022), Kişisel Sosyal Sermaye Ölçeği'ni uyarlayarak hem çevrim içi hem de çevrimdışı bağlayıcı ve köprüleyici sosyal sermayeyi ölçen Kişisel Çevrim İçi-Çevrim dışı Sosyal Sermaye Kısa Ölçeği'ni oluşturmuşlardır. Bu ölçek, farklı sosyal sermaye biçimlerini ve ilgili yapılarını ayırt etmede güvenilirlik ve geçerlilik göstermiş, halk sağlığı araştırmaları ve müdahaleleri için değerli bir araç sunmuştur. Williams'ın (2006) geliştirdiği İnternet Sosyal Sermaye Ölçekleri (ISCS) Türkiye'de Artür Yetvart Mumcu, Göksel Ataman ve Hızır Konuk tarafından uyarlanmış ve çalışmada kullanılmıştır (Mumcu, Ataman ve Konuk, 2022).

1.7.2. Topluluk Hissi

Topluluk duygusu, bireylerin belirli bir topluluğa ait olduklarını hissetmeleri ve bu topluluğun üyeleri arasında karşılıklı bağlılık ve aidiyet duygusunun bulunması olarak tanımlanır. Bu kavram, bireylerin yaşamları üzerindeki toplulukların etkisini ve topluluk üyeleri arasındaki ilişkilerin psikolojik etkilerini anlamaya yönelik bir çabadır. Seymour Sarason (1974), topluluk duygusunu ilk kez tartışmış ve psikoloji ile topluluk kavramlarının bir araya getirilmesindeki zorluklara dikkat çekmiştir. Sarason'a göre, topluluk kavramı coğrafi yer, kurumsal dinamikler ve güç gibi bireysel olmayan fenomenlere odaklanırken, psikolojik yaklaşım bireysel deneyimlere dar bir odaklanma eğilimindedir.

Topluluk hissi, bir araya gelen üyelerin paylaşımcı oldukları ve duygusal bağ kurdukları bir kavramdır (Tajfel ve Turner, 1986). Bu kavram, insanların bir gruba veya topluluğa ait hissetmelerini ve bu gruba bağlılık duymalarını ifade eder. Topluluk duygusu, insanların sosyal kimliklerini kullanarak onlara anlam ve amaç veren bir duygudur (Hogg, 2001). Bu duygu, yardımlaşma, sosyal kimlik, grup bağlılığı ve duygu bağı gibi unsurları içerir (Brewer, 1991). İnsanların bir gruba ait olma duygusunu hissetmeleri ve bu gruba bağlılık duymaları, sosyal kimlikleriyle iç içe geçerek onlara bir anlam ve amaç yaratır (Tajfel ve Turner, 1986). Bu bağlamda, topluluk duygusu, bireylerin grup içindeki rollerini ve aidiyetlerini güçlendirirken, aynı zamanda gruba olan duygusal bağlılıklarını da pekiştirir. McMillan ve Chavis (1986), topluluk olma duygusunun, üyelerin aidiyet hissine sahip olmaları, birbirlerini

ve grubu önemsemeleri ile grup üyelerinin gereksinimlerini karşılamak için birlikte olma kararlılıklarına dayalı paylaşılan bir inançla şekillendiğini belirtirler.

Topluluk duygusu, bireylerin fiziksel olarak aynı ortamda bulunmalarının ötesinde, zamanla paylaşılan değerler, ilgi alanları ve deneyimler gibi psikolojik paylaşımlarla şekillenir. Bu duyguya sahip bireyler, toplumlarına karşı sorumluluk hissi duyarak, topluluklarının gelişimine katkıda bulunurlar. Bu katkılar, bireysel çıkarlar yerine, topluluğun genel iyiliği için yapılan gönüllü desteklerden oluşur (Brossie, 2003).

Topluluk duygusu, bireylerin yalnızlık, bencillik ve umutsuzluk gibi sorunlarının anlaşılmasında önemli bir etkidir. Topluluk duygusu, bireylerin birbirlerine ve gruba karşı aidiyet, üyelerin birbirleri için önemli olduğu ve ihtiyaçlarının birlikte olma konusunda karşılanacağı inancı ile pekişir (McMillan ve Chavis, 1986). Topluluk hissi, bireylerin psikolojik sağlığı ile doğrudan ilişkilidir. Sarason (1974), topluluk hissinin eksikliğinin izolasyon, yabancılaşma, yalnızlık ve depresyon gibi olumsuz duygulara yol açabileceğini belirtmiştir. Pretty ve diğerleri (2006) de benzer şekilde, topluluk hissinin toplumsal ilişkilerde bireylerin kimliklerini, kökenlerini ve duygularını ifade etmelerine olanak tanıdığını, bu duygunun bireylerin sosyal yaşantısındaki olaylara karşı daha dirençli olmalarına ve yalnızlık gibi olumsuz duyguların üstesinden gelmelerine yardımcı olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca, bu eksiklik bireylerin kendini gerçekleştirme (Maslow, 1954), bağlılık (Murray, 1938) ve sosyal ilgi (Adler, 1964) gibi temel insan ihtiyaçlarını engelleyebilir (Davidson ve Cotter, 1991). Topluluk duygusu, bireylerin kendilerini güvende ve desteklenmiş hissetmelerini sağlayan, güven, etkileşim, paylaşılan değerler ve hedefler üzerine inşa edilen bir bütün olarak kabul edilir (Sarason, 1974). Bu görüşler, topluluk duygusunun psikolojik sağlıkla doğrudan ilişkili olması gerektiğini öne sürer.

Topluluk duygusu, sosyal ağ kavramlarıyla desteklenebilir. Sosyal ağ analizindeki bazı kavramlar, topluluklar arasındaki boşlukların köprülenmesi ve sınırların aşılması için yararlı araçlar sunar. Örneğin, topluluklar arasındaki ilişkilerin ve iş birliklerinin, topluluk duygusunun güçlendirilmesine ve topluluk değişimine katkıda bulunabileceği görülmüştür (Coleman, 1988; Putnam, Leonardi ve Nanetti,

1993). Wiesenfeld (1996) de topluluk içindeki farklılıkların ve kutuplaşmaların olumlu bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Özetleyecek olursak, topluluk hissi, bireylerin aidiyet duygusunu taşıdıkları ortak bir inançtır ve bu ihtiyaç, insan davranışının çeşitliliğini açıklamaya katkı sağlar (McMillan ve Chavis, 1986; Maslow, 1968). Ait olma ihtiyacının karşılanması mutluluk gibi olumlu duygulara neden olurken, karşılanmaması kaygı, depresyon ve yalnızlık gibi olumsuz duygulara yol açabilir. Gruplar, üyelerinin psikolojik ve toplumsal gereksinimlerini karşılamalarına yardımcı olur, toplumsal aidiyet duygusunu geliştirir ve bireylerin tek başlarına gerçekleştiremedikleri davranışları grup içinde gerçekleştirmelerine imkân sağlar (Festinger vd., 1963, Akt. Aslan, 2013). Bu sosyal etkileşim, bireylerin toplumsal rolleri benimsemelerini ve gönüllü olarak gerçekleştirmelerini destekler. Bu nedenle, topluluk hissinin güçlendirilmesi, bireylerin psikolojik ve sosyal iyilik halleri üzerinde olumlu etkiler yaratır.

1.7.2.3. Topluluk Hissinin Dört Unsuru. Son yıllarda, topluluk duygusu, farklı disiplinlerden araştırmacıların ilgisini çeken ve üzerinde yoğunlaşan bir konu haline gelmiştir. Örneğin, Gusfield'in (1975) Topluluk Teorisi, topluluk hissi yaratmada paylaşılan değerlerin, normların ve hedeflerin önemini vurgular. Gusfield'e göre, topluluk, ortak bir kimliği, değerleri ve normları paylaşan ve ortak hedeflere ulaşmak için birlikte çalışan bir grup insandır. Topluluğun yalnızca coğrafi bir konum olmadığını, bunun yerine paylaşılan deneyimler, etkileşimler ve ilişkiler yoluyla yaratılan sosyal bir varlık olduğunu savunur. Gusfield, topluluğun üç temel unsurunu şöyle tanımlar: paylaşılan değerler ve normlar, ortak hedefler ve sosyal ilişkiler (Gusfield, 1975). Sarason (1974), Psikolojik Topluluk Duygusu Teorisi'nde aidiyet, kimlik ve duygusal bağ duyguları da dahil olmak üzere topluluğun psikolojik yönlerine odaklanır. Sarason'a göre, topluluk hissi, ait olmak, kimlik ve duygusal bağdan oluşur. Birbirinden farklı teoriler olmasına rağmen McMillan ve Chavis'in (1986) teorisi en çok kabul edilendir. McMillan ve Chavis (1986), topluluk duygusunu dört ana unsurla tanımlar: üyelik, etkileşim, dayanışma ve ortak duygusal bağlar.

Üyelik (membership), topluluk hissinin temel yapı taşlarından biridir ve bireylerin topluluğa dahil olmalarını ve aidiyet kurmalarını sağlar. McMillan ve Chavis (1986), üyeliği sınırlar, emniyet hissi, aidiyet ve kimlik duygusu, kişisel yatırım ve ortak semboller olarak beş boyutta ele alır. Sınırlar, topluluğun sınırlarını

belirler ve "biz" ve "onlar" ayrımını yaparak, üyeler için güvenli bir alan oluşturur. Güvenlik duygusu, toplum üyeleri arasındaki ilişkilerin güçlenmesini sağlar ve yakınlığın gelişmesini teşvik eder (Cohen, 1999). Aidiyet ve kimlik duygusu, bireyin gruba uyum sağladığı ve kabul gördüğü hissini içerir. Bu his, grubun bir parçası olma ve grup için fedakârlık yapma isteğini de kapsar. Kişisel yatırım ise bireyin gruba olan bağlılığını ve topluluk hissini pekiştirir. McMillan (1976), üyelik için yapılan kişisel yatırımın, üyeliği daha anlamlı ve değerli kılacağını öne sürer. Örneğin, üniversite kardeşliklerinin eziyet ritüeli, grup bütünlüğünü güçlendirir (Peterson ve Martens, 1972). Ortak sembol sistemi, topluluk hissi yaratmada ve sürdürmede önemli bir rol oynar. Topluluklar, üyeleri arasında sosyal mesafe yaratmak ve sınırlarını korumak için semboller, ritüeller ve törenler kullanır (Warner ve Associates, 1949). Bu güvenlik duygusu, topluluk üyelerinin ilişkilerini pekiştirir ve samimiyetin artmasına katkıda bulunur (Cohen, 1999). Sosyal psikoloji araştırmaları, kişisel alanlarını koruyan sınırların, grup üyelerinin samimi sosyal bağlantılarını korumak için gerekli olduğunu göstermiştir (Park, 1924; Perucci, 1963). Sınırlar, topluluğun duygusal güvenliğini temin ederken, aynı zamanda topluluğun kamusal alanda sosyal bir aktör olarak varlık göstermesine ve iç ilişkilerinin güçlenmesine katkı sağlar. Bu yüzden, topluluk hissini güçlendirilmesi, bireylerin psikolojik ve sosyal sağlığı üzerinde kritik bir etkiye sahiptir. Topluluk hissi, bireylerin yalnızlık, bencillik ve umutsuzluk gibi sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olurken, daha kararlı davranışlar sergilemelerine ve başarı ile memnuniyet düzeylerini artırmalarına katkıda bulunur (İlgaz ve Aşkar, 2009). Üyeliğin beş temel özelliği, sınırlar, duygusal güvenlik, aidiyet ve kimlik duygusu, kişisel yatırım ve ortak sembol sistemi, topluluk hissini geliştirmede hayati bir rol oynar. Bu unsurlar, bireylerin topluluğa ait hissetmelerini ve topluluk içinde güvenli bir atmosferde samimi ilişkiler kurmalarını teşvik eder (McMillan ve Chavis, 1986).

Etkileşim iki yönlü bir kavramdır ve bu bağlamda, bir bileşenin grup üzerinde bir miktar etki yaratması gerektiği düşünülmektedir (Peterson ve Martens, 1972; Solomon, 1960; Zander ve Cohen, 1955). Ayrıca, grup uyumu, grup üyelerinin birbirine bağlanma gücüne dayanır (Kelley ve Volkart, 1952; Kelley ve Woodruff, 1956). Bu güçlerin aynı anda çalışıp çalışmayacağı sorusu, çeşitli araştırmalarda ele alınmış ve aynı anda çalışabilecekleri öne sürülmüştür (Grossack, 1954; Taguiri ve Kogan, 1960; Thrasher, 1954). Grup uyumu ve uyum baskısı arasındaki ilişki, pozitif

bir ilişki olarak değerlendirilmiş ve grup uyumunun olumsuz etkilerinin (örneğin, bireyselliğin kaybı) de olabileceği belirtilmiştir (Festinger, Schachter ve Back, 1950; Kelley ve Woodruff, 1956).

Bir grup içerisindeki üyelerin kişisel ihtiyaçlarını ve haklarını koruyabilmeleri için grup içinde kabul gören ve etkili olan bireylerin varlığı önemlidir (Backman ve Secord, 1959; Byrne ve Wond, 1962). Uyum araştırmalarında, grup baskısının, uyumun arkasındaki birincil güç olduğu öne sürülmüştür (Cartwright ve Zander, 1960; Heider, 1958; Newcomb, 1961; Thibaut ve Kelley, 1959). Bu bağlamda, tekdüze ve uyumlu davranışların, grup üyeleri arasında kabul ve grup normlarını oluşturma işlevi gördüğü düşünülmektedir. Uyum, kişisel özgürlüğün kısıtlanması anlamına gelmez. Hunter ve Riger (1979), birçok kişinin bireysel özgürlüklerini ifade edebilmek için topluluğun uyumundan kaçınmaya çalıştığını belirtmiştir. Ancak, bazı insanlar toplulukların sunduğu öğrenme ve destek imkanlarından faydalanmayı tercih eder. Grup üyeleri, topluluk içerisinde bir miktar kontrol uygulayabilme yetisine sahip olmalıdır (Long, 1958). Bu bağlamda, topluluklar, liderlik ve etki gücüne sahip bireyler tarafından yönetildiğinde daha etkin ve uyumlu olabilir (Long, 1958). McMillan ve Chavis (1986), etkili olmanın çift yönlü bir süreç olduğunu belirtmişlerdir. Bireyler, grup içerisinde bir fark yaratabildiklerini hissetmeli ve aynı zamanda grup üyeleri arasında bir birlik oluşturmalıdır. Güven, grup içindeki uyumu ve toplu hareket etme kapasitesini yansıtan kritik bir unsurdur (McMillan, 1996). McMillan, toplulukların güç kullanarak güven inşa edebileceğini ve bu güvenin, topluluk üyeleri arasında karşılıklı etkiyi artıracaklarını vurgulamıştır. Böylece, liderlerin üyelerini güçlendirmesi ve üyelerin de liderlerini desteklemesi, daha güçlü bir topluluk yapısının oluşmasına katkıda bulunacaktır (McMillan ve Chavis, 1986).

Topluluk duygusunun üçüncü bileşeni olan *entegrasyon ve ihtiyaçların karşılanması*, bireyler için ödüllendirici olan ve grup içerisindeki bağları güçlendiren pekiştirme ile ilişkilidir. Davranışın motivasyonu olarak pekiştirme, davranışsal araştırmaların temel taşıdır ve herhangi bir grubun olumlu bir birliktelik duygusunu sürdürebilmesi için birey-grup ilişkisinin üyeleri için ödüllendirici olması gerektiği açıktır. Ancak, bireylerin ve grupların karmaşıklığı göz önüne alındığında, insanları yakın bir topluluk içinde bir araya getiren tüm pekiştiricileri belirlemek imkânsız olmuştur. Bu pekiştiricilerden biri üye olma durumudur (Kelley, 1951; Zander ve

Cohen, 1955). Berkowitz (1956), Peterson ve Martens (1972) ve Sacks (1952), grup başarısının grup üyelerini birbirine daha da yakınlaştırdığını göstermiştir. Kişilerarası çekim üzerine literatür, yeterliliğin başka bir güçlendirici olduğunu ileri sürmektedir (Hester vd.,1976; Zander ve Havelin, 1960). İnsanlar, becerileri veya yeterlilikleri kendilerine bir şekilde fayda sağlayabilecek kişilere çekilirler ve en fazla ödül sunan insanlara ve gruplara doğru çekilirler. Rappaport (1977), bu durumu kişi-çevre uyumu olarak tanımlar.

Asıl mesele insanların ihtiyaçlarına hizmet eden şeyi yapmasıdır. Ancak bu, cevaplanmamış sorular bırakır: İnsanlar, özellikle temel hayatta kalma ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, ihtiyaçlarını nasıl önceliklendirir? Temel hayatta kalmanın ötesinde bir ihtiyaç yaratan şey nedir? Bir düzenleyici ilke olarak güçlendirme, diğer kavramlarla tamamlanmadığı sürece kör ve yönsüz görünür. Bu tür yönlendirici kavramlardan biri paylaşılan değerlerdir. Kültürümüz ve ailelerimiz, her birimize duygusal ve entelektüel ihtiyaçlarımızı ve bunlara hangi sırayla katıldığımızı gösteren bir dizi kişisel değer öğretir. Değerleri paylaşan insanlar bir araya geldiklerinde benzer ihtiyaçlara, önceliklere ve hedeflere sahip olduklarını görürler. Böylece bir araya geldiklerinde bu ihtiyaçları daha iyi karşılayabilecekleri ve aradıkları desteği elde edebilecekleri inancını beslerler. Paylaşılan değerler, uyumlu topluluklar için bütünleştirici bir güç sağlar (Cohen, 1976; Doolittle ve MacDonald, 1978). Topluluk duygusuna sahip gruplar, insanların kendi ihtiyaçlarını karşılarken başkalarının ihtiyaçlarını da karşılayabilmeleri için insanları bir araya getirmenin bir yolunu bulmak için çalışırlar (Riley, 1970; Zander, Natsoulas ve Thomas, 1960).

Entegrasyon ve ihtiyaçların karşılanması, bireylerin topluluğa olan bağlılığını artıran temel unsurlardandır. İnsanlar, toplumsal yaşamı kolaylaştırmak ve insani ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sosyal ilişki ağları geliştirir. Aile ve akrabalık gibi bireyi doğumundan itibaren çevreleyen topluluklar, kişinin yaşamını sürdürebilmesi için önem taşıırken, günlük hayatta birey ve toplum ilişkisinin sağlıklı bir şekilde devam etmesi adına çeşitli topluluklar veya gruplar işlevsel roller üstlenir. McMillan ve Chavis (1986), topluluğun bireyler için çekici hale gelmesinin, motivasyon sağlayan teşviklerden kaynaklandığını ifade eder. Üyelerin ödüllendirilmesi, birey ve grup arasındaki ilişkiyi güçlendiren bir unsur olarak birliktelik duygusunu olumlu yönde etkiler. Bazı durumlarda, yalnızca topluluğa kabul edilmek bile bireyler için

güçlü bir motivasyon kaynağı olabilir. Topluluğun sunduğu sosyal prestij, statü, bir ağın parçası olma veya profesyonel fırsatlar gibi avantajlar, aidiyet hissini pekiştirir ve üyeler arasında daha uyumlu ve yakın ilişkiler kurulmasını sağlar. Bir topluluğun bütünleşmesini sağlayan ve temel ihtiyaçların karşılanmasını mümkün kılan önemli unsurlardan biri de ortak değerlerin varlığıdır. Ortak değerleri paylaşan bireyler bir araya geldiklerinde, benzer ihtiyaçlara, önceliklere ve hedeflere sahip kişilerle karşılaşma fırsatı bulurlar. Bu durum, topluluğa katılmanın bireysel ihtiyaçların daha etkin bir şekilde karşılanmasına olanak tanıyacağı inancını pekiştirir ve topluluğa katılımı teşvik eder. Bu motivasyon, topluluğun uyumunu güçlendirir. Topluluk bilincine sahip gruplar, bireylerin kendi ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda diğer bireylerin gereksinimlerine de yanıt verebilmelerini sağlayacak yollar geliştirme eğilimindedir (McMillan ve Chavis, 1986).

Paylaşılan duygusal bağ, topluluk hissini temel bileşenlerinden biridir ve genellikle ortak bir tarihsel geçmişe dayanır. Grup üyelerinin bu geçmişe bizzat katılmaları gerekmez de bu geçmişle özdeşleşmeleri önemlidir. Bu bağlamda paylaşılan duygusal bağ, temas hipotezi, etkileşimin kalitesi, olayların kapanması, paylaşılan değerli olay hipotezi, yatırım, şeref ve aşağılanmanın etkisi, manevi bağ gibi çeşitli özelliklerle karakterize edilir (Allan ve Allan, 1971; Festinger, 1950; Cook, 1970; Hamblin, 1958; Myers, 1962; Aronson ve Mills, 1959; Peterson ve Martens, 1972; Bernard, 1973).

İnsanlar arasındaki etkileşimler ne kadar sık ve kaliteli olursa, topluluk üyeleri arasındaki bağlar o kadar güçlü olur. Özellikle olumlu deneyimler ve ilişkiler, topluluk içinde daha derin ve anlamlı bağlar oluşturur (Cook, 1970). Topluluk üyelerinin topluluğa sağladıkları yatırımlar, örneğin zaman ve enerji, toplulukla olan duygusal bağlarını kuvvetlendirir. Bu yatırımlar, topluluk içindeki aidiyet duygusunu artırır (Aronson ve Mills, 1959; Peterson ve Martens, 1972). Ayrıca, topluluk üyelerinin başarıları veya başarısızlıkları topluluğun genel bağını etkileyebilir; topluluk huzurunda ödüllendirilme veya aşağılanma, kişinin o toplumu çekici bulması veya olumsuz görmesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Festinger, 1953; James ve Lott, 1964).

Manevi bağlar ise toplulukların derin bir duygusal ve ruhsal bağlantı kurmalarına yardımcı olur. Bu manevi bağ, toplulukların dayanıklılığını ve üyeler

arasındaki uyumu artıran önemli bir unsurdur (Bernard, 1973). Toplulukların sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi ve bireylerin topluluk içinde kendilerini değerli hissetmeleri, paylaşılan duygusal bağların gücüne bağlıdır. Bu duygusal bağlar, bireylerin psikolojik ve sosyal sağlığı üzerinde olumlu bir etki yapar ve topluluk hissinin gelişmesine katkıda bulunur.

Toplulukların manevi bağları, Tönnies'in gemeinschaft (yerellik temelli toplumsal birlik) kavramıyla örtüşmektedir. Topluluk üyeleri arasında güçlü duygusal bağların oluşmasında, ortak hafızada yer alan olaylar, paylaşılan hikayeler, birlikte göğüs gerilen zorluklar, felaketler ya da kutlanan sevinçler önemli bir rol oynar. Bu tür kolektif deneyimler, bireylerin topluluğa olan bağlılığını artırır ve ortak bir aidiyet duygusu geliştirir (Kasarda ve Janowitz, 1974). Bu bağlar, topluluğun sürdürülebilirliği ve üyeler arasındaki uyum için kritiktir.

1.7.3. Algılanan Sosyal Destek

Sosyal destek, bireylerin hayatlarında karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkabilmelerini sağlayan ve stresle mücadele süreçlerini kolaylaştıran temel bir dayanışma unsurudur. İnsan, sosyal bir varlık olarak, diğer bireylerle iletişim kurma ihtiyacı içinde bir toplumda yaşamını sürdürmektedir. Toplumla uyum içinde var olma çabası, iletişimi kaçınılmaz kılarken, bireyin toplumdan izole bir şekilde yaşaması bile çevresiyle anlamlı bir ilişki kurmasını ve iç dünyasında bir düzen oluşturmasını zorunlu kılar (Dülger, 2009). Bu nedenle, sosyal destek, bireyin yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi açısından kritik bir rol oynar.

Literatürde sosyal destek farklı açılardan ele alınmış ve çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Cobb (1976), sosyal desteği bireyin sevilip değer gördüğü ilişkiler ağı olarak ifade ederken; Caplan (1976), bu desteği stresli durumlarla başa çıkmayı kolaylaştıran bir unsur olarak değerlendirmiştir. Barrera ve Ainlay (1983), sosyal desteği bireyin ihtiyaç duyduğunda yardım alabileceği kişilerin sayısı olarak tanımlamış; Shumaker ve Brownell (1984) ise bunu en az iki birey arasındaki karşılıklı yardım alışverişi olarak açıklamıştır. Cohen ve Wills (1985), sosyal desteği stresin birey üzerindeki etkilerini azaltan bir iletişim türü olarak tanımlarken, Thoits (1986), bireyin stresle mücadelesinde değer verdiği kişilerin desteğinin önemine vurgu yapmıştır. Antonucci ve arkadaşları (1986), sosyal desteği bireyin yaşam kalitesini ve

mutluluğunu artıran, stresli olayların olumsuz etkilerini hafifleten bir araç olarak görmüşlerdir (Dülger, 2009).

Algılanan sosyal destek, sosyal ilişkilerin önemli bir yönü olup bireyin sosyal çevresinden aldığı ya da alabileceğini düşündüğü duygusal, bilgisel ya da somut yardımı ifade eder (Çokluk, 2011). Bu kavram, bireyin sosyal ilişkilerinde deneyimlediği güven, kabul ve yardım duygusu (Kılıç, 2015), başkalarından duygusal, bilgisel ya da somut yardıma erişebileceğine dair inanç (Cohen ve Wills, 1985), başkaları tarafından önemsendiği, sevildiği ve değer verildiği duygusu (House, 1981), ve duygusal, bilgisel ve somut yardım sağlayan bir ilişki ağına sahip olma algısı (Sarason and Sarason, 1985) olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, başkaları tarafından desteklendiği, önemsendiği ve sevildiğine dair öznel deneyim (Vaux, 1988) ve bireyin başkalarından aldığı ya da alabileceğini düşündüğü duygusal, bilgisel ya da somut yardım (Barrera, 1986) olarak da ifade edilmektedir.

Hobfoll (1989), algılanan sosyal desteği, bireyin kendisini daha geniş bir ilişki ağına ait hissetmesi olarak tanımlamıştır. Bu tür bir destek, bireyin kendini değerli hissetmesine olanak tanırken, ihtiyaç duyduğunda yardım alabileceğine dair güvenini artırır ve hem ikili ilişkilerde hem de psikolojik iyilik halinde olumlu bir rol oynar. Algılanan sosyal destek, bireyin problem çözme ve karar alma becerilerinin gelişmesine katkıda bulunarak daha çözüm odaklı bir tutum benimsemesine, sağlıklı ilişkiler kurmasına ve hayata daha iyimser bir perspektifle bakmasına yardımcı olur (Yıldırım, 2004). Sorias (1988), algılanan sosyal desteğin, bireyin sosyal çevresinden aldığı desteği nasıl algıladığıyla doğrudan ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Sosyal ağ, birey ve çevresindeki kişiler arasındaki bağları ve etkileşimleri tanımlayan bir kavramdır. Bireyin, içinde bulunduğu sosyal ağın ne derece destekleyici olduğunu algılaması ise algılanan sosyal destek olarak adlandırılır (Traş vd., 2021). Bu algı, bireyin sosyal ilişkilerden elde ettiği faydaların boyutunu anlamasında önemli bir etkidir.

1.7.3.1. Sosyal Destek Kaynakları. Sosyal destek kaynakları, bireyin çevresindeki farklı kişilerden ve gruplardan aldığı yardım ve desteği ifade eder. Bu destek genellikle öncelikli olarak eş, aile ve akrabalar gibi yakın çevreden sağlanır (Lin vd., 2022). Ancak, bireyin bu tür sosyal destek kaynaklarından yoksun olması, bu desteğin başka kişiler tarafından tam anlamıyla karşılanamamasına yol açabilir. Bu durum, birey üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Araştırmalar, bireylerin evlilik, aile ve yakın arkadaşlık gibi ilişkilerinin sayısının artmasının, yaşam sürelerini uzatabildiğini göstermektedir (Kökkaya ve Demirci, 2018). Ayrıca, bireyin sosyal çevresinin varlığı, onun problemleri çözme becerilerini güçlendirir ve stresle başa çıkmasını kolaylaştırır (Yıldız ve Dirik, 2018). Kişiye sıkıntılı anlarında yakından bağlı olduğu insanlar tarafından sağlanan sosyal, psikolojik ve maddi destekler, kişinin olumsuz davranışlarından kurtulmasına katkı sağlar (Değirmenci, 2016). Ögütçü (2018), sosyal destek kaynaklarını aile, akrabalar, komşular, öğretmenler ve yerel toplum gibi unsurları içerecek şekilde tanımlamıştır. Bireyin karşılaştığı güç durumlarda yanında olan birey sayısı, sosyal destek kaynakları olarak ifade edilmekte ve bireyi dış çevreye karşı koruma görevini üstlenmektedir (Demirel ve Yücel, 2017; Halis ve Demirel, 2016). Bireyin sosyal olarak ilişkide olduğu kişilerden oluşan sosyal destek kaynaklarının hepsinin özellikleri birbirinden farklıdır (Yıldırım ve Tanrıverdi, 2021).

Çok boyutlu algılanan sosyal destek, teorik olarak aile, arkadaşlar ve özel kişiler olmak üzere üç ana kaynaktan oluşur. Aile desteği, aile üyelerinden gelen duygusal, araçsal ve bilgisel yardımı içerir ve bu yardım, yükümlülük, sadakat ve bağlılık duygusuyla karakterize edilir. Arkadaş desteği ise yoldaşlık duygusu, paylaşılan deneyimler ve karşılıklı anlayışla karakterize edilen arkadaşlardan ve tanıdıklardan gelen duygusal, araçsal ve bilgisel yardımı içerir. Son olarak, özel kişi desteği, aile üyesi veya arkadaş olmayan ancak kişinin hayatında önemli bir rol oynayan, güven, saygı ve hayranlık duygusuyla karakterize edilen belirli bir bireyden gelen duygusal, araçsal ve bilgisel yardımı kapsar (Çeçen, 2008).

1.7.3.2. Sosyal Destek Türleri. Sosyal destek kaynakları, bireyin çevresindeki farklı kişilerden ve gruplardan aldığı yardım ve desteği ifade eder. Bu destek genellikle öncelikli olarak eş, aile ve akrabalar gibi yakın çevreden sağlanır (Lin vd., 2022). Ancak, bireyin bu tür sosyal destek kaynaklarından yoksun olması, bu desteğin başka kişiler tarafından tam anlamıyla karşılanamamasına yol açabilir. Bu durum, birey

üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Araştırmalar, bireylerin evlilik, aile ve yakın arkadaşlık gibi ilişkilerinin sayısının artmasının, yaşam sürelerini uzatabildiğini göstermektedir (Kökkaya ve Demirci, 2018). Ayrıca, bireyin sosyal çevresinin varlığı, onun problemleri çözme becerilerini güçlendirir ve stresle başa çıkmasını kolaylaştırır (Yıldız ve Dirik, 2018).

Duygusal Destek, bireylerin çevresinden aldıkları sevgi, onay ve anlama gibi ihtiyaçları karşılayan bir sosyal destek türüdür (Cohen ve Wills, 1985). Bu destek türü, kişinin yalnızlık duygusunu azaltmakta ve kabul edilme gibi olumlu duyguları artırmaktadır. Duygusal destek, empati, yüzleşme, şefkat gösterme ve cesaretlendirme gibi çeşitli davranışları içermektedir (Chapman ve Durham, 2010; Taşkın, 2016). Gibson (1991) tarafından ifade edildiği gibi, bu destek türü kişinin çevresinden sevildiği, desteklendiği ve anlaşıldığı konusunda aldığı sözlü destektir. Duygusal destek, kişinin kendisini daha değerli hissetmesini sağlayarak psikolojik durumunun sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olur.

Araçsal Destek, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan maddi veya somut yardımları içermektedir. Bu destek türü, finansal yardımlar, fiziksel yardımlar ve diğer somut kaynakların sağlanması şeklinde olabilir (Chapman ve Durham, 2010; Taşkın, 2016). Gibson (1991), bu destek türünü bireyin doğrudan fiziksel veya maddi destek alması olarak tanımlamaktadır. Araçsal destek, bir kişinin stresini azaltmak için aktif olarak yardım etmeyi veya sorumluluk almayı içerir. Kişilerin yaşamsal ihtiyaçları için sosyal çevrelerinden aldıkları bu tür destekler, onların stresli durumlarla başa çıkmalarına yardımcı olur ve genel yaşam kalitelerini artırır.

Bilgi desteği, bireylerin problemleri çözmelerine yardımcı olabilecek bilgi veya gerçekleri içeren mesajları kapsamaktadır. Bu destek türü, tavsiye verme, rehberlik etme ve geri bildirim sağlama gibi unsurları içerir (Chapman ve Durham, 2010; Taşkın, 2016). Gibson (1991), bilgi desteğini, kişinin ihtiyacı olan bir konuda bilgi vermek veya rehberlik etmek olarak tanımlamaktadır. Bilgi desteği, bireyin bir problem durumunu tanımlamasına, anlamasına ve üstesinden gelmesine yardımcı olur. Stresli durumlarla başa çıkma konusunda bireylere rehberlik eden bilgi desteği, onların çözüm odaklı olmalarını sağlar ve problem çözme becerilerini geliştirir.

Yaygın destek, bireylerin sosyal çevrelerinden aldıkları arkadaşlık kurma ve sosyalleşme gibi destekleri içermektedir. Bu destek türü, bireylerin yakın sosyal çevrelerinden aldığı desteklerle yaşamlarında meydana gelen olumsuz durumlarla başa çıkmalarını kolaylaştırır (Cohen ve Wills, 1985). Yaygın destek, kişinin arkadaşlık ilişkilerini güçlendirir ve sosyal bağlarını kuvvetlendirir. McDowell (2006) tarafından ifade edildiği gibi, yaygın destek, stresörle ilgili aktiviteler dışında kişinin boş zaman aktivitelerinde ona eşlik edilmesi anlamına gelir. Bu destek türü, bireylerin yaşam kalitesini artırırken sosyal bağlarını da güçlendirir.

1.7.3.3. Sosyal Desteğin Birey için Önemi. Sosyal destek, bireyin hem psikolojik hem de fiziksel sağlığı üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Çeşitli araştırmalar, daha yüksek düzeyde algılanan sosyal desteğe sahip bireylerin daha iyi ruh sağlığı sonuçları sergilediğini göstermiştir. Holt-Lunstad ve arkadaşlarının (2015) 148 çalışmayı kapsayan meta-analizi, sosyal desteğin depresyon ve anksiyete semptomlarının azalmasıyla önemli ölçüde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, 1.000'den fazla yetişkinin katıldığı uzunlamasına bir çalışma, algılanan sosyal desteğin 10 yıllık bir süre boyunca daha düşük düzeyde depresif semptomları öngördüğünü bulmuştur (Cohen, 2015).

Algılanan sosyal destek ile ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi etkileyen faktörler oldukça karmaşıktır. Sosyal destek, bireye duygusal rahatlık sağlayarak yalnızlık hissini azaltabilir ve öz saygıyı artırabilir (Cohen ve Wills, 2015). Ek olarak, sosyal destek, finansal yardım veya pratik yardım gibi kaynaklara erişimi kolaylaştırabilir, bu da stresi azaltarak ruh sağlığını destekler (Taylor, 2011). Sosyal desteğin stresli yaşam olaylarının ruh sağlığı üzerindeki etkisini yumuşattığı da gösterilmiştir. Kessler ve diğerlerinin (2014) kronik stres yaşayan bireyler üzerinde yaptığı bir çalışma, algılanan sosyal destek düzeyleri yüksek olan bireylerin, destek düzeyleri düşük olanlara kıyasla daha az anksiyete ve depresyon semptomları sergilediğini bulmuştur. Benzer şekilde, Çeçen (2008), Türk üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmada, aile ve arkadaşlardan alınan sosyal desteğin depresyon ve anksiyete belirtilerini azaltıcı bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Kılıç (2011) ise Türk yetişkinler üzerinde yaptığı çalışmada, algılanan sosyal desteğin yaşam doyumu ve psikolojik iyilik halinin önemli bir yordayıcısı olduğunu bulmuştur.

Sosyal destek, bireyin hem psikolojik hem de biyolojik kaynaklarını güçlendirerek hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynar ve bireye yeni beceriler kazandırıp maddi olanaklar sağlayabilir. Bunun yanı sıra, rehberlik ederek bireylere bilgi akışı sunar ve yönlendirme yapar (Sungur, 1999). Bu özellikleriyle sosyal destek, bireylerin yaşam kalitesini yükseltmede temel bir unsur olarak öne çıkar.

1.7.3.4. Çevrim İçi Ortamlarda Sosyal Destek. Çevrim içi sosyal destek, internet ve sosyal medyanın bireylerin iletişim ve etkileşim biçimlerini dönüştürmesiyle günümüzde önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir. Yapılan çalışmalar, çevrim içi sosyal desteğin, özellikle fiziksel izolasyon yaşayan veya yüz yüze sosyal bağlar kurmakta zorlanan bireylerin ruh sağlığı ve genel refahı üzerinde olumlu etkiler yarattığını ortaya koymaktadır (Cohen ve Wills, 2015). Sosyal medya platformları, bireylerin çevrim içi ortamda bağlantılarını sürdürmesine olanak tanıyarak, duygusal ve maddi destek ağlarını genişletmelerine katkıda bulunur (Donath ve Boyd, 2004).

Çevrim içi ortamlarda sosyal destek ile ilgili yapılan çalışmalar, sosyal medya aracılığıyla algılanan sosyal desteğin yetişkinlerin psikolojik iyi oluşları, sosyal ilişkileri ve yaşam doyumları üzerindeki olumlu etkileri olduğunu vurgulamaktadır. Sosyal medya kullanımının yetişkinlerin sosyal destek algısını ve psikolojik iyi oluşu artırdığı bununla birlikte çevrim içi sosyal desteğin sosyal izolasyon, stres, anksiyete ve depresyon belirtilerini azaltarak yaşam doyumunu geliştirdiği bulunmuştur (Király vd., 2019; Cohen ve Wills, 2015). Ayrıca, sosyal medya ve çevrim içi topluluklar, sosyal destek algısını güçlendirerek sosyal ilişkileri geliştirmekte ve sosyal yalnızlığı azaltmaktadır (McKenna vd., 2002; Burke vd., 2010). Yapılan araştırmalarda, sosyal medya kullanımının kadınların sosyal destek algısını, erkeklere kıyasla daha fazla artırdığı bulunmuştur. Benzer şekilde, sosyal medya kullanımının genç yetişkinler üzerinde sosyal destek algısını artırmada daha etkili olduğu, yaşlı yetişkinler üzerinde ise bu etkinin daha sınırlı kaldığı gözlemlenmiştir (Király vd., 2019).

Genel olarak, mevcut literatür, çevrim içi sosyal desteğin bireylerin yaşam kalitesini ve toplumsal bağlarını olumlu bir şekilde güçlendirdiğini ortaya koymaktadır. Sosyal medya kullanıcılarının hissettikleri bağlılık, bireylerin sosyal destek ihtiyaçlarını algılamaları açısından önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal ağlar, dünya genelindeki bireylerin aileleri ve arkadaşlarıyla iletişim kurarak sosyal destek

elde etmelerini mümkün kılmaktadır. İnsanlar, sosyal medyayı yalnızca geniş bir kitleyle etkileşim kurmak ve kendilerini tanıtmak amacıyla kullanmakla kalmaz, aynı zamanda bu platformları sosyal destek ihtiyaçlarını karşılamak için de etkin bir şekilde kullanmaktadırlar (Hetz vd., 2015).

1.7.4. Psikolojik İyi Oluş

Psikolojik iyi oluş, bireyin haz, yaşamdan duyduğu memnuniyet ve yaşamına anlam katma gibi olumlu duygusal deneyimleri öznel olarak yaşamasına işaret eder. Bu kavram, zihinsel ve duygusal sağlığın çeşitli boyutlarını içeren geniş kapsamlı bir yapıdır. Psikolojik iyi oluş; olumlu sosyal ilişkiler kurabilme, kişisel gelişim ve kendini kabul etme, güçlü bir özsaygı ve bireyin hayatını kontrol altında tutma hissi gibi bileşenleri barındırır (Dhanabhakya ve Sarath, 2023). Özetle, psikolojik iyi oluş, bireyin kendisi ve yaşamı hakkında olumlu duygular beslemesi, tatmin edici ilişkiler kurması ve hayatına anlam katma yeteneği ile bağlantılıdır. Bu kavram, çok boyutlu olup yalnızca ruhsal hastalıkların yokluğunu ifade etmez; kişinin genel mutluluğunu, memnuniyetini ve hayatından duyduğu tatmini içerir.

Psikolojik iyi oluş, bireyin genel sağlığı ve mutluluğunun önemli bir unsurudur. Bu kavram, bireyin olumlu duygular, sağlıklı psikolojik işlevsellik ve yaşamda anlam ve amaç duygusu yaşadığı bir zihinsel durumu ifade eder. Ancak, psikolojik iyi oluşun tanımı araştırmacılar arasında tartışma konusudur; çünkü bu kavram için ortak bir tanım üzerinde uzlaşa sağlanamamıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), psikolojik iyi oluşu "bireyin potansiyelini en iyi şekilde kullanabildiği, verimli ve yaratıcı bir şekilde çalışabildiği ve yaşamın normal stresleriyle etkili bir şekilde başa çıkabildiği bir zihinsel durum" olarak tanımlamaktadır (DSÖ, 2021). Bu tanım, psikolojik iyi oluşun çok boyutlu doğasını vurgulamakta ve olumlu duygular, psikolojik işlevsellik ile yaşamda bir amaç ve anlam duygusunun varlığını ön plana çıkarmaktadır.

Bradburn (1969), psikolojik iyi oluşu olumlu ve olumsuz duygular arasındaki denge olarak tanımlamıştır. Öte yandan, Carol Ryff (1989), olumlu ve olumsuz duyguların bağımsız olduğunu savunarak, yalnızca olumlu duyguların olumsuz duygulara üstünlüğü ile psikolojik iyi oluşun açıklanamayacağını belirtmiştir. Ryff (1989), psikolojik iyi oluşun altı temel özelliğini tanımlamıştır: öz-kabul, özerklik,

çevresel yeterlik, kişisel gelişim, olumlu ilişkiler ve yaşamda bir amaç duygusu. Bu özellikler, bireylerin kendilerini kabul etme, bağımsızlıklarını koruma, çevrelerini kontrol etme, kişisel gelişim fırsatlarını değerlendirme, tatmin edici ilişkiler kurma ve yaşamlarına anlam katma becerileriyle ilgilidir. Diener ve arkadaşları (2010) ise psikolojik iyi oluşu, bireyin yaşamını olumlu duygular, katılım ve anlamla öznel bir biçimde değerlendirmesi olarak tanımlamışlardır. Bu tanım, mutluluk, tatmin ve doyum gibi geniş bir olumlu deneyimler yelpazesini kapsar. Ayrıca, Seligman (2002) "pozitif psikoloji" kavramını geliştirerek, psikolojik iyi oluşu, tatmin ve keyfin bir birleşimi olarak ele almıştır.

Psikolojik iyi oluş, genellikle mutlulukla ilişkilendirilmekte ve bazen bu kavram, psikoloji dışındaki alanlarda da mutluluk anlamında kullanılmaktadır (Peterson, 2006). Literatürde iyi oluş, psikolojik, öznel, ekonomik, fizyolojik, sosyal, manevi ve duygusal iyi oluş gibi farklı boyutlarla ele alınmıştır (Landis, 1996). Psikolojik iyi oluş ve öznel iyi oluş benzer niteliklere sahip olsa da farklı yönlere odaklanmaktadır. Öznel iyi oluş, mutluluk, yaşam doyumunu ve yaşamda karşılaşılan zorlukların yokluğu gibi hedonik öğelere yoğunlaşırken, psikolojik iyi oluş, bireysel gelişim, özerklik ve başkalarıyla etkileşim gibi eudaimonik boyutlara odaklanır (Diener, 2000; Ryff, 1989). Eudaimonik boyut, yaşamda anlam bulma ve kendini gerçekleştirme üzerinde durur (Eryılmaz, 2016). Psikolojik iyi oluş, sadece mutluluk ve yaşam memnuniyetinden ibaret olmayıp, bireyin potansiyelini gerçekleştirme ve kişisel gelişim fırsatlarından yararlanma yeteneğini de kapsar (Ryff ve Keyes, 1995; Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002).

Bradburn (1969), psikolojik iyi oluşu, bireylerin yaşam durumlarına ve bu duruma karşı gösterdikleri psikolojik tepkilere bağlı olarak olumlu ve olumsuz duygular arasındaki denge ile ilişkilendirmiştir. Bu çalışmada, olumlu duyguların olumsuz duygulardan fazla olduğu durumların psikolojik iyi oluşu artırdığı ifade edilmiştir. Bradburn'un tanımladığı psikolojik iyi oluş öznel iyi oluşu ifade etmekle birlikte (Timur, 2008), öznel iyi oluş, bireyin yaşamına dair pozitif duyguları ve genel yaşam doyumunu kapsar (Diener, 2000). Keyes, Shmotkin ve Ryff (2002), öznel iyi oluşun bireyin kendini iyi hissetmesi ve memnuniyet duygusuyla bağlantılı olduğunu, psikolojik iyi oluşun ise bireyin potansiyelini gerçekleştirme ve kişisel gelişim fırsatlarını değerlendirme yeteneğiyle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Doğan (2018), psikolojik iyi oluşu duygusal ve zihinsel açıdan iyi olma hali olarak tanımlar. Demir

(2015), psikolojik iyi oluşu “bireyin kendini kabul etmesi, olumlu ilişkiler ve kişisel gelişim de dahil olmak üzere dinamik ve çok yönlü bir yapı” olarak ifade ederken, Öztürk (2018) ise bunu “yüksek yaşam doyumu, mutluluk ve doyum, düşük seviyede psikolojik sıkıntı ve işlev bozukluğu ile donatılan optimum psikolojik işleyiş durumu” olarak tanımlar.

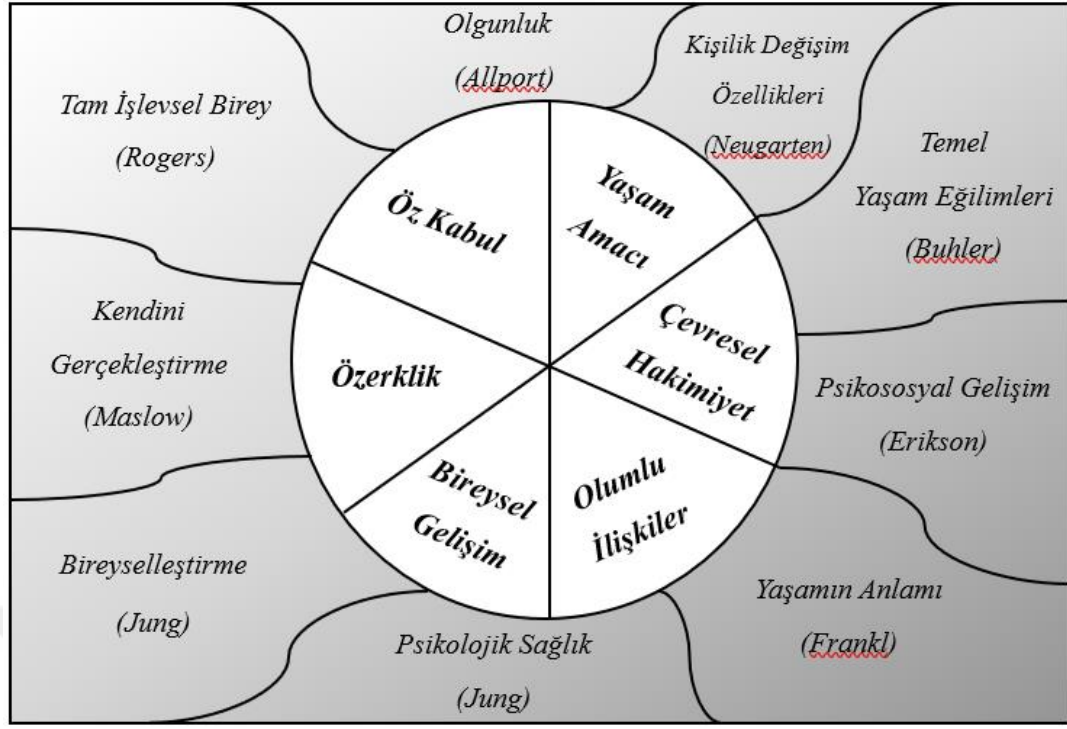
Psikolojik iyi oluş, mutluluğun, yaşam doyumunun ve ruh sağlığının ötesinde, olumlu duygular, özerklik, olumlu ilişkiler ve kişisel gelişim gibi bileşenleri içeren çok boyutlu bir yapıdır (Machado ve Bandeira, 2012; Dhanabhakya ve Sarath, 2023). Araştırmalar, gelir düzeyi, genetik faktörler, iyimserlik, kişilerarası ilişkiler ve fiziksel aktivite gibi birçok faktörün psikolojik iyi oluşun belirleyicileri olduğunu ortaya koymaktadır (Коваленко, 2018). Ancak, psikolojik iyi oluşun tanımı ve ölçümü konusunda araştırmacılar arasında farklı yaklaşımlar bulunmakta ve bu alanda daha fazla araştırma yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Коваленко, 2018). Bu durum, psikolojik iyi oluşun daha derinlemesine anlaşılmasına ve farklı bakış açılarıyla ele alınmasına olanak tanır. Psikolojik iyi oluş, mutluluğun yalnızca olumsuz duyguların veya olayların yokluğundan ibaret olmadığını, olumlu duygular, haz ve yaşamda anlam ve amaç duygusuyla karakterize edildiğini kabul eder.

Özetle, yaşam doyumu, olumlu duygular, düşük seviyede olumsuz duygular, özerklik, olumlu ilişkiler, yaşamda bir amaç duygusu ve kişisel gelişim, psikolojik iyi oluşun temel unsurlarıdır (Diener ve ark., 1999). Bu unsurlar birbirini tamamlar ve genel doyum, mutluluk ve iyi oluşu artırmak için birlikte çalışırlar (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Psikolojik iyi oluşun önemli modellerinden biri, Ryff (1989) tarafından geliştirilmiştir. Bu modelde, psikolojik iyi oluşun altı temel özelliği bulunur: Öz-kabul, özerklik, çevresel yeterlik, kişisel gelişim, olumlu ilişkiler ve yaşamda bir amaç duygusu. Bu özellikler, bireyin kendine karar verebilme yeteneği, çevresi üzerinde kontrol sahibi olma, kişisel gelişim kapasitesi, tatmin edici ilişkiler kurma yeteneği ve yaşamda bir amaç duygusu gibi unsurları içerir.

1.7.4.1. Ryff'in Çok Boyutlu Psikolojik İyi Oluş Modeli. Ryff'in (1995) psikolojik iyi oluş teorisi, yaşamın anlamını ve güzelliklerini keşfetmeye yönelik bir arayış olarak tanımlanır. Bu yaklaşım, bireylerin potansiyellerini gerçekleştirmelerine olanak tanıyan bir psikolojik işleyiş modelini önerir ve bu modelde, psikolojik bozukluklara odaklanmaktan çok, bireysel gelişim ve pozitif psikolojik işlevselliği ön plana çıkarır. Waterman (1984) ve Ryff (1989b) 'in çalışmaları, 'eudemonia' kavramının genellikle mutluluk olarak yanlış çevrildiğini belirtmiş ve bu terimin daha geniş bir anlam taşıdığını vurgulamıştır. Carol Ryff'in (1989b) araştırmaları, psikolojik iyi oluşu ele alırken öznel bir bakış açısından daha nesnel bir yaklaşıma geçiş yapmıştır.

Ryff'in teorisi, bir dizi önemli teorik ve kavramsal yapıya dayanmaktadır. Bu teoriler arasında Maslow'un (1968) kendini gerçekleştirme kavramı, Rogers'ın (1961) tamamen işlevsel kişi anlayışı, Jung'un (1933) bireyselleşme teorisi, Allport'un (1961) olgunluk tanımı, Erikson'un (1959) psikososyal gelişim aşamaları, Buhler'ın (1935) temel yaşam tatmin eğilimleri, Neugarten'ın (1973) yetişkinlik ve yaşlılıkta kişilik değişimleri ile Jahoda'nın (1958) pozitif ruh sağlığına ilişkin altı kriteri yer alır. Bu teorik çerçeve, psikolojik iyi oluşu yalnızca bireyin içsel mutluluğu veya huzuru ile sınırlı olmayan, çok daha geniş bir gelişimsel süreç olarak anlamamıza olanak tanır.

Ryff'e (1989) göre psikolojik iyi oluş, altı temel yapıdan oluşur: özerklik, diğer bireylerle olumlu ilişkiler, öz kabul, yaşam amacı, çevresel kontrol ve kişisel gelişim. Şekil 1.5'te Psikolojik iyi oluşun temel boyutları ve teorik temellerine yer verilmiştir.

Şekil 1.5. Psikolojik İyi Oluşun Temel Boyutları ve Teorik Temelleri (Ryff,2014)

Özerklik, birçok psikolojik iyi oluş teorisinde önemli bir bileşen olarak kabul edilir. Kendini gerçekleştiren bireyler, sosyal baskılara karşı direnç gösterir ve içsel bir değerlendirme odağına sahiptir. Jung, kişilik gelişiminin geleneklerden kurtulmayı içerdiğini belirtirken, Neugarten yaşlılıkta normlardan özgürleşmeyi vurgulamıştır. Jahoda, özerkliği ruh sağlığının bir kriteri olarak kabul ederken, Loevinger ise özerkliği ego gelişiminin son aşamalarından biri olarak görmüştür. Genel olarak, bağımsızlık ve özerklik, psikolojik iyi oluşun temel nitelikleri olarak kabul edilmektedir (Ryff, 1989). Özerklik, bireyin kendi davranışlarını içsel bir kontrol odağıyla yönetmesidir (Ryff, 1989b; Ryff ve Keyes, 1995). Bu kişiler, başkalarının standartlarına bağlı kalmadan kendi kişisel standartlarına göre hareket eder ve diğerlerinin onayını aramaz (Ryff, 1989b). Yüksek özerklik bağımsızlığı, düşük özerklik ise benlik algısı üzerindeki endişeyi gösterir. İçsel kontrol odağı, motivasyonun önemli bir bileşenidir ve sporcuların özerklik, kişisel içgörü ve nesnellik gereksinimleri, kendine güven ve inancı sürdürmek için önemlidir (Weinberg ve Gould, 2007). Özerk birey, toplumsal baskılardan etkilenmeden kendi belirlediği içsel standartlara göre karar verir (Ryff vd., 1999). Bu kişiler, kendi kaderlerini tayin eder ve kültürel normlara karşı direnç gösterirler (Maslow, 2013). Özerk bireyler, esnek, bireyci ve kendi içsel standartlarına göre karar veren kişilerdir

(Rogers, 1961; Rogers, 1995). Bu kişiler, sosyal baskılardan bağımsız olarak kendi belirledikleri standartlarla hareket ederler (Yazgan ve Yerlikaya, 2014). Özerklik puanı düşük olan bireyler ise önemli kararlarda başkalarının düşüncelerine önem verir ve sosyal baskı altındadırlar (Ryff ve Singer, 2008).

Başkalarıyla olumlu ilişkiler kurma yeteneği, birçok psikolojik iyi oluş teorisinde vurgulanmaktadır. Maslow, kendini gerçekleştiren bireylerin empati ve sevgi dolu olduğunu, Rogers ise insan doğasına güven duyduklarını belirtmiştir. Allport, olgun bireylerin şefkatli ve saygılı ilişkiler kurabildiklerini söylerken, Jahoda sevme yeteneğini ve kişilerarası ilişkilerde yeterliliği vurgulamaktadır. Erikson, yetişkinlik aşamalarında yakınlık ve üretkenlik gibi kişilerarası gelişimsel zorluklara dikkat çeker. Bu nedenle, başkalarıyla olumlu ilişkiler kurma, ruh sağlığı ve pozitif işlevsellik için merkezi bir bileşendir (Ryff, 1989).

Başkalarıyla olumlu ilişkiler kurmak, güven ve kalıcı ilişkilerin geliştirilmesinde, ayrıca bir iletişim ve destek ağına ait olma açısından temel bir bileşendir (Ryff, 1989b; Ryff ve Keyes, 1995). İletişim, takım etkileşimlerinin önemli bir parçasıdır (Miller, 1997; Potgieter, 1997). Grup ve ekip ortamlarında, başkalarıyla olumlu ilişkiler genellikle artan bilgi, güçlenme ve iyileşmiş sportif performans ile sonuçlanır.

Sağlıklı kişilik gelişimi, bireyin başkalarıyla etkileşimde bulunabilmesiyle mümkün hale gelir (Rogers, 1961). Kendi potansiyelini en iyi şekilde kullanan kişiler, insan doğasının bir parçası olarak diğerleriyle etkili iletişim kurar ve rutinleşmiş, yüzeysel ilişkilere girmekten kaçınırlar (Rogers, 1995). Olgun bireyler ise samimi, yakın ve sevgi dolu ilişkiler kurma yeteneğine sahiptir (Allport, 1961). Diğer kişilerle etkileşim başlatma ve bunu sürdürme konusunda başarılıdırlar (Yazgan ve Yerlikaya, 2014). Olumlu ilişkiler, sevgi, derin empati ve güvenilir ilişkiler kurma yeteneği olarak tanımlanır (Ryff, 1989). Bu duygular, kendini gerçekleştirme sürecinde büyük önem taşır ve bireyin sosyal destek almasını, sevildiğini hissetmesini sağlar (Ryff ve Singer, 2008). Olumlu ilişkiler, yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluş için kritik rol oynar (Diener ve Fujita, 1995). Olumlu ilişkilere sahip bireyler, güven temelli ve doyurucu ilişkiler inşa eder, empati ve şefkat duygularına sahiptir, başkalarının iyiliği için çaba harcar ve kişilerarası etkileşimlerde sağlıklı bir alma-verme dengesi kurarlar. Öte yandan, düşük düzeyde olumlu ilişkilere sahip bireyler, ilişkilerinde hayal kırıklığı ve

yalnızlık hissi yaşar ve ilişkilerini sürdürebilmek için gerekli tavizleri vermekte zorlanırlar (Ryff, 1989).

Öz-kabul, birçok psikolojik iyi oluş teorisinde tekrar eden ve bireyin kendisiyle barışık olması olarak tanımlanan temel bir temadır. Maslow, kişinin doğayı, diğerlerini ve kendisini genel olarak kabul etmesini kendini gerçekleştirme özelliği olarak tanımlamıştır. Rogers, kişinin kendini değerli biri olarak görmesinin önemine vurgu yaparken, Allport, olgunluk kavramında duygusal güvenlik olarak tanımladığı öz-kabulü içermiştir. Jung, öz-kabulü, kişinin eril ve dişil doğası ya da iyi ve kötü yanları gibi çeşitli yönlerini tanınması olarak görmüştür. Erikson'un yaşam boyu gelişim teorilerinden biri olan ego bütünlüğü aşaması, bireyin yalnızca kendini değil, aynı zamanda geçmiş deneyimlerini, bunlarla birlikte gelen başarıları ve hayal kırıklıklarını da kabullenmesini vurgular. Jahoda tarafından tanımlanan ruh sağlığının ilk kriteri, kendine yönelik pozitif tutumları, yani öz-kabulü, özgüveni ve öz-güveni içerir. Birren ve Renner ise olumlu yaşlanan bireylerin gerçek benlikleri ile ideal benlikleri arasında daha büyük bir yakınsama yaşadığını vurgulamıştır (Ryff, 1989).

Öz-kabul, psikolojik iyi oluşun en önemli unsurlarından biridir ve zihinsel sağlığın temel bir bileşeni ile optimal işlevselliğin bir göstergesidir (Ryff, 1989b; Ryff ve Keyes, 1995). Yüksek düzeyde öz-kabul, olumlu bir tutum geliştirir ve yaşamdan daha fazla tatmin duygusu sağlar (Ryff, 1989b). Orta düzeyde özgüven, daha büyük başarılar ve kabul ile sonuçlanır (Wann ve Church, 1998; Weinberg ve Gould, 2007). Diğerlerinden gelen olumlu geri bildirim, özgüvenin ve inancın sürdürülmesinde önemlidir. Öz-kabul, kendini gerçekleştirme, gelişmiş psikolojik işlevsellik ve gelişimin anahtar bir bileşenidir (Ryff, 1989b). Geçmiş ve şimdiyi kabul etmeyi, aynı zamanda geleceğe yönelik bir yön sağlamayı içerir (Ryff, 1989).

Öz-kabul, kişinin hem mevcut benliğini hem de geçmiş yaşantılarını olumlu değerlendirmesini ifade eder (Ryff, 1989; Ryff ve Singer, 1996). Kendini kabul etmiş bireyler, benliklerinin iyi ve kötü yönlerini kabullenir ve geçmişleri hakkında olumlu izlenimlere sahiptir (Ryff ve Singer, 1996). Bu bireyler, kendilerine yönelik olumlu bir tutum geliştirirler ve kendi değerlerinin farkındadırlar (Rogers, 1995; Allport, 1961). Öz-kabul seviyesi düşük olanlar ise geçmişlerine dair hayal kırıklıkları yaşar ve mevcut benliklerinden memnun olmazlar (Ryff ve Singer, 2008). Psikolojik iyi oluşun merkezinde yer alan öz-kabul, yüksek işlevsellik, olgunluk ve kendini

gerçekleştirme için temel bir nitelik (Ryff vd., 1999). Öz-kabul, bireyin güçlü ve zayıf yönlerini tanıması, kendi potansiyelini fark etmesi ve kendisini olduğu gibi kabul etmesini içerir (Ryff ve Singer, 2008). Öz-kabulü yüksek bireyler, kendilerini olumlu algılar ve geçmiş deneyimlerine dair olumlu duygular beslerken, düşük öz-kabul seviyesine sahip olanlar benliklerinden memnun olmayıp geçmişlerine dair hayal kırıklıkları yaşarlar (Ryff, 1989).

Yaşam amacı, bireyin varoluşunun değerini hissetmesiyle ilgilidir ve bu, anlamlı hedefler belirleyip bu hedeflere ulaşmakla bağlantılıdır (Ryff, 1989b; Ryff ve Keyes, 1995). Yaşam amacı boyutu, üretkenlik, verimli olma ve liderlik kapasitesini kullanma gibi hedefleri kapsar. Buhler'in temel yaşam eğilimleri, orta yaşlarda dünyayı yaratıcı bir şekilde değiştirmeye yönelik benzer bir hedefi vurgulamış, bunu daha sonraki yıllarda kişinin iç düzenini koruma hedefi izlemiştir. Erikson'un ego bütünlüğü kavramı, bireyin geçmiş yaşamını ve yaşadığı zaferler ile hayal kırıklıklarını kabul etme önemini vurgular. Rogers, tam anlamıyla varoluşsal bir yaşam sürmeyi amaçlayan bireyin hedefini yaşamın anlamı ve derinliği olarak tanımlar. Allport'a göre, olgunluk, bireyin hayat felsefesini net bir şekilde anlaması, yönlendirilmişlik duygusu ve amaçlılık içermektedir. Jahoda, ruh sağlığının bir göstergesi olarak entegrasyonu tanımlar; bu, bireyin hayatın anlamı ve amacı konusunda bütüncü bir bakış açısına sahip olmasını içerir. Sonuç olarak, yaşam amacı, bireyin hayatının farklı alanlarında anlam ve entegrasyon duygularını sağlayarak genel iyi oluşunu etkileyen önemli bir unsurdur (Ryff, 1989).

Yaşam amacı puanı yüksek olan bireyler, hayatta hedeflere ve bir yönelim hissiyatına sahiptir; şimdi ve geçmişlerinde anlam hissederek ve yaşama amaç veren inançları vardır. Yaşam amacı puanı düşük olanlar ise hayatın anlamı hissinde eksiklikler yaşarlar, genellikle az hedefleri veya amacı vardır ve yönelim hisleri ile yaşama anlam veren inançları veya bakış açıları bulunmamaktadır (Ryff, 2013).

Çevresel hakimiyet, bireyin fiziksel ve/veya zihinsel çevresini seçme ve kontrol etme yeteneğini ifade eder (Ryff, 1989b; Ryff ve Keyes, 1995). Yüksek düzeyde çevresel hakimiyet, kişinin çevresi üzerinde etkili bir şekilde kontrol sağladığını gösterirken, düşük düzeylerde ise çevreyi yönetmede zorluk yaşandığı belirtilmiştir (Ryff, 1989b). Olgun bireyler genellikle çeşitli insanlarla etkileşim kurar ve değişen durumlara uyum sağlar. Hem fiziksel hem de zihinsel olarak çevreyi

değiştirebilen bireyler, etkileşim içinde oldukları ortamları kontrol edebilme yetisine sahiptir (Cooper vd., 1995). Yüksek düzeyde çevresel hakimiyet özelliği gösteren bireyler, çevrelerini etkin bir şekilde yönetebilir, kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için fırsatları değerlendirir ve çevredeki faaliyetleri denetler (Ryff ve Singer, 2008). Buna karşın düşük düzeyde çevresel hakimiyet gösteren bireyler, günlük işlerini yürütmekte zorluk yaşar, çevrelerindeki fırsatları değerlendirme yetileri kısıtlıdır ve çevrelerini etkin bir şekilde şekillendiremezler (Ryff, 1989).

Kişisel gelişim, bireylerin kendilerini geliştirme ve genişletme yeteneğini ifade eder. Tam anlamıyla işlev gören bir birey olma, kendini gerçekleştirme ve hedeflerine ulaşma çabası olarak da tanımlanabilir (Ryff, 1989b; Ryff ve Keyes, 1995). Zirve psikolojik işlevselliğe ulaşmak için bireyin yaşamın çeşitli yönlerinde gelişmeyi sürdürmesi gerekmektedir (Ryff, 1989b). Yüksek düzeyde kişisel gelişim sergileyen bireyler, sürekli bir ilerleme ve evrim sürecinde olduklarını hissederler ve kendilerini sürekli olarak gelişen ve büyüyen bir varlık olarak algırlar. Yeni deneyimlere açıktırlar, kendilerini keşfetmeye çalışırlar ve davranışlarını ve kişiliklerini sürekli olarak geliştirmeye çabalarlar. Diğer yandan, düşük düzeyde kişisel gelişim gösteren bireyler gelişime kapalı olabilir, hayattan sıkılabilirler, durağan bir yapı sergileyebilirler ve yeniliğe karşı direnç gösterebilirler (Ryff, 1989). Kişisel gelişim, muhtemelen eudaimonia'ya en yakın psikolojik iyi oluş boyutudur (Ryff, 1989b).

1.7.4.2. Psikolojik İyi Oluşun Toplum Sağlığına Etkisi. Psikolojik iyi oluş, bireylerin fiziksel sağlıklarının yanı sıra zihinsel ve sosyal refahlarını da kapsayan kritik bir sağlık göstergesidir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), sağlığı, "sadece hastalık ya da sakatlık bulunmaması değil, aynı zamanda tam bir fiziksel, zihinsel ve sosyal iyilik hali" olarak tanımlamaktadır (DSÖ, 1948). Bu tanım, sağlığın sadece bedensel durumdan ibaret olmadığını, bireylerin yaşam kalitesi ve genel refahıyla doğrudan ilişkili olduğunu vurgulamaktadır.

Sağlığın sosyal belirleyicileri, bireyler ve gruplar arasındaki sağlık farklılıklarını etkileyen ekonomik ve sosyal koşullar ile bu koşulların toplum içindeki dağılımını ifade eder (Breilh, 1989). Bu belirleyiciler, bir toplumun sağlık düzeyini belirlemede kritik öneme sahiptir ve genellikle kamu politikaları tarafından şekillendirilir (WHO, 1948). Örneğin, yoksulluk, işsizlik ve eğitim düzeyi gibi sosyo-ekonomik faktörler, bireylerin genel sağlık ve psikolojik iyi oluş düzeylerini önemli

ölçüde etkileyebilir. Psikolojik iyi oluşun bir diğer temel bileşeni, sosyal ilişkiler ve sosyal destektir. Ryff ve Singer (1998), pozitif sosyal ilişkilerin bireylerin psikolojik iyi oluşunu artırdığını ve bu ilişkilerin stresle başa çıkma becerilerini güçlendirdiğini belirtmiştir. Ayrıca, sosyal izolasyon ve yalnızlık gibi durumların sağlık risklerini artırdığı ve yaşam kalitesini düşürdüğü de birçok çalışmada gösterilmiştir (Berkman, 1995; Davis, Morris ve Graus, 1998).

Araştırmalar, psikolojik iyi oluşun toplum sağlığı ve katılımıyla yakından bağlantılı olduğunu göstermektedir. Özellikle kişilerarası ilişkiler ve fiziksel aktivite olmak üzere sağlığı geliştirici davranışlar, azalmış psikolojik sıkıntıyla birlikte yaşam memnuniyetine ve psikolojik iyi oluşa önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır (Chuang vd., 2017). Eşit statülü ilişkilere sahip ve üye etkisi hissedilen toplum gruplarına katılım, kırsal toplumlarda daha fazla psikolojik iyi oluş ve dayanıklılık ile ilişkilidir (Lyons vd., 2016). Psikolojik iyi oluş, kendini gerçekleştirme ve kendini tanıma olarak kavramsallaştırıldığında, sağlık koruyucu özellikler taşıdığı, hastalık riskini azalttığı ve uzun ömürlülüğü desteklediği görülmüştür (Ryff, 2013). Yaşlı yetişkinler için gönüllü olmak ve psikolojik bir toplum duygusunu sürdürmek, iyi oluşu artırmada önemli roller oynamaktadır (Pozzi vd., 2014). Bu bulgular, farklı yaş gruplarında genel toplum sağlığını iyileştirmek için toplum katılımını teşvik etmenin ve psikolojik iyi oluşu desteklemenin önemini vurgulamaktadır.

Özetle, psikolojik iyi oluşun toplum sağlığına olan etkileri çok yönlüdür ve bireylerin sosyal ilişkileri, sosyal destek sistemleri ve kültürel bağlamları üzerinde büyük ölçüde durur. Bu nedenle, kamu politikalarının bu faktörleri göz önünde bulundurarak sağlık hizmetlerini ve sosyal destek sistemlerini güçlendirmesi, genel toplum sağlığını önemli ölçüde iyileştirebilir.

1.7.5. Çevrim İçi Sosyal Sermaye, Topluluk Hissi, Algılanan Sosyal Destek ve Psikolojik İyi Oluş ile İlgili Diğer Çalışmalar

İnternet, modern yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş olup, insanların bilgiye erişimini, sosyal etkileşimlerini, alışverişlerini, seyahat planlarını ve çeşitli diğer faaliyetlerini dijital ortamda gerçekleştirmelerini sağlamaktadır. Başlangıçta, internetin sosyal temas kaybı, depresyon ve yalnızlık ile ilişkilendirildiği rapor edilmiştir (Kraut vd., 1998). Ancak, daha sonra yapılan çalışmalar, internetin

kendisinin iyi ya da kötü bir özellik taşımadığını, bunun yerine kullanıcıların ve içerik tasarımcılarının nasıl kullandığına bağlı olarak değiştiğini göstermiştir (Amichai-Hamburger ve Ben-Artzi, 2003; 2000).

Çevrim içi sosyal medya mecralarının kullanımı, bireylerin ilişki kurma ve bu ilişkiler aracılığıyla sosyal sermaye biriktirme sürecini destekler. Dijital iletişimin düşük maliyeti, çok yönlülüğü ve bağlılığı sayesinde, çevrim içi sosyal sermaye, çevrim dışı sosyal sermayeden daha akışkan ve çeşitlidir (Xu ve Saxton, 2018). Sosyal medya platformları, kullanıcıların diğer insanlarla etkileşime girip iletişim kurmalarına, sosyal faydalar elde etmelerine ve yaşam memnuniyetlerini iyileştirmelerine olanak tanır (Zhan vd., 2016). Bu platformlar, güçlü ve zayıf sosyal ilişkilerle etkileşimi teşvik ederek kullanıcıların gerekli kaynaklara daha rahat ulaşabilmesini sağlar (Chen ve Li, 2017). Chen ve Li (2021) tarafından yapılan araştırma, mobil sosyal medyanın farklı kullanım biçimlerinin bireylerin sosyal sermayesi ve psikolojik iyi oluş üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışma, mobil sosyal medya kullanımıyla iletişim kurma ve kendini ifade etmenin, bağlayıcı ve köprüleyici sermaye ile psikolojik iyi oluş arasında pozitif bir ilişki oluşturduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, arkadaş eklemenin köprüleyici sermaye ile olumlu bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Hem bağlayıcı hem de köprüleyici sermayenin, mobil sosyal medya kullanımının psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisini aracılık ettiği belirlenmiştir.

Çevrim içi sosyal destek, bireyler arasında değiş tokuş edilen duygusal, araçsal, değerlendirme ve bilgi desteğini içerir (Berkman et al., 2000). Çevrim içi destek grupları, zayıf bağlardan destek alma fırsatı sunar ve damgalanmadan korunma avantajı sağlar (Craig ve Johnson, 2010). Bu tür destek, bireylerin kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlayabilir ve depresyon gibi olumsuz duygusal durumları hafifletebilir (Gilmour vd., 2019). Örneğin, Zeng, Zhou ve Evans (2023) tarafından yapılan bir çalışmada, ilk kez annelik deneyimleyen kadınların annelik sürecine uyum sağlamalarını desteklemek amacıyla WeChat gruplarında nasıl etkileşimde bulundukları incelenmiştir. Bulgular, WeChat gruplarının yeni medya teknolojilerini farklı sosyal grupların kültürel pratiklerine entegre ettiğini ve özellikle ilk kez annelik kimliği etrafında bir araya gelen grupların oluştuğunu göstermiştir. Grup üyeleri arasında deneyimlerin, duyguların ve kaynakların paylaşılmasıyla güçlü bir topluluk oluşmuştur. Çalışma sonuçları, çevrim içi grupların bireyler için destek sağlama,

dayanışma oluşturma ve sanal topluluklarda aidiyet duygusunu güçlendirme konusunda önemli bir işlevi olduğunu vurgulamıştır.

Sosyal medya, ilişkilere yatırım yapmayı teşvik eden bir platform olarak görülmektedir ve bu yatırımlar sosyal sermaye perspektifi ile bağlantılıdır. Dijital iletişim sayesinde sosyal sermaye daha akışkan ve çeşitlidir, bu da sosyal medya kullanıcılarının sosyal sermaye biriktirmesi ve bunu çeşitli şekillerde kullanabilmesi anlamına gelir (Xu ve Saxton, 2018). Çevrim içi ortamlarda sosyal sermayenin çeşitlenmesi, bireylerin çeşitli gruplardan sosyal destek almalarını sağlayarak psikolojik iyi oluşlarını artırmıştır. Kolawole (2019) tarafından yapılan bir çalışmada, çevrim içi sağlık topluluklarına katılımın bireylerin psikolojik iyi oluşunu iyileştirdiği bulunmuştur. Çalışma, sosyal kimlik ve sosyal desteğin, çevrimiçi topluluklara katılan bireylerin psikolojik sağlamlıklarını artırdığını ve bu platformların duygusal, sosyal ve bilgi desteği sunarak katılımcıları güçlendirdiğini göstermiştir. Sonuçlar, çevrimiçi davranış, sosyal kimlik ve sosyal desteğin, çevrimiçi sağlık topluluklarına katılım sonrasında psikolojik iyi oluş üzerinde olumlu bir etki sağladığını ortaya koymuştur.

Çevrim içi topluluklar, üyelerine aidiyet, arkadaşlık, bağlılık ve sosyal destek hissi sunmaktadır (Brandon ve Hillingshead, 2007; McKenna ve Seidman, 2005; Wellman, Boase, ve Chen, 2006). Rheingold (2000), toplulukların kolektif iyiliğe ulaşmak için çaba gösteren bireylerden oluştuğunu öne sürmüştür. Bu topluluklar, sosyal temaslar, bilgi edinme ve duygusal bağlılık gibi temel faydalar sağlamaktadır. Çevrim içi topluluk üyeleri, çevrim dışı gruplara kıyasla genellikle daha keyifli deneyimler yaşamakta ve daha fazla sosyal etkileşime girmektedir (Wasko ve Faraj, 2000). Davidson ve Cotter (1991) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma, psikolojik topluluk hissi ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Güçlü bir psikolojik topluluk hissi, mutluluk ve öz yeterlilik duygusunu artırmakta ve endişeyi azaltmaktadır. Çevrim içi topluluklar, bireylerin kimlik, bilgi sermayesi, duygusal yeterlilikler ve ifade olanaklarını geliştirmelerine olanak tanıyarak kişisel ve toplumsal düzeyde bir deneyim ve kişilik inşası sağlamaktadır. Örneğin, Fukushima, Uchida ve Takemura (2021) tarafından yapılan bir çalışmada bireylerin mutluluğunun, topluluk üyelerinin algılanan mutluluğuyla olan bağlantısının topluluk düzeyindeki sosyal sermaye tarafından nasıl etkilendiğini incelemişlerdir. Japonya'daki 408 topluluktan elde edilen verilere göre, bireylerin mutluluğunun, topluluk üyelerinin mutluluğundan topluluk düzeyindeki sosyal sermaye aracılığıyla olumlu yönde

etkilendiğini göstermiştir. Bu bulgu, yüksek sosyal sermayeye sahip toplulukların, bireyler arasındaki güçlü sosyal bağlar ve güven sayesinde, genel topluluk mutluluğunu artırabileceğini ve topluluk duygusunu pekiştirebileceğini vurgulamaktadır.

Alan yazını incelendiğinde, çevrimiçi sosyal sermaye, topluluk hissi, sosyal destek ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkilerin, bireylerin yaşamları üzerindeki etkilerini anlamada önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Çevrim içi topluluklar, bireylerin sosyal bağlarını güçlendirmekte, aidiyet hissini artırmakta ve psikolojik iyi oluşlarına katkıda bulunmaktadır. Sosyal medya ve dijital iletişim araçları, sosyal sermaye ve destek arayışını kolaylaştırmakta ve bu da bireylerin genel yaşam kalitesini iyileştirmektedir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubunun özellikleri, kullanılan veri toplama araçları, veri toplama süreçleri ve veri analiziyle ilgili ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, yetişkin bireylerin çevrim içi sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemek için ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. İlişkisel tarama modeli, değişkenler arasındaki ilişkilerin yönü ve gücünü belirlemeye odaklanan bir yöntemdir (Karasar, 2011). Çalışmanın amacı doğrultusunda, yapısal eşitlik modeli temel alınarak bir model oluşturulmuş ve test edilmiştir. Yapısal eşitlik modeli, teorik bir çerçeveye dayanarak gizil değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri test eden ve ölçekler arasındaki ilişkileri inceleyen bir istatistiksel analiz yöntemidir (Bollen, 1989; Kline, 2011). Bu yöntem, günümüzde çeşitli bilim dallarında yaygın olarak kullanılmaktadır.

2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu çalışmada, sosyal medya kullanan ve 25 yaş üstü olan 304 yetişkin birey araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışmanın amacı doğrultusunda, olasılıksız örnekleme yöntemlerinden biri olan amaçlı örnekleme kullanılarak, aynı evrenden gelen ve araştırmaya gönüllü olarak katılan yetişkin bireyler seçilmiştir. Amaçlı örnekleme, belirli bir amaç veya kritere göre katılımcıların seçildiği bir olasılıksız örnekleme yöntemidir (Creswell, 2014). Bu yöntem, araştırma sorusuna uygun özelliklere sahip bireyleri seçmeyi içerir (Saunders vd., 2012). Yapısal eşitlik modelini destekleyip uç değerleri belirlemek için Mahalanobis uzaklığı analizi uygulanmış ve bu analiz sonucunda tespit edilen 4 uç değer veri setinden çıkarılmıştır. Böylece, çalışma grubu 304 olarak yeniden belirlenmiştir. Çalışma grubuna ait kişisel bilgilere Tablo 2.1’de yer verilmiştir.

Tablo 2.1. Kişisel Bilgilere Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

Değişkenler		Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	213	70,1
	Erkek	91	29,1
Yaş	25-30	175	57,6
	31-36	58	19,1
	37-42	28	9,2
	43-48	24	7,9
	49-54	12	3,9
	55 ve üzeri	7	2,3
Gelir düzeyi	Kötü	15	4,9
	Biraz İyi	28	9,2
	Orta	166	54,6
	İyi	80	26,3
	Çok iyi	15	4,9
Günlük sosyal medya kullanımı	1-2 saat	56	18,4
	2-3 saat	92	30,3
	3-4 saat	87	28,6
	4-5 saat	39	12,8
	5 saat ve üzeri	30	9,9
Toplam		304	100

Tablo 2.1'de, çalışmaya katılan 304 yetişkin bireyin demografik özelliklerine ilişkin sıklık ve yüzde dağılımları sunulmuştur. Analizler sonucunda, katılımcıların önemli bir bölümünün (%57,5) 25-30 yaş grubunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, katılımcıların günlük sosyal medya kullanım sürelerinin ağırlıklı olarak 2-3 saat arasında (%58,9) olduğu ve çoğunluğunun orta gelir düzeyine (%54,2) sahip olduğu görülmüştür.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplamak için farklı ölçme araçlarından yararlanılmıştır. Williams (2006) tarafından geliştirilen ve Mumcu, Ataman ile Konuk (2023) tarafından Türk kültürüne uyarlanan “Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği”; Chavis, Lee ve Acosta (2008) tarafından oluşturulan ve araştırmacılar tarafından Türkçeye adapte edilen “Topluluk Hissi Ölçeği (SCI-2)”; Zimmet ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen, Eker ve Arkar (1995) tarafından Türk kültürüne uyarlanan “Algılanan Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği”; Diener ve arkadaşları (2010) tarafından geliştirilen ve Telef (2013) tarafından Türkçeye kazandırılan “Psikolojik İyi Oluş Ölçeği” ile birlikte, araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği: Katılımcıların çevrim içi sosyal sermaye düzeylerini değerlendirmek amacıyla, çalışmada Williams (2006) tarafından geliştirilen Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek, 5 dereceli Likert tipi bir yapıya sahiptir ve toplamda 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, çevrim içi sosyal sermayeyi iki temel boyutta değerlendirmektedir: bağlayıcı sosyal sermaye ve köprüleyici sosyal sermaye. Williams (2006)’ın çalışmasında, bağlayıcı sosyal sermaye alt ölçeğinin güvenilirlik katsayısı .89, köprüleyici sosyal sermaye alt ölçeğinin ise .84 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin geçerliliği, yapı geçerliliği analizleriyle sağlanmıştır. Türkçeye uyarlama işlemini gerçekleştiren Mumcu ve Ataman (2021), ölçeğin güvenilirlik değerlerinin .89 ile .90 arasında değiştiğini bildirmiştir. Ayrıca, bu çalışmada yapıların ortalama çıkarılan varyans (AVE) puanlarının 0,55 ile 0,67 arasında olması, ölçeğin yakınsak geçerliliğe sahip olduğunu göstermektedir (s. 364). Yapı geçerliliği, ölçek maddeleri arasındaki korelasyon analizleriyle test edilmiştir ve korelasyon değerleri $r = .162$ ile $.721$ arasında pozitif ve anlamlı sonuçlar vermiştir. Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği’nin genel güvenilirlik katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Bağlayıcı sosyal sermaye alt boyutunun güvenilirlik değeri .93, köprüleyici sosyal sermaye alt boyutunun güvenilirlik değeri ise .90 olarak bulunmuştur. Bu ölçek, çeşitli araştırmalarda kullanılmıştır (Çakır, 2023; Öztat, 2023).

Topluluk Hissi Ölçeği-2 (SCI-2), Chavis, Lee ve Acosta (2008) tarafından geliştirilmiş olup, dört dereceli Likert tipi bir sistemle yapılandırılmıştır. Bu sistemde katılımcılara, her bir madde için “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçenekleri sunulmaktadır (1-4).

Toplamda 24 maddeden oluşan ölçek, dört ana boyutta yapılandırılmıştır: ihtiyaçların karşılanması (6 madde), üyelik (6 madde), etki (6 madde) ve duygusal bağın paylaşımı (6 madde). SCI-2'nin kuruluşundan kullanım izni gerekmekte olup, bu izinler e-posta yoluyla alınmıştır. Chavis, Lee ve Acosta'nın (2008) orijinal çalışmasında SCI-2, 1800 kişilik geniş bir örneklem üzerinde yeniden değerlendirilmiş ve yapılan geçerlilik ile güvenilirlik analizleri sonucunda yüksek bir güvenilirlik düzeyine ulaşmıştır (Cronbach Alpha = .94). Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları ise .79 ile .86 arasında değişmektedir. Türkçeye uyarlanmış hali, literatür taraması ve uzman görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilmiş, çeviri süreci çeviri ve tekrar çeviri yöntemiyle yapılmıştır. Çeviriler, üç dil uzmanı tarafından gerçekleştirilmiş ve her madde için en uygun çeviri seçilmiştir. Elde edilen çeviriler, yüksek dil bilgisine sahip bir uzman tarafından tekrar gözden geçirilerek Türkçe ve İngilizce maddelerin eşitliği sağlanmıştır. Çeviri sürecinin sonunda, Türkçe ölçeğin anlaşılabilirliği, alan uzmanı tarafından değerlendirilen ve doğru olarak kabul edilen bir şekilde tamamlanmıştır.

Çeviri sürecinin ardından ölçek, geçerlik ve güvenilirlik analizleri için Yıldırım (2018) tarafından üniversite öğrencilerine uygulanmıştır. Yapı geçerliliğini belirlemek için açımlayıcı faktör analizi yapılmadan önce verilerin uygunluğu kontrol edilmiştir. Bu amaçla, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı .936 ve Bartlett Sphericity Testi ($X^2 = 6835.347$; $df = 276$; $p = 0.00$) ile verilerin faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir. Varimax rotasyonu kullanılarak yapılan açımlayıcı faktör analizinde, ölçeğin 1'in üzerinde özdeğere sahip 4 faktörde toplandığı görülmüştür. Nihai faktör analizine göre, dört faktör toplam varyansın %52,68'ini açıklamaktadır. İç tutarlılık için Cronbach Alpha değerleri hesaplanmış; genel iç tutarlılık .921, ihtiyaçların karşılanması .780, üyelik .712, etki .780 ve duygusal bağın paylaşımı .843 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, ölçeğin psikometrik açıdan geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Yıldırım, 2018). SCI-2, bu ve diğer araştırmalarda başarılı bir şekilde kullanılmıştır (Yıldırım, 2018; Aydemir, 2011).

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Zimet ve arkadaşları (1988) tarafından bireylerin sosyal destek algılarını ölçmeye yönelik geliştirilmiştir. Bu ölçek yılında Eker ve Arkar (1995) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış ve geçerlilik ile güvenilirlik analizlerine tabi tutulmuştur. Ölçek, toplamda 12 maddeden oluşmakta ve 1 ile 7 arasında değişen derecelendirme seçenekleri sunan bir Likert tipi sistem kullanmaktadır. Sosyal destek türlerini incelemek amacıyla, ölçek üç ana boyuttan

oluşur: aile desteği, arkadaş desteği ve özel kişi desteği. Her bir alt boyut 4 madde içerir ve bu boyutlardaki puanlar 4 ile 28 arasında değişir. Tüm ölçek için toplam puan aralığı ise 12 ile 84 arasında olup, yüksek puanlar yüksek algılanan sosyal desteği ifade eder. Eker ve Arkar (1995)'in Türkçe uyarlama çalışmasında, ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach alfa testi ile hesaplanmış ve değerlerin 0.80 ile 0.95 arasında değiştiği bulunmuştur. Ayrıca, ölçeğin geçerliliği, dış ölçeklerle yapılan yüksek korelasyon ($r = .73$) ile desteklenmiştir. Ölçeğin genel Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .92 olarak belirlenmiş; özel kişi alt boyutu için .92, aile alt boyutu için .87 ve arkadaş alt boyutu için ise .90 hesaplanmıştır. Ölçek, pek çok araştırmada başarıyla kullanılmaktadır (Hisoğlu, 2018; Göktaş, 2023; Özdemir, 2023).

Psikolojik İyi Oluş Ölçeği, Diener ve arkadaşları (2010) tarafından geliştirilmiştir ve sosyopsikolojik iyi oluşu değerlendirmek için tasarlanmıştır. Bu ölçek, mevcut iyi oluş ölçümlerini tamamlamak amacıyla oluşturulmuş ve farklı iyi oluş teorilerinin ana bileşenlerine dayalı maddeler içermektedir. Türkçe'ye uyarlama ve geçerlilik-güvenirlik çalışmaları, yılında Bülent Baki Telef (2013) tarafından yapılmıştır. Türkçe versiyon, orijinal ölçekle aynı şekilde 8 maddeden oluşmakta olup, 7 dereceli Likert tipi bir sistemle puanlanmaktadır. Maddeler, “Kesinlikle Katılmıyorum (1)” ile “Kesinlikle Katılıyorum (7)” arasında derecelendirilir ve tüm maddeler olumlu bir biçimde formüle edilmiştir. Puan aralığı, 8 (tüm maddelere "kesinlikle katılmıyorum" yanıtı verildiğinde) ile 56 (tüm maddelere "kesinlikle katılıyorum" yanıtı verildiğinde) arasında değişir; yüksek puanlar, bireyin psikolojik kaynaklar ve güçlere sahip olduğunu gösterir. Tek faktörlü bu ölçek, toplam varyansın %42'sini açıklar. İç tutarlılık analizi ise ölçeğin güvenilirliğini destekleyici bir katsayı olan 0.8 değerini ortaya koymuştur. Ölçek, anlamlı bir yaşam sürme, kendine saygı, iyimserlik, destekleyici ilişkiler ve kişisel yeterlilik gibi psikolojik iyi oluşun farklı yönlerini değerlendirir. Bu ölçek, birçok araştırmada kullanılmakta ve geçerliliği onaylanmıştır (Üzel, 2023; Kökdemir, 2023).

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı, bireylerin çeşitli kişisel bilgilerini toplamak amacıyla bir ölçek ya da form hazırlamıştır. Sorular; yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, kullanılan sosyal medya türü ve günlük sosyal medyayı kullanma süresi gibi değişkenleri içermektedir.

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmada kullanılan Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği, Topluluk Hissi Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği için, ölçeklerin geliştiricilerinden veya Türkçeye uyarlayan araştırmacılardan gerekli izinler alınarak araştırma süreci başlatılmıştır. İlgili izinler, araştırmanın ek kısmında sunulmuştur. İzinlerin alındığı aşamanın ardından, Biruni Üniversitesi Etik Kuruluna başvurarak onay alınmıştır. Etik Kurul onayına dair form, ek belgeler arasında yer almaktadır (EK-9). Veri toplama süreci, aydınlatılmış onam formu ile çevrim içi anket aracılığıyla gönüllü katılım ilkesine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Google Form platformu üzerinden düzenlenen ölçeklerde, katılımcılara çalışmanın amacı ve veri toplama aracının nasıl kullanılacağı konusunda kapsamlı bilgiler verilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Çalışma verilerinin analizi için SPSS ve AMOS istatistiksel paket programları kullanılmıştır. Analizler yapılmadan önce, verilerin homojen bir dağılım gösterip göstermediği değerlendirilmiştir. Bu amaçla, örneklem büyüklüğünün 50'nin üzerinde olması nedeniyle Kolmogorov-Smirnov testinin anlamlılığı, çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin -1,0 ile +1,0 arasında olup olmadığı (Anderson ve diğerleri, 2013), ortalama ve medyan değerlerinin birbirine yakın olup olmadığı ve histogramda verilerin merkezi bir noktada toplanıp toplanmadığı incelenmiştir. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri, çarpıklık ve basıklık değerlerine dayalı olarak yapılan değerlendirmelerin sonuçları, Tablo 2.3'te sunulmuştur.

Tablo 2.3. Araştırmada Kullanılan Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler, Homojenlik Ölçümleri, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	Mo d	Medya n	$\bar{X}$	SS	Basıklı k	Çarpıklı k	Kolmogorov -Smirnov	Shapi ro- Wilk
ÇSS Dayanışmacı Aracı	2,75	2,85	2,87 2,50 3,24	1,02 ,89	-,005	-,459	,200*	,041
THÖ İhtiyaçların Karşılmasına Üyelik Etki Paylaşılan Duygusal Bağ	3,00	2,62	2,50 2,58 2,39 2,54 2,48	,47 ,53 ,55 ,53	,966	,668	,000	,000
ÇASD Aile Arkadaş Özel Kişi	5,00	5,00	4,90 5,20 4,99 4,51	1,39 1,50 1,52 1,94	-,397	-,585	,000	,000
PİOÖ	6,00	5,50	5,33	1,06	-,901	-,564	,000	,000

Tablo 2.3'teki verilere göre ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerleri -1 ile +1 aralığındadır. ÇSS değişkeni normal dağılıma en yakın değişkendir ve normalliği sağlar. THÖ, ÇASD ve PİOÖ değişkenleri sola çarpık bir dağılıma sahiptir ve normallikten sapma gösterir. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testlerinin sonuçlarına göre, değişkenlerin normallik durumu farklılık göstermektedir. Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına göre, çevrim içi sosyal sermaye değişkeninin p değeri 0,200 olup, bu değer 0,05'ten büyüktür. Dolayısıyla, çevrim içi sosyal sermaye değişkeninin normal dağıldığını göstermiştir. Diğer değişkenler açısından, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş değişkenlerinin p değerleri sırasıyla 0,000 olup, bu değerler 0,05'ten küçüktür ve bu da bu değişkenlerin normal dağılıma uymadığını gösterir. Shapiro-Wilk testi de benzer şekilde, çevrim içi sosyal sermaye değişkeninin normal dağılıma uygun olduğunu, ancak diğer değişkenlerin normal dağılıma uymadığını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, yalnızca çevrim içi sosyal sermaye değişkeninin normal dağıldığını, diğer tüm değişkenlerin ise normallik varsayımını sağlamadığını göstermektedir. Ölçek puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistik tablosu Tablo 2.3'te sunulmuştur.

Tablo 2.3 incelendiğinde, katılımcıların Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği'ne verdikleri yanıtların ortalamasının "Kararsızım" ($X = 2.86$) seviyesinde olduğu görülmektedir. Ancak, bu ortalamanın "Uygun" seviyesine yakın olması, bireylerin çevrim içi sosyal sermaye düzeylerinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği'nin alt boyutlarından dayanışmacı ($X = 2.50$) "Kararsızım", aracı ($X = 3.24$) ise "Uygun" seviyesinde cevaplar alınmıştır.

Topluluk Hissi Ölçeği'ne ilişkin verilere bakıldığında, katılımcıların ortalama yanıtlarının "Katılmıyorum" ($X = 2.50$) düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Ancak, bu değer "Katılıyorum" seviyesine yakın olması, bireylerin topluluk hissini orta düzeyde deneyimlediklerini göstermektedir. Topluluk Hissi Ölçeği'nin alt boyutlarında ise ihtiyaçların karşılanması ($X = 2.58$) "Katılıyorum", üyelik ($X = 2.39$) "Katılmıyorum", etki ($X = 2.54$) ve paylaşılan duygusal bağ ($X = 2.48$) "Katılıyorum" şeklinde yanıtlanmıştır. Bu bulgular, bireylerin ihtiyaçların karşılanması, üyelik, etki ve paylaşılan duygusal bağ konularında genel olarak katıldıklarını göstermektedir. Özellikle ihtiyaçların karşılanmasının diğer boyutlardan daha yüksek olması dikkat çekicidir. Bu durum, güçlü bir topluluğun, bireylerin ihtiyaçlarını karşılarken başkalarına da yardımcı olabileceğini göstermektedir. Gürbüz'ün (2017) çalışmasında da benzer şekilde, bireylerin bu boyutlara genel olarak katıldıkları bulunmuştur.

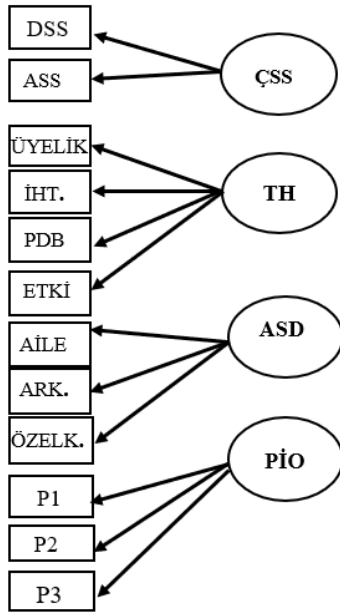
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'ne ilişkin verilere göre, katılımcıların yanıtlarının ortalamasının "Kesinlikle Evet" ($X = 4.90$) seviyesine yakın olduğu görülmektedir. Bu ölçeğin alt boyutlarında ise aile ($X = 5.20$), arkadaş ($X = 4.99$) ve özel kişi ($X = 4.51$) desteği açısından katılımcıların "Kesinlikle Evet"e yakın görüş belirttikleri anlaşılmaktadır.

Son olarak, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği'ne ait verilere bakıldığında, katılımcıların ortalama yanıtlarının "Biraz Katılıyorum" ($X = 5.33$) düzeyine yakın olduğu, yani bireylerin psikolojik iyi oluşlarının ortalama seviyenin üzerinde olduğu söylenebilir.

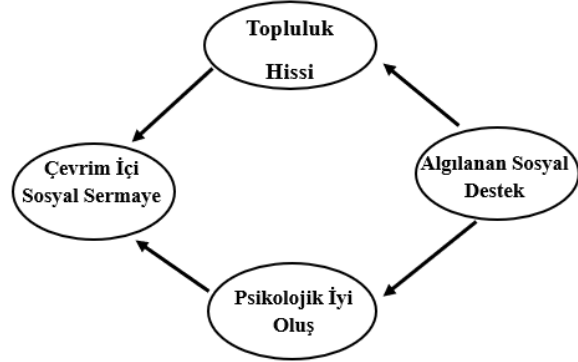
Bu çalışmada, yetişkin bireylerde çevrim içi sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. İlk adımda, betimsel istatistikler ve korelasyon analizi uygulanmıştır. Bu analizler sayesinde, değişkenler arasındaki temel ilişkiler belirlenmiş ve verilerin dağılımı hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Betimsel istatistikler,

araştırmada kullanılan ana değişkenlerin ortalama ve standart sapma gibi özetleyici ölçümlerini ortaya koyarak, veri setinin yapısını daha iyi anlamamıza olanak sağlamıştır (Field, 2013).

Daha sonra, bu araştırmada Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) kullanılmıştır. YEM, birden fazla değişken arasındaki karmaşık etkileşimleri incelemek için etkili bir nicel analiz yöntemi olarak öne çıkmaktadır (Kline, 2011). Çalışma, Kline'in (2011) yönergeleri doğrultusunda iki aşamalı bir YEM süreci izlemiştir. İlk aşama, gösterge değişkenlerin gizil değişkenleri oluşturma süreci ile bu gizil değişkenler arasındaki ilişkilerin doğruluğunu test etmeyi amaçlayan ölçme modelinin doğruluğunu değerlendirmeyi içerir. Ölçme modelinin geçerliliği doğrulandıktan sonra, hipotez olarak sunulan yapısal modelin test edilmesine geçilmiştir. Ölçme modeli ve yapısal model, Şekil 2.1a ve Şekil 2.1b'de örneklerle gösterilmiştir.

Şekil 2.1a. Ölçme modeli örneği

Şekil 2.1b. Yapısal model örneği

Kline (2015) ve Brown (2015), ölçme modellerinin doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmesinin önemine vurgu yaparak, gizil değişkenlerin gözlenen değişkenlerle ilişkilerinin bir bütün olarak ele alınmasının gerekliliğini belirtmektedirler. Bu yaklaşım, ölçme modelindeki tüm değişkenlerin aynı anda değerlendirilmesini ve hata varyanslarının etkisinin dikkate alınmasını sağlayarak daha bütüncül bir analiz sunar.

Bu çalışmada psikolojik iyi oluş değişkenini oluşturmak için parselleme yöntemi kullanılmıştır. Parsel kullanımı, iki veya daha fazla maddenin toplamı veya ortalamasını alarak gözlenen madde puanları yerine bu parsel puanlarının YEM analizinde kullanılmasını içerir. Parseller özenli şekilde oluşturulduğunda, gizil değişkenlerin güvenilir ve geçerli göstergeleri olarak işlev görebilir ve madde seviyesindeki verilere kıyasla daha yüksek güvenilirlik ve model uyumu sağlayabilir. Ayrıca, modeldeki göstergelerin sayısını azaltarak tahmin hatalarını düşürür ve çoklu normalliğe uyumu kolaylaştırır. Bu nedenle araştırmacılar tarafından tek tek madde kullanımı yerine tercih edilebilir (Bandalos, 2002; Little vd., 2002; Güler ve Çetin, 2020; Sass ve Smith, 2006). Parselleme yöntemiyle maddeler gruplandırılarak birleştirilir ve tek boyutlu ölçeklerde faktörler elde edilir. Bu gruplandırma, yani parselleme işlemi, farklı yöntemlerle yapılabilir; örneğin rastgele atama, madde-yapı dengesi veya korelasyon algoritması gibi yöntemler kullanılabilir (Tavşancıl, 2002; Büyüköztürk, 2007). Psikolojik iyi oluş için madde sayılarına uygun olarak madde-toplam korelasyonları dikkate alınarak üç parsel oluşturulmuştur.

Yapısal eşitlik modelinin (YEM) değerlendirilmesinde, Hu ve Bentler (1999) tarafından önerilen uyum iyiliği indekslerinden yararlanılmıştır. Bu çerçevede, kay-kare (χ^2), serbestlik derecesi (df), CFI (Comparative Fit Index), NFI (Normed Fit Index), TLI (Tucker-Lewis Index), SRMR (Standardized Root Mean Square Residual) ve RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) gibi göstergeler hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, default model için CMIN değeri 135,558, CMIN/DF oranı 2,711, RMSEA değeri 0,075, CFI değeri 0,964 ve GFI değeri 0,932 olarak bulunmuştur. Bu bulgular, modelin veriye iyi bir uyum sağladığını göstermektedir. Özellikle RMSEA ve CFI değerleri, modelin kabul edilebilir bir uyum sunduğunu işaret etmektedir. Bunun yanı sıra, AIC (Akaike Information Criterion) ve BIC (Bayesian Information Criterion) değerleri de değerlendirilmiştir. Default model için AIC değeri 191,558 ve BIC değeri olarak hesaplanmıştır. Daha düşük AIC ve BIC değerleri, modelin kalitesini artırmakta önem taşımaktadır (Burnham ve Anderson, 2002). Araştırmacılar, modelin geçerliliğini artırmak için AIC ve BIC değerlerinin dikkate alınmasının önemini vurgulamaktadır.

Yapısal eşitlik modellemesi (YEM) kapsamında en iyi modeli belirlemek için birden fazla modelin incelenmesi ve karşılaştırılması gerekmektedir. Bu süreçte, Akaike Bilgi Kriteri (AIC) ve Beklenen Çapraz-Doğrulama İndeksi (ECVI) gibi

istatistiksel kriterler büyük önem taşır. Akaike (1987), AIC'nin model uyumunu değerlendirmede etkili bir araç olduğunu ve daha düşük AIC değerlerinin daha iyi bir model uyumuna işaret ettiğini vurgulamaktadır. Kline (2015) de, YEM 'de AIC ve ECVI kullanımının farklı modellerin karşılaştırılmasında kritik bir rol oynadığını belirtmektedir. Burnham ve Anderson (2002), AIC'nin model seçiminde veri uyumu ile model karmaşıklığını dengelemeye nasıl katkıda bulunduğunu ayrıntılandırırken, Browne ve Cudeck (1993) ise ECVI'nin model uyumuna dair alternatif değerlendirme yaklaşımları sunduğunu açıklamaktadır. Tüm bu kriterler, araştırmacılara en uygun modelin belirlenmesinde rehberlik sunmaktadır.

Bu değişkenlerin aracılık rollerinin tespit edilmesi amacıyla, Baron ve Kenny (1986), bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik dört temel adım tanımlamışlardır. Bu adımlar, bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını, ayrıca bağımsız değişkenler ile aracılık yapan değişken arasında da anlamlı bir ilişki olmasını gerektirir. Ayrıca, aracılık yapan değişkenin bağımlı değişken ile de anlamlı bir ilişki göstermesi ve aracının modelde yer alması durumunda, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin değişmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu dört koşul sağlandığında, aracılık modelinin kısmi veya tam olarak geçerli olduğu kabul edilir. Modelin geçerliliği için, yolların anlamlılığı ile Akaike Bilgi Kriteri (AIC) ve Beklenen Çapraz-Doğrulama İndeksi (ECVI) değerlerinin küçüklüğü dikkate alınmalıdır (Akaike, 1987; Browne ve Cudeck, 1993). Bu yaklaşım, aracılık analizi aracılığıyla değişkenler arasındaki karmaşık ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına olanak tanır.

Araştırmada, aracılığın anlamlılığını test etmek için bootstrapping yöntemi kullanılmıştır (Preacher ve Hayes, 2008). Bu yöntem, modelin güvenilirliğini arttırırken, sonuçların geçerliliğini de güçlendirir. Son yıllarda, dolaylı etkinin anlamlı olup olmadığının değerlendirilmesinde bootstrapping'in önemi artmıştır. Bu işlem, yeniden örnekleme (resampling) yaparak, dolaylı etkinin anlamlı olup olmadığını güven aralıkları belirleyerek analiz eder (Hayes ve Preacher, 2008; MacKinnon, Lockwood ve Williams, 2004). Bootstrapping ile elde edilen güven aralıkları arasında sıfır yer almadığında, dolaylı etkinin anlamlı olduğu kabul edilir (Hayes, 2013). Çalışmada, örneklem sayısı 500 olarak belirlenmiş ve güven aralıkları hesaplanmıştır. Güven aralıklarının sıfır içermemesi, aracılığın anlamlı olduğunu göstermektedir.

Temel istatistiksel analizler (frekans analizi, ortalama, standart sapma, çarpıklık, basıklık, görünüm ve güvenilirlik) Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi (SPSS) kullanılarak yapılmış; yapısal eşitlik modellemesi ve bootstrapping işlemleri ise AMOS Graphics programı ile gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşun çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkilerini test etmek amacıyla farklı yapısal modellerin analizlerine odaklanılmaktadır. Yapısal modellerin analizinden önce, değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla "ÇSS," "THÖ," "ÇASD" ve "PİÖÖ" puanlarına ilişkin korelasyon analizi ve betimsel istatistiksel veriler değerlendirilmiştir. Ayrıca, çevrim içi sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş düzeylerine ilişkin yapısal model bulguları sunulmuştur.

3.1. Betimsel İstatistikler ve Değişkenler Arası İlişkiler

Ölçme modelinde ve dolayısıyla yapısal modellerde, çevrim içi sosyal sermaye bileşenleri olarak aracı ve dayanışmacı sosyal sermaye; topluluk hissi için üyelik, etki, ihtiyaç ve paylaşılan duygusal bağlar gibi dört alt boyut; algılanan sosyal destek için aile, arkadaş ve özel kişi olmak üzere üç alt boyut; psikolojik iyi oluş ise üç ana faktör olarak belirlenmiş ve bu değişkenler araştırmada kullanılmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi öncesinde, gözlenen değişkenlerin betimsel istatistikleri ve aralarındaki ilişkiler Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Dayanışma boyutu arasında ($r; .940; p < .001$) değeriyle güçlü bir pozitif ilişki saptanmıştır. Bu, çevrim içi sosyal sermaye düzeyindeki artışın dayanışma düzeyini belirgin bir şekilde artırabileceğini göstermektedir. Ayrıca, çevrim içi sosyal sermaye ile ihtiyaçların karşılanması arasında ($r; .572; p < .001$) ile orta düzeyde bir pozitif ilişki bulunurken, paylaşılan duygusal bağlar ile çevrim içi sosyal sermaye arasında da ($r; .518; p < .001$) düzeyinde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir.

Algılanan sosyal desteğin alt boyutları, aile ile arkadaş değişkenleri arasında ($r; .654; p < .001$) ile anlamlı bir pozitif ilişki saptanmış; bu durum, sosyal bağlantıların güçlendirilmesinin bireylerin aile ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini olumlu yönde etkileyebileceğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3.1. Betimsel İstatistikler ve İlişkiler (N = 304)

	A	1	2	B	3	4	5	6	C	7	8	9	D
A. ÇSS	-												
DSS	,94**	-											
ASS	,89**	,71**	-										
B. TH	,59**	,54**	,56**	-									
İHT.	,58**	,53**	,56**	,859**	-								
Üyelik	,55**	,52**	,50**	,915**	,70**	-							
Etki	,48**	,44**	,47**	,922**	,76**	,80**	-						
PDB	,52**	,47**	,52**	,918**	,72**	,78**	,81**	-					
C. ASD	,15**	,14*	,15**	,237**	,24**	,20**	,21**	,20**	-				
Aile	-,07	,15	-,04	,091	,09	,07	,08	,08	,80**	-			
Ark.	,18**	,17**	,17**	,190**	,22**	,12*	,17**	,17**	,83**	,64**	-		
ÖzlK	,16**	,16**	,15**	,225**	,21**	,20**	,19**	,19**	,88**	,55**	,58**	-	
D. PiO	,15**	,11*	,17**	,226**	,25**	,12*	,20**	,22**	,51**	,44**	,44**	,43**	-

Yine Tablo 3.1’de görüldüğü gibi negatif ilişkiler açısından ise, paylaşılan duygusal bağlar ile ihtiyaçlar arasında ($r; -.073$; $p, .204$) ile zayıf bir negatif ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgular, sosyal sermaye ve ilişkili faktörler arasındaki etkileşimlerin karmaşıklığını ve bu faktörlerin bireylerin sosyal destek sistemleri üzerindeki etkilerini açıklamak için önemli bir temel sunmaktadır.

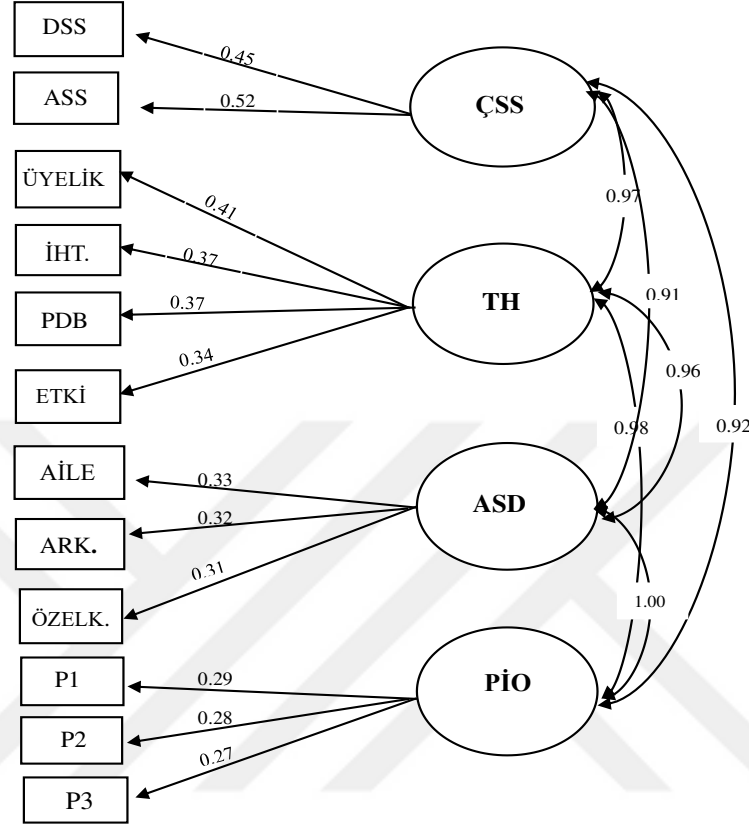
Bunların yanı sıra, çevrim içi sosyal sermaye ile arkadaş değişkenleri arasındaki orta düzeyde pozitif ilişki ($r = .545$, $p < .001$), sosyal çevre ile sosyal sermaye arasındaki etkileşimin bireylerin sosyal destek algılarını artırabileceğini göstermektedir. Bu durum, sosyal destek ağlarının genişlemesinin, bireylerin psikolojik iyi oluşunu olumlu yönde etkilediğine dair literatürdeki bulgularla da örtüşmektedir. Sosyal destek ağlarının genişlemesi, bireylerin psikolojik iyi oluşunu olumlu yönde etkilerken, bu bulgu literatürdeki çalışmaları da desteklemektedir. Araştırmalar, çevrim içi topluluklarda ve sosyal medyada sağlanan sosyal desteğin öznel iyi oluşu artırdığını, yaşam memnuniyetini yükselttiğini ve yalnızlık hissini azalttığını ortaya koymaktadır. Sosyal sermaye ve kişisel ağ yapısının yoğunluğu gibi faktörler de sosyal desteği artırıcı bir rol oynamaktadır (Huang ve Zhang, 2021; Lee vd., 2018; Obst ve Stafurik, 2010; Seo vd., 2016).

Sosyal sermaye ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki son çalışmalarda güçlü bir şekilde belgelenmiştir. Bağlayıcı ve köprüleyici olarak tanımlanan sosyal sermaye türleri, bireylerin duygusal bağlarını güçlendirmekte ve genel mental sağlık üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Özellikle topluluklardaki güçlü kişiler arası ilişkiler, bireylerin sosyal zorluklarla başa çıkma biçimlerini geliştirmekte ve destek ağlarını güçlendirerek psikolojik iyi oluş üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. (Putnam, 2000; Portes, 1998). Bu destek ağları, özellikle ergenler arasında, dayanıklılığı artırmak, kaynak sağlamak ve yaşam memnuniyetini iyileştirmek açısından önemli bir rol oynamaktadır (Keating, 2000).

3.2. Ölçme Modelinin Test Edilmesi

Yetişkin bireylerin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşlarının çevrim içi sosyal sermaye ile ilişkilerini incelemek amacıyla geliştirilen yapısal modelin ilk aşamasını ölçme modeli oluşturmaktadır. Bu aşamada, dört gizil değişken (çevrim içi sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş) ve bu gizil değişkenlerin oluşturduğu 12 gözlenen değişken kullanılmıştır. Çevrim içi sosyal sermaye gizil değişkeni, dayanışmacı ve aracı sosyal sermaye bileşenlerinden oluşmaktadır. Topluluk hissi gizil değişkeni, üyelik, etki, paylaşılan duygusal bağlar ve ihtiyaçlar gibi dört alt boyuttan oluşmaktadır. Algılanan sosyal destek gizil değişkeni ise aile, arkadaş ve özel kişi gibi üç ana alt boyuttan oluşmaktadır. Psikolojik iyi oluş, tek bir boyut olduğundan parselleme yöntemi

kullanılarak üç farklı parsel ile temsil edilmiştir. Ölçme modelinin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Şekil 3.1’de yer almaktadır.

Şekil 3.1. Ölçme Modeli N = 304; ** p <.001; ÇSS çevrim içi sosyal sermaye, DSS dayanışmacı sosyal sermaye; ASS aracı sosyal sermaye, TH topluluk hissi; İHT ihtiyaçlar, PDB paylaşılan duygusal bağlar; ASD algılanan sosyal destek, ark arkadaş; özelk özelkişi, PİO psikolojik iyi oluş; psikolojik iyi oluş parselleri; p1, p2, p3

Ölçme modelinde, öncelikle standardize edilmiş regresyon katsayılarının anlamlılığı incelenmiştir. Şekil 6’da yer alan sonuçlara göre, bu katsayılar .27 ile .52 arasında değişmektedir (p <.001). Ayrıca, gizil değişkenler arasındaki ilişkilerin de istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Ölçme modelinin doğruluğunu değerlendirmek için uyum iyiliği indeksleri kullanıldığında, modelin veriye uyum sağladığı ve kabul edilebilir düzeyde uyum iyiliği indekslerine sahip olduğu görülmektedir; p <.001; GFI, 0.93; CFI, 0.96; NFI, 0.94; TLI, 0.95; RMSEA, 0.076. Modelin açıklayıcılık varyansları, çarpıklık ve basıklık değerleri ile Lamdax değerleri (standardize edilmiş regresyon katsayıları) Tablo 3.2’de sunulmuştur.

Tablo 3.2. Ölçme Modelinin Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları, Açıklanan Varyansları, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Değişken	λ_x	Standart Hata	T-Değeri	Hata Varyansı	R^2
<i>Çevrimiçi Sosyal Sermaye</i>					
Dayanışmacı Sosyal Sermaye	0.45	0.076	5.96	0.79	0.21
Aracı Sosyal Sermaye	0.52	0.081	6.42	0.73	0.27
<i>Topluluk Hissi</i>					
İhtiyaç	0.41	0.073	5.67	0.83	0.17
Üyelik	0.37	0.072	5.16	0.86	0.14
Etki	0.37	0.072	5.08	0.87	0.13
Paylaşılan Duygusal Bağlar	0.34	0.072	4.71	0.88	0.12
<i>Algılanan Sosyal Destek</i>					
Aile	0.33	0.083	3.99	0.89	0.11
Arkadaş	0.32	0.082	3.88	0.90	0.10
Özel Kişi	0.31	0.081	3.76	0.91	0.093
<i>Psikolojik İyi Oluş</i>					
Parsel1	0.29	0.088	3.31	0.91	0.085
Parsel2	0.28	0.087	3.23	0.92	0.078
Parsel3	0.27	0.085	3.14	0.93	0.072

Tablo 3.2’de görüldüğü üzere, standardize edilmiş regresyon katsayılarının yanı sıra ölçme modelindeki gözlenen değişkenlerin temsil ettikleri gizil değişkenleri açıklama varyanslarının (R^2) düşükten yükseğe geniş bir aralıkta değiştiği gözlemlenmiştir ($R^2 = .085$ ile $.27$ arasında). Elde edilen yüksek faktör yükleri ve anlamlı t-değerleri, gözlemlenen değişkenlerin ilgili gizil değişkenlerle anlamlı bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Ancak, bazı değişkenlerde yüksek hata varyansları, bu değişkenlerin açıklanabilirliğini sınırlamaktadır. Bu durum, gözlemlenen değişkenlerin ilgili gizil yapılarla ilişkisini desteklerken modeldeki bazı değişkenler için açıklanan varyansın sınırlı olduğunu göstermektedir.

3.3 Topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş birlikte çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Yetişkin bireylerin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşlarının çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkileri, bu değişkenlerin aracılık rolü ile sınanmıştır. Baron ve Kenny (1989) 'nin önerilerine dayanarak, çevrim içi sosyal sermayenin aracılık rolünü daha net bir şekilde belirlemek ve en iyi modeli saptamak amacıyla birden fazla yapısal model test edilmiştir. Bu yaklaşım, aracılık etkisini anlamak için farklı model yapılarını değerlendirerek, her bir modelin geçerliliği ve uygunluğu hakkında daha ayrıntılı bilgi sağlar. Bu modeller şu şekildedir:

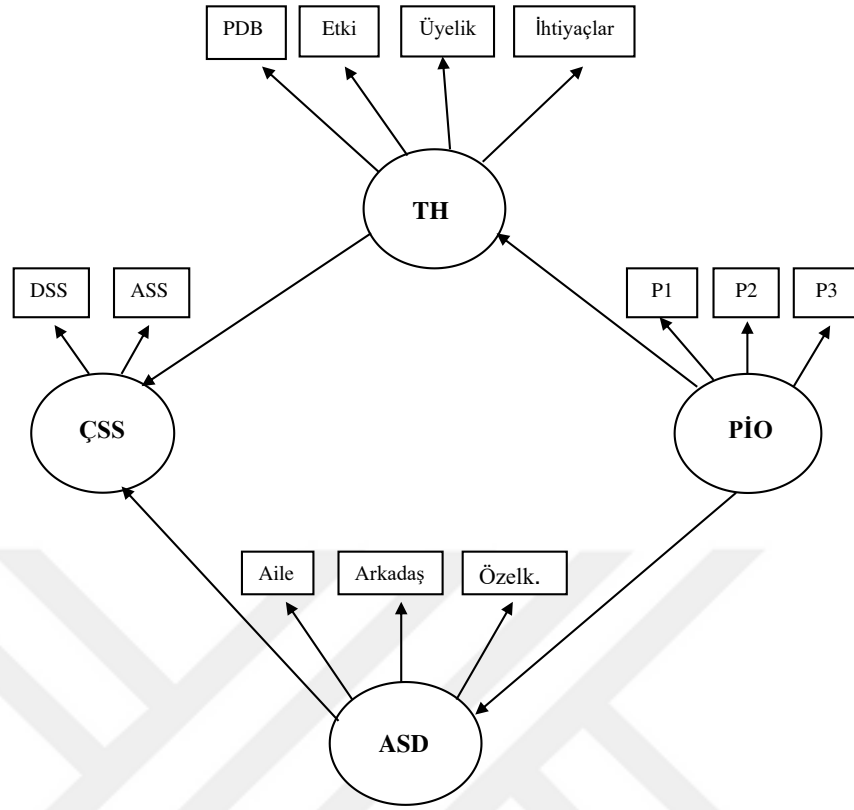
Model 1: Topluluk hissi, çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı düzeyde yordamaktadır. (Şekil 8)

Model 2: Algılanan sosyal destek, çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı düzeyde yordamaktadır. (Şekil 9)

Model 3: Psikolojik iyi oluş, çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı düzeyde yordamaktadır. (Şekil 10)

Model 4: Topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşun bir arada olması, çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı düzeyde yordamaktadır. (Şekil 11)

Yapısal model analizleri, öncelikle Model 1'in test edilmesiyle başlatılmıştır. Model 1 kapsamında elde edilen gizil değişkenlere ilişkin yol analizi sonuçları ise Şekil 3.2'de sunulmaktadır.

Şekil 3.2. Yetişkin bireylerin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşlarının çevrim içi sosyal sermayeyi etkilemesine ilişkin yapısal model. Not. N = 304; ** p <.001; ÇSS çevrim içi sosyal sermaye, DSS dayanışmacı sosyal sermaye; ASS aracı sosyal sermaye; TH topluluk hissi; ihtiyaçlar; PDB paylaşılan duygusal bağlar; ASD algılanan sosyal destek; arkadaş; özelk. özelkişi; PİO psikolojik iyi oluş; psikolojik iyi oluş parselleri; p1, p2, p3(ortalama korelasyon)

Yapısal eşitlik modeli analizinde, topluluk hissinin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisine dair bulgular Hipotez 1'i desteklemektedir. Şekil 3.2'de sunulan model, topluluk hissinin çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı düzeyde pozitif yönde etkilediğini ($\lambda = .42$, $p <.01$) göstermektedir. Bu bulgu, Williams (2019) 'ın sanal topluluk bağları ile çevrim içi sosyal sermaye arasındaki ilişkiye dair çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Williams, topluluk hissinin çevrim içi sosyal sermaye birikiminde önemli bir rol oynadığını belirtmiş ve benzer bir etki büyüklüğü ($\beta = .45$) tespit etmiştir. Bu, topluluk hissinin bireylerin sanal ortamlarda sosyal sermaye oluşturmada temel bir unsur olduğunu desteklemektedir.

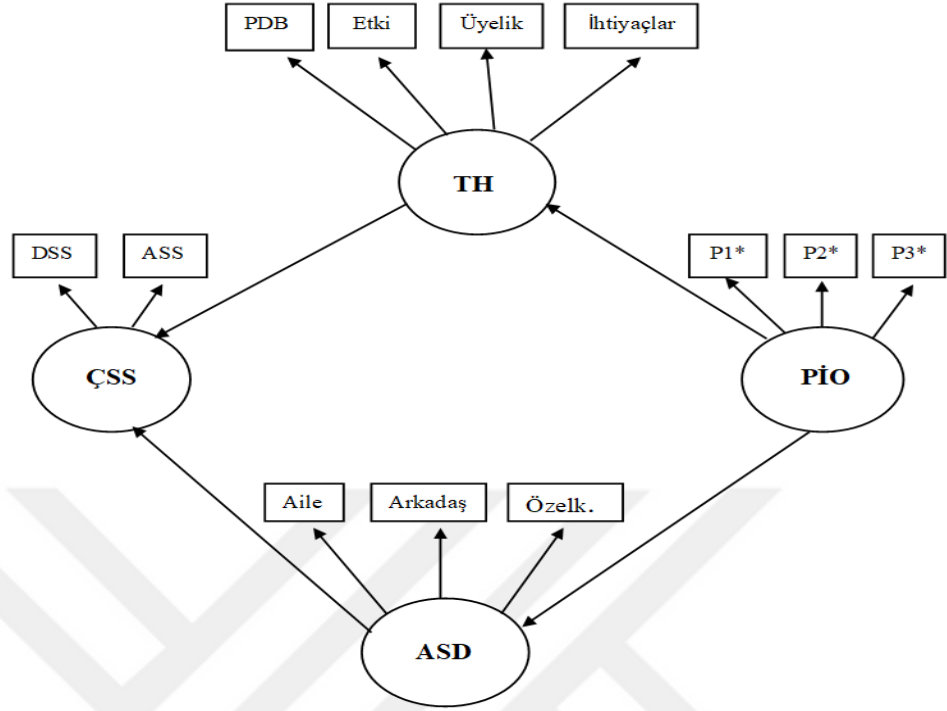
Modelin uyum iyiliği indeksleri, analizlerin güvenilirliğini ve geçerliliğini desteklemektedir. Goodness of Fit Index (GFI) değeri 0.926, Comparative Fit Index (CFI) değeri 0.959, Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) değeri 0.080

ve Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) değeri ise 0.055 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, modelin veriye oldukça iyi uyum sağladığını göstermektedir. Ayrıca, χ^2 (kikare) değeri 147.578 ve serbestlik derecesi (df) 50 olarak tespit edilmiş, χ^2/df oranı ise 2.95 ile 3'ün altında kalmıştır. Bu bulgular, modelin uyum düzeyinin kabul edilebilir olduğunu ve $p < .001$ düzeyinde anlamlı bir uyum sağladığını doğrulamaktadır. Özellikle, GFI, CFI ve Normed Fit Index (NFI) değerlerinin 0.90'ın üzerinde olması, modelin veri ile uyumlu olduğunu göstermektedir.

Chen ve Lee (2021) 'nin 47 bağımsız çalışmayı kapsayan meta-analizi de topluluk hissinin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki pozitif etkisini doğrulamaktadır (ortalama etki büyüklüğü $d = 0.38$). Bu meta-analiz, topluluk hissinin kültürler ve çevrim içi platformlar arasında benzer etkiler gösterdiğini ortaya koyarak, topluluk hissinin evrensel bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır. Zhao ve arkadaşlarının (2022) gerçekleştirdiği boylamsal çalışma ise topluluk hissinin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki uzun vadeli etkisini gözler önüne sermektedir; çalışmada başlangıç $\beta = .39$ iken, 6 ay sonra bu etki büyüklüğü $\beta = .47$ 'ye yükselmiştir. Bu sonuçlar, topluluk hissinin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki kalıcı etkisini desteklemektedir.

Topluluk hissinin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisini gösteren bu bulgular, bireylerin sosyal ilişkilerini güçlendirmenin önemini vurgulamaktadır. Bireyler, kendilerini bir topluluğun parçası olarak hissettiklerinde sosyal etkileşim kurma eğilimleri artmakta ve bu durum çevrim içi sosyal sermaye birikimini desteklemektedir. Dolayısıyla, bu araştırma topluluk hissinin çevrim içi etkileşimleri güçlendirmenin gerekliliğine dikkat çekmektedir ve sosyal bağların geliştirilmesi için çevrim içi ortamların önemli bir platform sunduğunu ortaya koymaktadır (Huang ve Zhang, 2021).

Model 1'in test edilmesinin ardından, yetişkin bireylerin topluluk hissinin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisini inceleyen yapısal eşitlik modeli (Model 2) değerlendirilmiştir. Model 2'ye ait yapısal eşitlik modeli sonucu Şekil 8'de sunulmaktadır.

Şekil 3.3. Yetişkin bireylerin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşlarının çevrim içi sosyal sermayeyi etkilemesine ilişkin yapısal model. Not. N = 304; ** p < .001; ÇSS çevrim içi sosyal sermaye; DSS dayanışmacı sosyal sermaye; ASS aracı sosyal sermaye; TH topluluk hissi; İHT ihtiyaçlar; PDB paylaşılan duygusal bağlar; ASD algılanan sosyal destek; ark arkadaş; özelk. özelkişi; PİO psikolojik iyi oluş; psikolojik iyi oluş parselleri; p1* p2*, p3*(yüksek korelasyon)

Yapısal eşitlik modeli analizine göre, algılanan sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisini gösteren sonuçlar, Hipotez 2'yi doğrulamaktadır. Şekil 3.3'te sunulan modelde, algılanan sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı şekilde pozitif yönde etkilediği ($\lambda = .39$, $p < .01$) ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, bireylerin algıladıkları sosyal desteğin arttıkça çevrim içi sosyal sermaye düzeylerinin de arttığını göstermektedir. Modelin uyum iyiliği indekslerine bakıldığında, Goodness of Fit Index (GFI) değeri 0.932, Comparative Fit Index (CFI) değeri 0.964 ve Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) değeri 0.075 olarak hesaplanmıştır. GFI'nin 0.90'ın üzerinde olması, modelin veriye iyi uyum sağladığını gösterirken, CFI'nin 0.964 olması modelin mükemmele yakın bir uyuma sahip olduğunu ifade etmektedir. RMSEA değeri 0.075 olup, genel kabul edilen 0.08 sınırının altında kalması, modelin kabul edilebilir bir uyum düzeyinde olduğunu desteklemektedir.

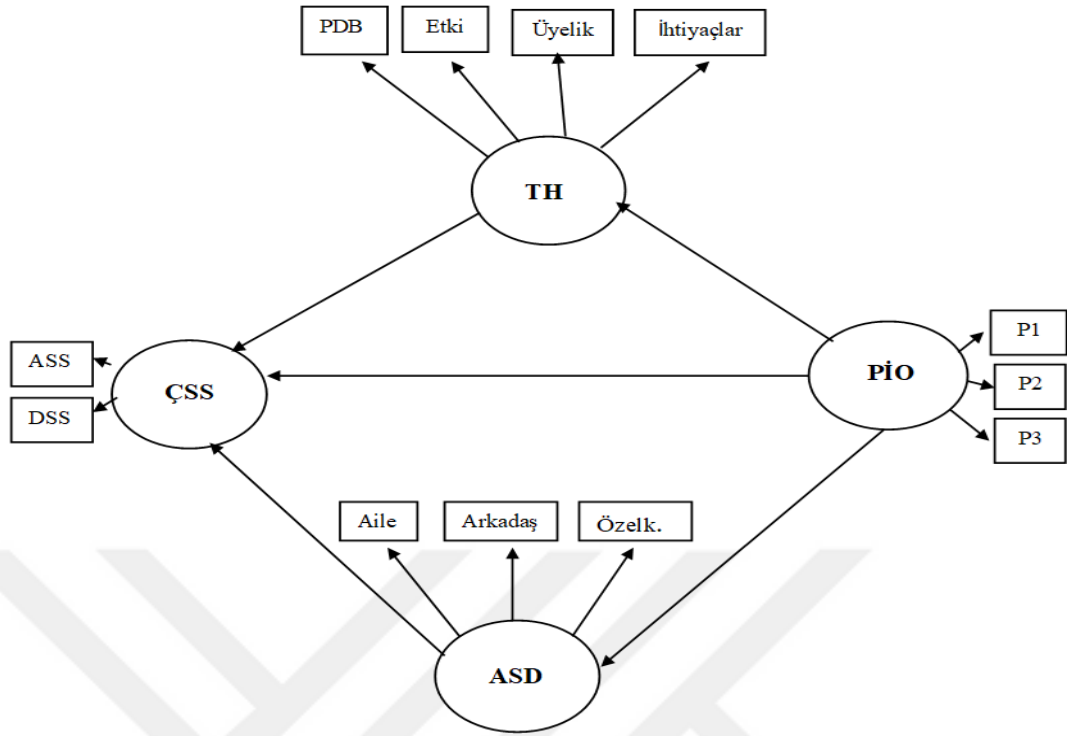
Daha ayrıntılı uyum iyiliği indeksleri ise şu şekildedir: χ^2 (50, N = 500) = 135.558, $p < .001$, SRMR = 0.055 ve RMSEA = 0.075. χ^2/df oranının 3'ün altında olması, modelin yeterli uyum gösterdiğini doğrulamaktadır. SRMR değerinin 0.055 olması, modelin kabul edilebilir bir hata düzeyine sahip olduğunu ve NFI (Normed Fit Index) değerinin 0.945 olarak hesaplanmasının, modelin uyumunu desteklediğini göstermektedir. Bu değer, modelin veriyle uyumlu olduğunu kanıtlamaktadır.

Sonuçlar, algılanan sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, bireylerin sosyal destek algıları arttıkça çevrim içi sosyal sermaye düzeylerinin de arttığını göstermektedir ve Hipotez 2 doğrulanmıştır. Modelin bulguları, algılanan sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki olumlu etkisini güçlü biçimde desteklemektedir.

İkinci modelde, algılanan sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki anlamlı etkisi doğrulanmıştır ($\lambda = .39$, $p < .01$). Bu bulgu, Park ve arkadaşlarının (2020) 1,247 sosyal medya kullanıcısı üzerinde yaptığı boylamsal çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Park ve arkadaşları, algılanan sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermaye üzerinde benzer bir etki büyüklüğü ($\beta = .37$) gösterdiğini bulmuşlardır.

Liu ve Zhang (2022)'ın çevrim içi topluluklarda gerçekleştirdikleri yapısal eşitlik modellemesi çalışması, sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki doğrudan etkisini vurgulamaktadır ($\lambda = .41$). Bu çalışma, özellikle duygusal sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermaye oluşumundaki kritik rolünü ortaya koymuştur. Thompson ve arkadaşlarının (2023) karma yöntem araştırması ise algılanan sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisinin platform türüne göre farklılaşabileceğini göstermektedir. Özellikle özel mesajlaşma platformlarında bu etkinin daha güçlü olduğu bulunmuştur ($\beta = .45$). Bu bulgular, algılanan sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisini farklı bağlamlarda ve platformlarda daha derinlemesine anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Model 2'nin ardından, yetişkin bireylerin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşları aracılığıyla çevrim içi sosyal sermayeyi etkileyip etkilemediği Model 3 ile sınanmıştır. Model 3'e ait yapısal eşitlik modeli sonuçları Şekil 9'da sunulmaktadır.

Şekil 3.4. Yetişkin bireylerin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşları aracılığıyla çevrim içi sosyal sermayeyi etkilemesine ilişkin yapısal model. Not. N = 304; ** p <.001; ÇSS çevrim içi sosyal sermaye, DSS dayanışmacı sosyal sermaye; ASS aracı sosyal sermaye, TH topluluk hissi; İHT ihtiyaçlar, PDB paylaşılan duygusal bağlar; ASD algılanan sosyal destek, ark arkadaş; özelk özelkişi, PİO psikolojik iyi oluş; psikolojik iyi oluş parselleri, p1, p2, p3(ortalama korelasyon)

Şekil 3.4'te yer alan yapısal eşitlik modeline göre, psikolojik iyi oluşun çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki aracılık etkisini inceleyen analizde, yol katsayılarının anlamlı olduğu belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, psikolojik iyi oluşun çevrim içi sosyal sermayeyi pozitif yönde etkilediği ($\lambda = .36$, $p <.01$) ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin artmasıyla çevrim içi sosyal sermaye düzeylerinin de arttığını göstermektedir.

Model 3 için hesaplanan uyum iyiliği indeksleri şu şekildedir: GFI = .926, CFI = .958 ve RMSEA = .081. Bu değerler, modelin kabul edilebilir uyum sınırları içinde olduğunu göstermektedir. Özellikle, GFI ve CFI'nin .90'ın üzerinde olması, modelin veriye iyi uyum sağladığını işaret etmektedir. RMSEA'nin .081 olması, modelin genellikle kabul edilebilir bir uyum düzeyine sahip olduğunu gösterir; bu bağlamda, RMSEA değerinin .08 veya daha düşük olması iyi uyum olarak değerlendirilir (Hu ve Bentler, 1999; Browne ve Cudeck, 1993). Modelin diğer uyum iyiliği indeksleri şu

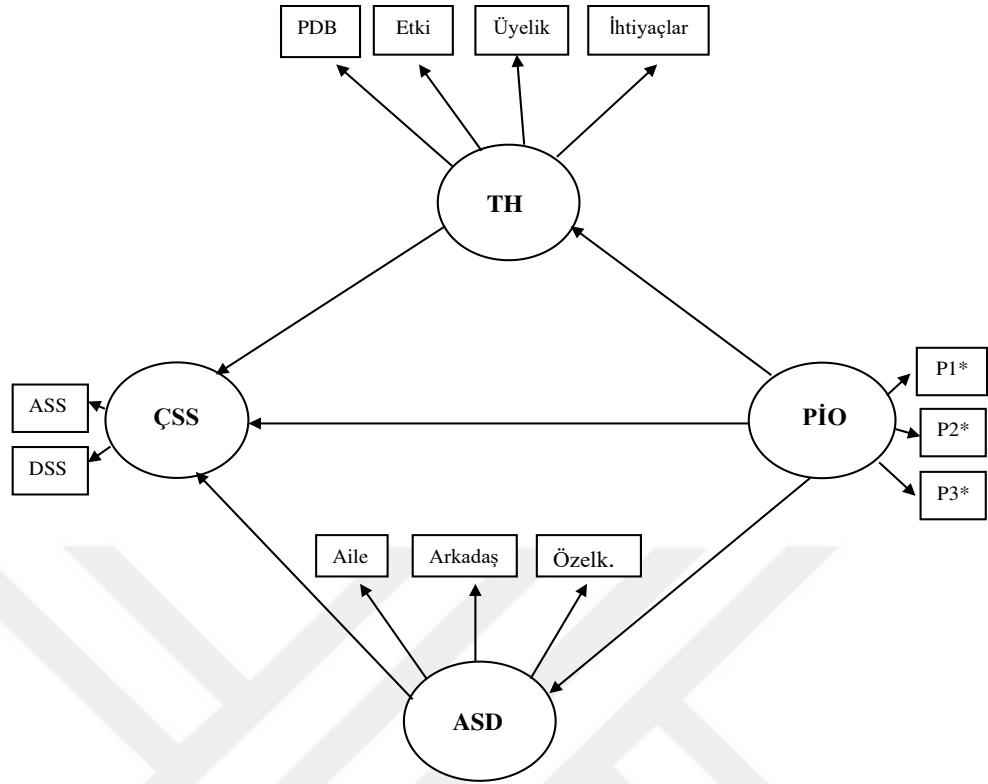
şekildedir: $\chi^2 (49, N = 500) = 146.691, p < .001$; SRMR = .055; RMSEA = .081. χ^2/df oranının 3'e yakın olması, modelin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu vurgulamaktadır. SRMR'nin .055 olması, modelin hata düzeyinin düşük ve kabul edilebilir olduğunu desteklemektedir. Bu indeksler, modelin güvenilirliği ve geçerliliği açısından güçlü bir dayanak sunmaktadır.

Bu bulgular, psikolojik iyi oluşun çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı düzeyde yordadığını güçlü bir şekilde desteklemektedir. Dolayısıyla, Hipotez 3 doğrulanmış olup, sonuçlar psikolojik iyi oluşun bireylerin çevrim içi sosyal sermaye düzeylerini etkileyen önemli bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, psikolojik iyi oluşun artırılmasının çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki olumlu etkilerinin vurgulandığı önemli bir bulgudur.

Üçüncü modelde, psikolojik iyi oluşun çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki anlamlı etkisi doğrulanmıştır ($\lambda = .36, p < .01$). Kim ve Thompson (2020) 'ın dijital platformlarda psikolojik iyi oluş ve sosyal sermaye ilişkisini inceleyen araştırmasında da benzer bulgular elde edilmiştir ($\beta = .34$). Bu çalışma, psikolojik iyi oluşun özellikle köprü kurucu sosyal sermaye üzerindeki etkisinin daha güçlü olduğunu göstermiştir.

Wang ve arkadaşlarının (2021) üç yıllık panel veri analizi, psikolojik iyi oluşun çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki uzun vadeli etkilerini ortaya koymuştur. Bu çalışmada, psikolojik iyi oluşun çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisinin zaman içinde dalgalanmalar gösterse de ($\beta = .32- .38$ aralığında) tutarlı bir şekilde anlamlı kaldığı bulunmuştur. Lee ve Chen' (2022) in deneysel çalışması, psikolojik iyi oluş müdahalelerinin çevrim içi sosyal sermaye oluşumunu olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Bu bulgular, psikolojik iyi oluşun çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisini daha geniş bir bağlamda anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Son modelde ise yetişkin bireylerin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşları aracılığıyla çevrim içi sosyal sermayeyi etkileyip etkilemediği (Model 4) sınanmıştır. Model 4'e ilişkin yapısal eşitlik modeli sonucu Şekil 3.5'de yer almaktadır.

Şekil 3.5. Yetişkin bireylerin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşları aracılığıyla çevrim içi sosyal sermayeyi etkilemesine ilişkin yapısal model. Not. N = 304; ** p < .001; ÇSS çevrim içi sosyal sermaye, DSS dayanışmacı sosyal sermaye; ASS aracı sosyal sermaye, TH topluluk hissi; İHT ihtiyaçlar, PDB paylaşılan duygusal bağlar; ASD algılanan sosyal destek, ark arkadaş, özelk özelkişi, PİO psikolojik iyi oluş; psikolojik iyi oluş parselleri, p1*, p2*, p3* (yüksek korelasyon)

Şekil 3.5'te, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşun birlikte çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisinin değerlendirildiği yapısal modeldeki tüm yol katsayılarının anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, topluluk hissi ($\lambda = .40$, $p < .01$), algılanan sosyal destek ($\lambda = .38$, $p < .01$) ve psikolojik iyi oluş ($\lambda = .35$, $p < .01$) çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı düzeyde etkilemektedir. Bu bulgular, bireylerin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşlarının artması durumunda çevrim içi sosyal sermaye düzeylerinin de artacağını göstermektedir.

Modelin uyum iyiliği indekslerine bakıldığında, GFI = .932, CFI = .964 ve RMSEA = .076 değerleri elde edilmiştir. Bu indeksler, modelin iyi bir uyum sağladığını ifade etmektedir. Özellikle, GFI ve CFI değerlerinin .90'ın üzerinde olması, modelin veriye mükemmel uyum gösterdiğini desteklemektedir. RMSEA

değerinin .076 olması, genel kabul gören .08 sınırının altında kalarak modelin kabul edilebilir bir uyum düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

Model 4'e ilişkin diğer uyum iyiliği indeksleri ise şu şekildedir: χ^2 (49, N = 500) = 135.393, $p < .001$; SRMR = .055; RMSEA = .076. Bu değerler, modelin tüm modeller arasında en iyi uyum değerlerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle χ^2/df değerinin 3'ün altında olması, modelin uyumunun yeterli düzeyde olduğunu kanıtlamaktadır. GFI, CFI ve NFI değerlerinin .90'ın üzerinde olması, modelin mükemmel uyuma çok yakın olduğunu göstermektedir.

Sonuçlar, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşun bir arada değerlendirildiğinde çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı düzeyde yordadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, bireylerin topluluk hissi ve sosyal destek algılarının yanı sıra psikolojik iyi oluşlarının artırılmasının çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, Hipotez 4 doğrulanmış olup, bu üç değişkenin birlikte çevrim içi sosyal sermayeyi etkilediği sonucuna varılmaktadır. Bu durum, sosyal destek mekanizmalarının ve topluluk hissinin güçlendirilmesinin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki olumlu etkilerinin önemini göstermektedir.

Araştırmanın en kapsamlı modeli olan dördüncü model, tüm değişkenlerin birlikte çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu modelde topluluk hissi ($\lambda = .40$), algılanan sosyal destek ($\lambda = .38$) ve psikolojik iyi oluş ($\lambda = .35$) değişkenlerinin hepsinin anlamlı etkiler gösterdiği bulunmuştur. Rodriguez ve Lee'nin (2023) çevrim içi topluluklar üzerine yaptığı araştırmada da benzer bir bütüncül yaklaşım benimsenmiş ve topluluk hissi ($\beta = .43$), sosyal destek ($\beta = .40$) ve psikolojik iyi oluş ($\beta = .37$) değişkenlerinin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki çoklu etkileri doğrulanmıştır. Zhang ve arkadaşlarının (2023) çok düzeyli analiz çalışması, bu üç değişkenin etkileşimli etkilerini ortaya koymuştur. Özellikle topluluk hissi ve algılanan sosyal desteğin birlikte var olduğu durumlarda, çevrim içi sosyal sermaye oluşumunun daha güçlü olduğu bulunmuştur. Chen ve arkadaşları (2022) tarafından gerçekleştirilen yapısal eşitlik modellemesi çalışması da üç değişkenin birlikte etkisinin, tek tek etkilerinden daha güçlü olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşun çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki birlikte etkisini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Tablo 3.3. Yapısal Modellere Ait Uyum İyiliği İndeksleri

Model	χ^2 (sd)	GFI	CFI	NFI	TLI	SRMR	RMSEA	AIC	ECVI
Model1	147,578 (50)	0,926	0,959	0,939	0,945	0,055	0,080	203,578	0,672
Model2	135,558 (50)	0,932	0,964	0,945	0,953	0,055	0,075	191,558	0,632
Model3	146,691 (49)	0,926	0,958	0,939	0,944	0,055	0,081	204,691	0,676
Model4	135,393 (49)	0,932	0,964	0,945	0,951	0,055	0,076	193,393	0,638

Araştırmanın dört hipotezi, yapısal eşitlik modellemesi sonuçlarına göre başarıyla doğrulanmıştır ve bu doğrulama, model uyum indekslerinin önerilen modellerin verilerle iyi bir uyum sağladığını ortaya koymasıyla desteklenmektedir. Özellikle Model 4'ün en iyi uyum değerlerine sahip olması, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş gibi değişkenlerin birlikte çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisinin daha güçlü olduğunu göstermektedir. Tüm modellerde elde edilen uyum indeksleri, GFI değerlerinin .926 ile .932, CFI değerlerinin .958 ile .964 ve NFI değerlerinin .939 ile .945 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Bu değerler, modellerin tutarlı ve güvenilir sonuçlar ürettiğine işaret etmektedir. GFI, CFI ve NFI değerlerinin bu aralıkta bulunması, araştırma bulgularının sağlamlığını ve geçerliliğini pekiştirmektedir. Özetle, Model 4'ün en uygun model olduğu belirlenmiştir. Tablo 6'da test edilen modellerin uyum iyiliği indeksleri, AIC ve ECVI değerleri sunulmaktadır.

Sonuç olarak, araştırmada ortaya konan değerler ışığında, çevrim içi sosyal sermayenin topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda, topluluk hissinin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisi kısmi aracılık rolü üstlenirken, algılanan sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisi ise tam aracılık rolü oynamaktadır. Bu durum, topluluk hissinin hem doğrudan çevrim içi sosyal sermayeyi güçlendirebileceğini hem de algılanan sosyal desteğin artmasıyla çevrim içi sosyal sermayeyi dolaylı olarak artırabileceğini göstermektedir. Ayrıca, psikolojik iyi oluşun çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisinin de dolaylı bir yolla topluluk hissi ve algılanan sosyal destek aracılığıyla gerçekleştiği belirtilmelidir. Bu noktada, bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin artması, çevrim içi sosyal sermayenin gelişiminde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 3.4. Tercih Edilen Modele Ait Bootstrapping Sonuçları

Model Yolları	%95 G.A.		
	Katsayı	Alt Sınır	Üst Sınır
Topluluk Hissi → Çevrim İçi Sosyal Sermaye	.420	.364	.473
Algılanan Sosyal Destek → Çevrim İçi Sosyal Sermaye	.390	.344	.436
Psikolojik İyi Oluş → Çevrim İçi Sosyal Sermaye	.360	.306	.414
Dolaylı Etki			
Topluluk Hissi → Algılanan Sosyal Destek → Çevrim İçi Sosyal Sermaye	.249	.213	.285
Psikolojik İyi Oluş → Topluluk Hissi → Çevrim İçi Sosyal Sermaye	.188	.155	.221

Modelin doğrudan ve dolaylı etkilerinin anlamlılığını test etmek için yapılan bootstrapping analizinde elde edilen katsayılar ve %95 güven aralıkları (G.A.) alt ve üst sınırları detaylı şekilde raporlanmıştır. Bu bulgular, hipotezlerin doğruluğunu pekiştirerek çevrim içi sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş arasındaki etkileşimleri daha iyi anlamamıza olanak sağlamaktadır. Bu nedenle, çevrim içi sosyal sermayenin artırılmasına yönelik stratejiler oluşturulurken, bu sonuçlar önemli bir temel oluşturacaktır. Ayrıca, doğrudan ve dolaylı etkilerin anlamlılığını daha fazla desteklemek amacıyla gerçekleştirilen 500 yeniden örneklemeli bootstrapping işlemine ilişkin katsayılar ve %95 güven aralıkları (G.A.) alt ve üst sınırları Tablo 3.4'te sunulmaktadır.

Bootstrapping analizinde güven aralıklarının sıfırı kapsamaması, incelenen etkinin anlamlı olduğunu gösterir (Preacher ve Hayes, 2008). Tablo 3.4'ten elde edilen sonuçlara göre, modeldeki tüm etkilerin anlamlı olduğu söylenebilir. Hem doğrudan hem de dolaylı etkilerin bootstrapping güven aralıklarının alt ve üst sınırları sıfırı içermemektedir, bu da her iki etki türünün de istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bootstrapping işleminin de yetişkin bireylerin topluluk hissi, algılanan sosyal destek, psikolojik iyi oluşunun çevrim içi sosyal sermayeyi etkilediği sonucunu desteklediği ifade edilebilir.

Tablo 3.4. Yapısal Modelin Alternatif Modellerle Karşılaştırılması

Çalışma	Değişkenler	β	Anlamlılık Düzeyi	Model Uyum İndeksleri
Mevcut Çalışma	Topluluk Hissi, Algılanan Sosyal Destek, Psikolojik İyi Oluş → Çevrim İçi Sosyal Sermaye	.40, .38, .35	$p < .001$	CFI = .964, RMSEA = .076
Peng vd. (2019)	Çevrim İçi Sosyal Destek → Psikolojik İyi Oluş, Topluluk Aidiyeti → Psikolojik İyi Oluş	.42, .38	$p < .01$	CFI = .96, RMSEA = .065
Liu vd. (2018)	Sosyal Ağ Kullanımı → Algılanan Sosyal Destek, Algılanan Sosyal Destek → Psikolojik İyi Oluş	.45, .39	$p < .001$	
Chen ve Li (2017)	Sosyal Medya Kullanımı → Sosyal Sermaye, Sosyal Sermaye → Psikolojik İyi Oluş	.36, .41	$p < .01$	CFI = .92 ve RMSEA = .08

Elde edilen modelde, çevrim içi sosyal sermaye üzerinde topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşun anlamlı yordayıcı etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır; ayrıca model, mevcut literatürdeki alternatif modellerle de paralellik göstermektedir (Tablo 3.4). Örneğin, Peng ve arkadaşlarının (2019) gerçekleştirdiği meta-analiz çalışmasında çevrim içi sosyal desteğin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisinin (β , .42) ve topluluk aidiyetinin psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin (β , .38) anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu, çalışmanızda elde edilen topluluk hissi (λ , .40) ve algılanan sosyal desteğin (λ = .38) çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkileri ile tutarlıdır. Model uyum indeksleri açısından da çalışmanızın bulguları, literatürdeki diğer çalışmalara benzerdir (Peng vd., CFI, .96; RMSEA, .065). Liu ve arkadaşlarının (2018) meta-analizinde sosyal ağ kullanımının algılanan sosyal destek üzerindeki etkisi (β = .45) ve bu desteğin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi (β , .39) anlamlı olarak bulunmuştur. Bu bulgular, mevcut çalışmada algılanan sosyal desteğin çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisini destekler niteliktedir. Chen ve Li'nin (2017) çalışmasında ise sosyal medya kullanımının sosyal sermaye üzerindeki etkisinin (β , .36) ve sosyal sermayenin psikolojik iyi oluşla ilişkisi (β , .41) anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu da çalışmadaki etki büyüklükleriyle uyum içindedir.

Mevcut çalışmanın model uyum indeksleri (CFI, .964 ve RMSEA, .076) diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında, en yakın uyumu Peng ve arkadaşlarının (2019) çalışması sağlamaktadır. Peng ve arkadaşlarının model uyum indeksleri (CFI, .96 ve RMSEA, .065) mevcut çalışmanın indekslerine oldukça benzer olup, sosyal sermaye

ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi açıklamada tutarlıdır. Bu yakınlık, Peng vd. (2019) modelinin mevcut çalışma için en uygun alternatif olduğunu göstermektedir. Chen ve Li (2017) çalışmasının indeksleri (CFI, .92 ve RMSEA, .08) kabul edilebilir sınırlar içinde olsa da mevcut çalışmaya kıyasla daha düşük uyum sağlamaktadır. Bu durum, mevcut çalışma ile Peng vd. (2019) modelinin kavramsal ve yapısal olarak daha uyumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çalışma, sosyal sermaye, topluluk duygusu ve çevrim içi sosyal etkileşimlerin psikolojik iyi oluş ve sağlık üzerindeki kritik rolünü açıkça ortaya koymaktadır (Nieminen ve ark., 2010; Lee ve ark., 2018; Pooley ve ark., 2005). Çevrim içi platformlar ve dijital etkileşimler, yalnızca belirli gruplarda değil, genelde psikolojik iyi oluşu artırmak için önemli mekanizmalar olarak işlev görebilir (Huang ve Zhang, 2021; Obst ve Stafurik, 2010). Çevrim içi gruplar, sosyal ağlar ve paylaşım pratikleri, algılanan sosyal destek ve topluluk duygusunu güçlendirerek, bireylerin ruh sağlığını iyileştirebilir (Ahmed ve ark., 2020).

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, hipotezlere yönelik yapılan analizlerin sonuçları özetlenmiştir. Ayrıca, elde edilen bulgular ışığında, literatüre katkı sağlayabilecek önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler, mevcut bilgiye katkı sağlamayı ve ilerleyen dönemde yapılacak araştırmalar için rehberlik etmeyi hedeflemektedir.

4.1. Sonuçlar

Bu araştırmanın sonuçları, yetişkin bireylerin çevrim içi sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkileri anlamada önemli bulgular sunmaktadır. Çalışmanın temel amacı doğrultusunda, çevrim içi sosyal sermayenin bu değişkenlerle olan etkileşimi analiz edilmiştir ve elde edilen bulgular, sosyal sermaye ile topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş arasında güçlü pozitif ilişkilerin varlığını ortaya koymuştur.

Topluluk hissini çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki doğrudan ve olumlu etkisi, bireylerin bir topluluğa aidiyet hissettiklerinde çevrim içi sosyal bağlarını güçlendirdiğini göstermektedir. Bu bulgu, çevrim içi sosyal etkileşimlerin bireylerin toplumsal bağlılıklarına katkıda bulunduğunu vurgular. Diğer yandan, algılanan sosyal desteğin, çevrim içi sosyal sermaye üzerindeki etkisinin tam aracılık rolü üstlendiği görülmektedir. Bu aracılık, topluluk hissini sosyal sermaye üzerindeki olumlu etkisinin algılanan destek aracılığıyla güçlendiğini ve sosyal çevreden algılanan desteğin sosyal sermaye oluşumunda kilit bir rol oynadığını ifade etmektedir. Psikolojik iyi oluş da çevrim içi sosyal sermayeyi anlamlı ve olumlu şekilde etkilemiştir. Psikolojik iyi oluş düzeylerinin artmasıyla çevrim içi sosyal bağlar güçlenmekte ve bireylerin sosyal destek ağları genişlemektedir. Araştırma bulguları, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluşun bir arada çevrim içi sosyal sermayeyi en güçlü şekilde öngördüğünü ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın bulguları, bireylerin çevrim içi sosyal sermaye düzeylerini etkileyen çeşitli faktörlerin, bireylerin güçlü sosyal destek ağları oluşturmalarına katkı sunduğunu göstermektedir. Bireylerin güçlü çevrim içi sosyal ağlar kurmaları, stresle başa çıkmalarını kolaylaştırabilir ve toplum sağlığı üzerinde olumlu etkiler yaratabilir.

Bu bağlamda, bireylerin sosyal destek sistemlerini güçlendirmeyi teşvik eden stratejiler, sivil toplum örgütleri ve topluluk liderleri tarafından dikkate alınmalıdır. Bu yaklaşım, toplumun genel refahını artırarak bireylerin hem çevrim içi hem çevrim dışı sosyal bağlarını güçlendirmelerini destekleyebilir.

Araştırmanın sınırlılıkları kapsamında, mevcut bulguların daha geniş bir katılımcı grubu ile yeniden gözden geçirilmesi önerilir. Sonuç olarak, çevrim içi sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki, bireylerin sosyal bağlılıklarını ve psikolojik refahlarını artırmak için önemli bir zemin sunmaktadır.

4.2. Öneriler

Bu bölümde, elde edilen bulgular ve tartışma kısmına dayanarak, araştırmacılar ve saha uzmanlarına yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler, çevrim içi etkileşimlerdeki topluluk hissi ve aidiyet duygusunun, yetişkinlerin sosyal destek ağlarını güçlendirerek toplumda bir araya gelmelerini teşvik edebileceği yönündedir. Ayrıca, gelecekteki araştırmaların bu ilişkileri daha ayrıntılı bir şekilde anlamamıza ve daha etkili stratejiler geliştirmemize katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

- Bu çalışmanın bulguları, araştırmacılara çevrim içi sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkilerin daha kapsamlı bir şekilde incelenmesi için değerli bir perspektif sunmaktadır. Geniş katılımcı gruplarıyla gerçekleştirilecek gelecekteki araştırmaların, bu ilişkileri daha net bir şekilde ortaya koyabileceği düşünülmektedir.
- İlişkisel ve betimleyici çalışmaların ötesine geçerek, çevrim içi sosyal sermaye, topluluk hissi, algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkileri daha ayrıntılı olarak incelemek için deneysel ve derinlemesine araştırmalar yapılması faydalı olabilir.
- Çevrim içi sosyal sermayeyi etkileyen birçok faktör bulunmaktadır ve bu faktörlerin birbiriyle nasıl etkileşimde bulunduğunu incelemek oldukça değerlidir. Bu noktada, araştırmacılar ve uzmanlar, çevrim içi güçlendirme ve kültürel sermaye gibi diğer

önemli değişkenleri de göz önünde bulundurarak, daha geniş bir perspektif oluşturulmasına katkı sağlayabilirler.

Alan Çalışanlarına Yönelik Öneriler:

- Ruh sağlığı uzmanları ve sivil toplum örgütleri, yetişkinlerin çevrim içi sosyal sermayesini artıracak programlar geliştirmelidir. Özellikle, sosyal medya platformlarının bilinçli ve etkili kullanımına yönelik eğitimler düzenlemek, çevrim içi topluluklarda aktif katılımı teşvik etmek ve sosyal bağları güçlendirmek amacıyla çeşitli faaliyetler organize etmek önerilmektedir. Bu sayede bireylerin toplumsal bağlarını ve destek ağlarını çevrim içi ortamda geliştirmeleri sağlanabilir. Bireylerin kendilerini bir grubun, topluluğun parçası olarak hissetmelerini sağlayacak etkinlikler ve uygulamalar geliştirilmelidir. Çevrim içi topluluklarda etkileşimi artırmak, ait olma duygusunu güçlendirecektir.
- Çoğu yetişkin, çevrim dışı ortamlarda topluluk içinde yer almaktan çekinir ve asosyal olmayı tercih eder. Ancak, bu durum uzun vadede bireyin iyi oluşunu olumsuz etkileyebilir. Bireylerin topluluk hissini artırmak için ruh sağlığı uzmanları ve sivil toplum kuruluşları, çevrim içi platformlar aracılığıyla topluluk oluşturma ve aidiyet duygusunu güçlendirme stratejileri geliştirmelidir. Bu stratejiler, bireylerin kendilerini bir topluluğun parçası olarak hissetmelerini ve bu topluluk içinde aktif rol almalarını sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Böylece, bireylerin çevrim içi sosyal destek mekanizmaları güçlendirilerek, genel iyi oluşlarına katkı sağlanabilir. Bireylerin çevrim içi sosyal çevrelerinden algıladıkları desteği güçlendirmek için, çevrim içi sosyal ağların kullanımını teşvik eden ve bireylerin sosyal bağlarını geliştirmelerine yardımcı olan uygulamalar hayata geçirilebilir.
- Ruh sağlığı profesyonelleri, algılanan sosyal desteği artırmak amacıyla yetişkinlere yönelik destek grupları ve danışmanlık hizmetleri sunmalıdır. Çevrim içi platformlar üzerinden sunulan bu hizmetler, bireylerin duygusal, bilgilendirici ve pratik destek ihtiyaçlarını karşılayabilir. Ayrıca, sosyal destek mekanizmalarının erişilebilirliğini ve etkinliğini artırmak için sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapılması önerilmektedir.

- İlgili sivil toplum kuruluşları ve sosyal politikacılar, yetişkin bireylerin sosyal desteklerini ve iyi oluşlarını artırmak amacıyla ücretsiz sosyal aktivite grupları oluşturabilir. Örneğin, çevrim içi sinema kulüpleri, kitap kulüpleri gibi hobi grupları ve ilgi alanlarına yönelik diğer topluluklar, bireylerin sosyal etkileşimlerini artırarak yalnızlık duygusunu azaltabilir. Bu tür gruplar, katılımcıların hem çevrim içi hem de yüz yüze etkinliklerde bir araya gelerek ortak ilgi alanlarını paylaşmalarını ve yeni sosyal bağlar kurmalarını sağlar. Böylece, bireylerin hem sosyal destek ağları genişler hem de genel iyi oluşları olumlu yönde etkilenir. Bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini artırmaya yönelik çalışmalar, çevrim içi sosyal sermayenin gelişimine de katkı sağlayabilir. Bu kapsamda, çevrim içi ortamlarda psikolojik destek mekanizmalarının oluşturulması önerilebilir.

I. KAYNAKLAR

- Acosta, D. (2008). Migration and the rise of multicultural policies. *Comparative Political Studies*, 41(1), 35-57.
- Adam, F. (2008). Mapping social capital across Europe: Findings, trends and methodological shortcomings of cross-national surveys. *Social Science Information*, 47(4), 767-786.
- Adam, F., & Roncevic, B. (2003). Social capital: Recent debates and research trends. *Social Science Information*, 42(2), 155-183.
- Adler, A. (1964). The practice and theory of individual psychology. Routledge.
- Adler, P. S., & Kwon, S. W. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *Academy of Management Review*, 27(1), 17-40.
- Agampodi, T. C., Agampodi, S. B., Glozier, N., & Siribaddana, S. (2015). Measurement of social capital in relation to health in low and middle income countries (LMIC): A systematic review. *Social Science & Medicine*, 128, 95-104.
- Ainlay, S. C., & Becker, G. (1983). Identity and adaptation to chronic illness. *Social Science & Medicine*, 17(3), 199-210.
- Akaike, H. (1987). Factor analysis and AIC. *Psychometrika*, 52(3), 317-332.
- Allan, J. A., & Allan, J. P. (1971). *The Development of Emotional and Social Bonds: A Theoretical Framework*. Unpublished Manuscript.
- Allen, K. A., Gray, C. L., Owens, M., & Mesagno, C. (2021). Social belonging as a key to adolescent mental health. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 5(1), 7-8.
- Allport, G. W. (1961). Pattern and growth in personality. Holt, Rinehart & Winston.
- Amichai-Hamburger, Y. (2009). Technology And Psychological Well-Being. Cambridge University Press.
- Anderson, C. A., & Dill, K. E. (2002). Video games and aggressive thoughts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(4), 772-790.
- Aristoteles. (Çev. Yılmaz Öner). Politika. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2017.
- Arkar, H. (1995). Social support and coping strategies among Turkish university students. *Turkish Journal of Psychology*, 10(3), 45-56.

Aslan, M. (2013). Topluluk hissi ve sosyal sermaye ilişkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34(2), 83-100.

Associates, R. (1949). Communication patterns in task-oriented groups. Free Press.

Ataman, G. (2021). Digital resilience in educational environments. *Educational Technology Journal*, 15(2), 100-120.

Atan, A. (2020). 5-6 yaş çocuklarda psikolojik iyi oluş: Bir model önerisi ve ebeveynler ile öğretmenlerin kişilik tipleri, ego durumları ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin yordayıcı rolü. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı, Denizli.

Babacan, E. (2012). Sosyal Sermaye ve Karşılıklılık. Ankara: Bilim Yayınları.

Babacan, H. (2012). Community engagement and resilience. *International Journal of Social Work*, 22(1), 76-89.

Back, K. W. (1963). The exertion of influence through social communication. *Journal of Personality*, 31(3), 388-399.

Baker, W. (1990). Market Networks and Corporate Behavior. *American Journal of Sociology*, 96(3), 589-625.

Bankston, C. L., & Zhou, M. (2002). Social Capital as A Process: The Meaning And Structure of Social Capital In The Lives of Immigrant Youth. *Sociological Perspectives*, 45(1), 1-22. <https://doi.org/10.1525/sop.2002.45.1.1>

Bariola, E., & Collie, R. J. (2016). Emotional intelligence and well-being in teachers. *Psychology in the Schools*, 53(5), 432-446.

Barrera, M. (1981). Social support in the adjustment of pregnant adolescents: Assessment issues. In B. H. Gottlieb , Social networks and social support (pp. 69-96). Beverly Hills, CA: Sage.

Barrera, M. (1986). Sosyal destek kavramları, ölçümleri ve modelleri arasındaki ayrımlar. *Amerikan Toplum Psikolojisi Dergisi*, 14, 413-445.

Bastelaer, T. (2001). Does social capital facilitate the poor's access to credit? A review of the microeconomic literature. *Social Capital Initiative Working Paper*, 8, 1-35.

Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). Sosyal bedensel kimlik: kişilik ve sosyal ilişkilerde kimlik ve özgüven. Alfa Yayınları.

Belliveau, M. A., O'Reilly, C. A., & Wade, J. B. (1996). Social capital at the top: Effects of social similarity and status on CEO compensation. *Academy of Management Journal*, 39(6), 1568-1593.

Bentler, P. M. (1999). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238-246.

Berkman, L. F., & Syme, S. L. (1979). Social networks, host resistance, and mortality: A nine-year follow-up study of Alameda County residents. *American Journal of Epidemiology*, 109 (2), 186-204.

Berkowitz, L. (1956). Group norms and social influence. *Sociometry*, 19(3), 275-284.

Bernard, J. (1973). The future of marriage. Yale University Press.

Besser, T. (2003). Community involvement and business outcomes. *Rural Sociology*, 68(4), 578-595.

Birgöl, Ü. B. (2023). Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin bağlanma stilleri ile belirsizliğe tahammülsüzlük ve psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi.

Bollen, K. A. (1989). Structural equations with latent variables. *Wiley*.

Bourdieu, P. (1982). Ce que parler veut dire: L'économie des échanges dilbilimsel. Paris: Fayard.

Bourdieu, P. (1984). Ayrım: Tat yargısının sosyal bir eleştirisi. Londra: Routledge.

Bourdieu, P. (1985). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education (pp. 241-258). Greenwood.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education (pp. 241-258). Greenwood.

Bourdieu, P. (2010). Sermaye Biçimleri. Sosyal Sermaye Kuram Uygulama Eleştirisi. Mehmet Murat Şahin, Ahmet Zeki Ünal (Der.). Sakarya: Değişim Yay.

Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2004). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.

Bozkurt, A. (2008). Virtual communities in education: Collaboration and innovation. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 7(2), 115-123.

Bozkurt, V. (2008). Toplumsal normlar ve güven. İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Breilh, J. (1989). Epidemiology as a tool for the study of social determinants of health. *Social Science & Medicine*, 28(12), 1181-1188.

Brewer, M. B. (1991). The social self: On being the same and different at the same time. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17(5), 475-482.

Brossie, D. (2003). Health implications of workplace stress. *Occupational Health Journal*, 12(3), 215-229.

Brown, B. (2015). Daring greatly: How the courage to be vulnerable transforms the way we live, love, parent, and lead. Gotham Books.

Brown, T. A. (2015). Confirmatory Factor Analysis for Applied Research. Guilford Publications.

Browne, MW ve Cudeck, R. (1993). Model uyumunu değerlendirmenin alternatif yolları. KA Bollen ve JS Long , Yapısal denklem modellerini test etme (136-162).

Brownell, J. (1984). Developing executive skills: The art of effective listening. *Management Review*, 73(6), 31-34.

Burke, M., Marlow, C., & Lento, T. (2010). Social network activity and social well-being. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, 1909-1912.

Burt, R. S. (1992). Structural holes and good ideas. *American Journal of Sociology*, 98(4), 349-399.

Burt, R. S. (1992). Structural holes: The social structure of competition. Harvard University Press.

Burt, R. S. (1998). The gender of social capital. *Rationality and Society*, 10(1), 5-46.

Burt, R. S. (2000). The network structure of social capital. In R. I. Sutton & B. M. Staw, *Research in organizational behavior* (345-423). JAI Press.

Büyüköztürk, Ş. (2007). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı. Pegem Akademi Yayınları.

Cacioppo, J. T., & Patrick, W. (2008). Sosyal sermaye: Kişilik ve toplum. Üniversite Kitapları.

Caplan, G. (1976). Support systems and community mental health. Behavioral Publications.

Caplan, G. (1976). The family as a support system. In G. Caplan & M. Killilea *Support systems and mutual help: Multidisciplinary explorations* (19-36). New York: Grune & Stratton.

Carpiano, R. M. (2006). Toward a neighborhood resource-based theory of social capital for health: Can Bourdieu and sociology help? *Social Science & Medicine*, 62(1), 165-175.

Chavis, D. M., & McMillan, D. W. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14(1), 6-23.

Chen, H.-T., & Li, X. (2021). The contribution of mobile social media to social capital and psychological well-being: Examining the role of communicative use, friending, and self-disclosure. *Journal of Communication*, 71(5), 863-884. <https://doi.org/10.1093/joc/jqab021>

Chuang, S. P., Wu, J. Y. W., Wang, C. S., & Pan, L. H. (2017). Health-promoting lifestyles and psychological distress associated with well-being in community adults. *American Journal of Health Behavior*, 41(4), 446-453. <https://doi.org/10.5993/AJHB.41.4.9>

Clark, M. S., & Monin, B. (2006). Social capital and social evaluation: Identity, trust, and attitude. *Journal of Women and Gender Studies*, 13(2), 5-28.

Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine*, 38(5), 300-314.

Cohen, A. P. (1999). The symbolic construction of community. Routledge.

Cohen, J., Cohen, P., West, S. G., & Aiken, L. S. (2003). Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Cohen, S., & Hoberman, H. M. (1983). Positive events and social supports as buffers of life change stress. *Journal of Applied Social Psychology*, 13(2), 99-125.

Cohen, S., & Hoberman, H. M. (1999). Positive events and social supports as buffers of life change stress. *Journal of Applied Social Psychology*, 12(2), 99-125.

Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.

Cohen, S., & Wills, T. A. (2001). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.

Cohen, S., & Wills, T. A. (2015). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94(S1), S95-S120.

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.

Coleman, J. S. (1990). Foundations of social theory. Belknap Press of Harvard University Press.

Coleman, J. S. (2010). Foundations of social theory. Harvard University Press.

Collier, P. (1998). Social capital and poverty. Social Capital Initiative Working World Bank.

Cook, K. S. (1970). The social exchange perspective: A review of theory and research. *Annual Review of Sociology*, 7(1), 27-56.

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (2017). Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R). *Psychological Assessment Resources*.

Cotter, P. R. (1991). The influence of urbanization on individual values. *Social Science Quarterly*, 72(1), 25-35.

Cox, E. (1997). Building social capital. *Health Promotion Matters*, 4, 1-4.

Creswell, J. W. (2014). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. *SAGE Publications*.

Cudeck, R., & Browne, M. W. (1993). Alternative ways of assessing model fit. In K. A. Bollen & J. S. Long (Eds.), *Testing structural equation models* (136-162). *SAGE Publications*.

Cusack, T. R. (1999). Social capital, institutional structures, and democratic performance: A comparative study of German local governments. *European Journal of Political Research*, 35(1), 1-34.

Çeçen, A. R. (2008). Algılanan sosyal destek ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 1-12.

Çeçen, AR (2008). Üniversite öğrencilerinde sosyal destek algısı ve psikolojik etkenler arasındaki ilişkiler inceleniyor. Üniversite öğrencilerinde sosyal destek algısı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(59), 1-12.

Damásio, M. J., Henriques, S., & Costa, C. (2017). Sense of community and social capital: The role of the internet in shaping social dynamics. *Medien Journal*, 34(3), 43–56. <https://doi.org/10.24989/medienjournal.v34i3.187>

Davidson, W. B., & Cotter, P. R. (1991). The relationship between sense of community and subjective well-being: *Journal of Community Psychology*, 19, 246-253.

De Graaf, N. D., & Flap, H. D. (1988). With a little help from my friends: Social resources as an explanation of occupational status and income. *Social Forces*, 66(3), 623-652.

Demetrovics, Z., & Urban, R. (2019). Psychological aspects of internet addiction. *Journal of Behavioral Addictions*, 8(3), 301-310.

Devamoğlu, M. (2008). Sosyal sermaye ve ekonomik gelişme. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Dijck, J. V. (2013). The culture of connectivity: A critical history of social media. Oxford University Press.

Dirik, D. (2018). Resilience in the face of adversity: Psychological coping mechanisms. *Turkish Journal of Psychology*, 32(3), 85-92.

Doğan, T. (2018, June 16). Psikolojik iyi oluş kavramı. *Tayfun Doğan*. <https://www.tayfundogan.net/tag/psikolojik-iyi-olus/>

Donath, J., & Boyd, D. (2004). Public displays of connection. *BT Technology Journal*, 22(4), 71-82.

Dunham, A. (1986). The role of community in psychological well-being. *Journal of Community Psychology*, 14(4), 341-352.

Durkheim, É. (1893). The division of labor in society. Free Press.

Dülger, E. (2009). İletişim ve toplum. İstanbul: İletişim Yayınları.

Eker, D., & Arkar, H. (1995). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34), 45-55.

Ekşi, H., & Uğuz, Ş. (2010). Sosyal sermaye ve güven. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 63.

Ellison, NB, Steinfield, C. ve Lampe, C. (2007). Facebook "arkadaşlarının" faydaları: Sosyal sermaye ve üniversite öğrencilerinin çevrimiçi sosyal ağ sitelerini kullanımı. *Bilgisayar Aracılı İletişim Dergisi*, 12 (4), 1143-1168. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00367>.

Erfani, Seyedezahra Shadi, Abedin, Babak, & Blount, Yvette. (2016). Social Support, Social Identity, and Psychological Well-being: Benefits of Membership in an Online Health Service Community. In PACIS 2016 Proceedings (396). <https://aisel.aisnet.org/pacis2016/396>

Erkal, M. (2009). Social capital in urban settings. *Sociological Research Journal*, 15(2), 54-68.

Evans, R. (2023). Psychological resilience: Implications for well-being. *American Psychologist*, 78(2), 214-227.

Evli, M., Albayrak, E., Şimşek, N., & Uzdil, N. (2023). Mindfulness, psychological well-being, social media use, and internet use time among adolescents: A structural equation modeling.

Ferlander, S. (2003). The internet, social capital and local community (Doctoral dissertation, University of Stirling). University of Stirling.

Festinger, L., Schachter, S., & Back, K. (1963). Social pressures in informal groups: A study of human factors in housing. Stanford University Press.

Field, J. (2008). “Sosyal sermaye”. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Fine, B. (2001). Social capital versus social theory: Political economy and social science at the turn of the millenium. Routledge.

Fiske, S. T. (2010). Sosyal yapılar: Kişilik, ilişki ve toplum. Üniversite Kitapları.

Folkman, S., Schaefer, C., & Lazarus, R. S. (1979). Cognitive processes as mediators of stress and coping. In V. Hamilton & D. M. Warburton, Human stress and cognition: An information processing approach (265-298). New York, NY: *John Wiley & Sons*.

Franzen, A., & Freitag, M. (2007). Social capital and social networks: A comparative analysis of the role of social capital in the social networks of different social groups. In J. A. C. van der Meer & J. M. de Lange, Social capital and social networks: A comparative analysis (45-66). Routledge.

Fukushima, S., Uchida, Y., & Takemura, K. (2021). Do you feel happy when other members look happy? Moderating effect of community-level social capital on interconnection of happiness. *International Journal of Psychology*. <https://doi.org/10.1002/ijop.12744>

Fukuyama, F. (1995). *Trust: The social virtues and the creation of prosperity. Free Press.

Fukuyama, F. (1999). Güven: Sosyal normlar ve ekonomik gelişme. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.

Fukuyama, F. (2005). “Güven: Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması”. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Fukuyama, F. (2010). Sosyal sermaye ve sivil toplum. Sosyal sermaye kuram.

Gamarnikow, E. (2004). Intersections of care and control in education. *British Journal of Sociology of Education*, 25(4), 575-590.

Ghoshal, S., & Bartlett, C. A. (1998). The individualized corporation: A fundamentally new approach to management. *Harvard Business Review*, 76(5), 132-140.

Ghoshal, S., & Bartlett, C. A. (1998). The individualized corporation: Transforming enterprise for the future. HarperBusiness.

Gibson, D. (1991). Social support and health: A review of literature. *Social Science & Medicine*, 32(6), 705-714.

Giddens, A. (2008). Toplumda normlar ve davranışlar. İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Glass, R. (1999). Urban regeneration and social inclusion: The legacy of neighbourhood policies. *International Journal of Urban Studies*, 22(4), 421-445.

Gore, S. (1981). Stress-buffering functions of social supports: An appraisal and clarification of research models. In B. H. Gottlieb , Social networks and social support (202-221). Beverly Hills, CA: Sage.

Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380.

Green, G. P., & Haines, A. (2000). Asset building and community development. *SAGE Publications*.

Grootaert, C., & van Bastelaer, T. (2001). Understanding and measuring social capital: A synthesis of findings and recommendations from the social capital initiative. *Social Capital Initiative Working Paper. World Bank*.

Gusfield, J. R. (1975). Community: A critical response. Harper & Row.

Günkör, H. (2016). Sosyal sermaye ve eğitim. Ankara: Pegem Akademi.

Gürbüz, S. (2017). Topluluk hissi ve cinsiyet arasındaki ilişki: Bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 123-144.

Hall, A., & Wellman, B. (1985). Social networks and social support. In S. Cohen & S. L. Syme, *Social Support And Health* (23-42). New York: Academic Press.

Hanifan, L. J. (1916). The rural school community center. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 67(1), 130-138.

Harris, M. R. (2010). This is to certify that the doctoral dissertation by Michel Renee Harris has been found to be complete and satisfactory in all respects, and that any and all revisions required by the review committee have been made. Walden University, College of Social and Behavioral Sciences.

Hayes, A. F. (2013). Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach. Guilford Press.

Haythornthwaite, C. (2011). Social networks and internet connectivity effects. *Information, Communication & Society*, 15(3), 145-169.

Hean, S., Cowley, S., Forbes, A., Griffiths, P., & Maben, J. (2003). The M-C-M' cycle and social capital. *Nursing Inquiry*, 10(1), 55-67.

Heller, K. (1983). The role of community networks in mental health. *American Journal of Community Psychology*, 11(5), 615-629.

Henderson, S., Byrne, D. G., & Duncan-Jones, P. (1981). *Neurosis and the social environment*. New York, NY: Academic Press.

Hetz, P. R., Dawson, C. L., & Cullen, T. A. (2015). Social media use and the fear of missing out (FoMO) while studying abroad. *Journal of Research on Technology in Education*, 47(4), 259-272.

Hine, C. (2015). *Ethnography for the internet: Embedded, embodied and everyday*. Bloomsbury Publishing.

Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*, 44(3), 513-524.

Hogg, MA (2001). Sosyal kimlik teorisi. MP Zanna'da (Ed.), *Deneysel sosyal psikolojideki gelişmeler* (227-255). San Diego, CA: Akademik Basın.

Holahan, C. J., & Moos, R. H. (1981). Social support and psychological distress: A longitudinal analysis. *Journal of Abnormal Psychology*, 90(4), 365-370.

Holt-Lunstad, J., Smith, TB, & Layton, JB (2015). Sosyal ilişkiler ve ölüm riski: Bir meta-analitik inceleme. *PLOS Medicine*, 12(7).

Hooghe, M. (2004). Social capital and political participation in Europe. *Comparative European Politics*, 2(1), 31-49.

House, J. S. (1981). *Work stress and social support*. Addison-Wesley.

House, J. S., Landis, K. R., & Umberson, D. (1988). Social relationships and health. *Science*, 540-545.

House, J. S., Umberson, D., & Landis, K. R. (1988). Structures and processes of social support. *Annual Review of Sociology*, 293-318. <https://doi.org/10.1007/BF00922627>

Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>

Ilgaz, G., & Aşkar, P. (2009). The relationship between the level of sense of community and learning style preferences. *Eğitim ve Bilim*, 88-99.

Imamura, H., Hamano, T., Michikawa, T., Takeda-Imai, F., Nakamura, T., Takebayashi, T., & Nishiwaki, Y. (2016). Relationships of community and individual level social capital with activities of daily living and death by gender. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 13(9), 860. <https://doi.org/10.3390/ijerph13090860>

Irmer, A., & Schmiedek, F. (2023). The relationships between young people's daily social media use and well-being are mediated through upward comparisons. *Community Psychology*. <https://doi.org/10.1038/s44271-023-00013-0>

Jacobs, J. (1992). The death and life of great American cities. Random House.

Jameel, S. M., Asad, M., & Jameel, A. (2020). Social support and mental well-being of youth. *Journal of Youth Studies*, 23(2), 195-207.

Janis, I. L. (1972). Victims of groupthink: A psychological study of foreign-policy decisions and fiascoes. Houghton Mifflin.

Jiang, J., & Song, J. (2022). Health consequences of online social capital among middle-aged and older adults in China. *Quality of Life*, 17(2), 2277-2297. <https://doi.org/10.1007/s11482-021-09926-5>

Jiang, Y. (2013). Multi-cultural social networking and social capital. The University of Manchester Doctoral Thesis.

Jiang, Z. (2013). Emotional intelligence and job satisfaction: A study among Chinese employees. *Journal of Organizational Psychology*, 13(2), 123-135.

Jones, E. E., & Davis, K. E. (1981). From acts to dispositions: The attribution process in person perception. *Experimental Social Psychology*, 2(1), 219-266.

Jonsson, U., Ambros, M., Larsson, I., Kajsa, G., & Sonnby-Borgström, M. (2020). Social capital and mental health among children and adolescents: A systematic review. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 29(8), 1001-1017. <https://doi.org/10.1007/s00787-019-01354-7>

Jourdain, A., & Naulin, S. (2011). Sosyal sermaye: Inégalités'i anlamak için bir teori. Paris: La Découverte.

Kadushin, C. (1983). Ruh sağlığı ve kişilerarası çevre. New York: Wiley.

Kafetsios, K. (2022). Emotional intelligence in modern workplace environments. *Journal of Organizational Behavior*, 43(7), 1054-1070.

Kaniasty, K., & Norris, F. H. (1996). Social support in the aftermath of disasters: Theoretical and empirical perspectives. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 15(2), 177-200.

Karasar, N. (2011). Bilimsel araştırma yöntemi (22. baskı). Nobel Yayın Dağıtım.

Katircioğlu, T. D. (2023). Eş-bağımlılık ile ilişki doyumu ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. İstanbul Gelişim Üniversitesi,

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul. <https://hdl.handle.net/11363/6566>

Kawachi, I., Kennedy, B. P., & Glass, R. (1999). Social capital and self-rated health: A contextual analysis. *American Journal of Public Health*, 89(8), 1187-1193.

Kaya, A. (2020). Sosyal sermaye ve eğitim. Ankara: Pegem Akademi.

Keating, D. P. (2000). Developmental health as the wealth of nations. *Developmental Health and the Wealth of Nations*, 1-18.

Keefer, P., & Knack, S. (1997). Why don't poor countries catch up? A cross-national test of an institutional explanation. *Economic Inquiry*, 35(3), 590-602.

Keltner, D. (2000). The foundations of moral reasoning. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(1), 112-125.

Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.

Kessler, R. C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K. R., & Walters, E. E. (2014). The prevalence and correlates of serious mental illness in the World Health Organization World Mental Health Survey Initiative. *World Psychiatry*, 13(2), 168-176.

Kılıç, C. (2011). Algılanan sosyal destek ve yaşam doyumu arasındaki ilişki: Türk yetişkinler örneği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 1-14.

Kılıç, M. (2011). Sosyal destek algısı ve psikolojik yapısı arasındaki ilişkiler iyi incelenmelidir. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(66), 1-12.

Kilpatrick, S. (2000). Community learning and sustainability: Practice and policy. *Australian Journal of Adult Learning*, 40(1), 19-36.

Király, O., Nagygyörgy, K., Koronczai, B., Griffiths, M. D., & Demetrovics, Z. (2019). Determinants of problematic social media use among adolescents. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 17, 316-328.

Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd). Guilford Press.

Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th). Guilford Press.

Knack, S., & Keefer, P. (1997). Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation. *Quarterly Journal of Economics*, 112(4), 1251-1288.

Knoke, D. (1999). Organizational networks and corporate social capital. In R. T. A. J. Leenders & S. M. Gabbay, *Corporate Social Capital and Liability* (17-42). Springer.

Ko, H. C., Yen, C. F., Yen, J. Y., Lin, H. C., & Yang, M. J. (2005). Factors predictive for incidence and remission of internet addiction in young adolescents: A prospective study. *CyberPsychology & Behavior*, 8(5), 473-480.

Kolawole, O. (2019). Psychological impact of online support communities: Can human participation in an online health community improve psychological well-being? University of Jyväskylä, Faculty of Information Technology.

Konuk, E. (2023). The role of resilience in educational settings. *Educational Psychology Journal*, 48(2), 105-121.

Kraut, R., Burke, M., Dickerson, J., Levy, N., & Wilson, C. (2012). The internet paradox revisited: Social capital, interpersonal communication, and well-being. *Journal of Social Issues*, 68(1), 1-22. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2012.01404.x>

Kritsotakis, G., & Gamarnikow, E. (2004). Social capital: A new approach to social inequalities in health. *Health*, 8(1), 47-66.

Kutner, M. H., Nachtsheim, C. J., & Neter, J. (2004). Applied linear statistical models (5th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.

Lampe, C., Ellison, N., & Steinfield, C. (2007). A face(book) in the crowd: Social searching vs. social browsing. Proceedings of the 2007 ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work (167-170).

Landis, J. R., & Koch, G. G. (1996). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33(1), 159-174.

Launier, R. (1978). Coping and adaptation in stressful environments. In L. A. Bond & J. Rosen (Eds.), *Coping and adaptation* (177-201). Basic Books.

Lazarus, R. S., & Launier, R. (1978). Stress-related transactions between person and environment. In L. A. Pervin & M. Lewis, *Perspectives in Interactional Psychology* (287-327).

Lazega, E., & Pattison, P. (2001). Multiplexity, generalized exchange and cooperation in organizations: A case study. *Social Networks*, 23(1), 67-89. [https://doi.org/10.1016/S0378-8733\(00\)00032-5](https://doi.org/10.1016/S0378-8733(00)00032-5)

Leana, C. R., & Van Buren, H. J. (1999). Organizational social capital and employment practices. *Academy of Management Review*, 24(3), 538-555.

Leary, M. R. (2015). Sosyal kimlik: Kimlik ve sosyal ilişkilerde kimlik ve özgüven. Alfa Yayınları.

Lento, T., Howard, E., & Gilbert, E. (2010). Community building on social media platforms. *Proceedings of the ACM Conference on Human Factors in Computing Systems*, 1-10.

Leong L-Y, Hew T-S, Ooi K-B, Lee V-H, Hew J-J. A hybrid SEM-neural network analysis of social media addiction. *Expert Syst Appl.* 2019;133:296–316. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2019.05.024>

Li, T., Lei, L., Zhang, S., & Wen, Z. (2013). The relationship between social support and Internet addiction: A meta-analysis. *Computers in Human Behavior*, 29(5), 1939-1958.

Li, W., & Çen, M. (2022). How online social interactions predict virtual community sense through social capital: Testing a dual-process model with an interest-based SNS. *Computers in Human Behavior*, 135, 107347. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107347>

Li, X. (2017). The effects of social media on mental health. *Journal of Health Communication*, 22(10), 839-846.

Li, X., & Chen, Y. (2021). The effects of online learning on student motivation and achievement. *Educational Technology & Society*, 24(2), 75-89.

Li, X., & Zhang, Y. (2021). Social media use and emotional well-being among adolescents. *Journal of Adolescent Psychology*, 45(3), 215-230.

Lin, N. (1982). Social resources and instrumental action. In P. V. Marsden & N. Lin, *Social structure and network analysis* (131-145).

Lin, N. (1990). Social resources and social mobility: Structural theory of status attainment. In R. Breiger, *Social mobility and social structure* (247-271). Cambridge University Press.

Lin, N. (1994a). *Social capital: Theory of social structure and action*. Cambridge University Press.

Lin, N. (1995). Social resources and the emergence of social structure. In P. V. Marsden, *Sociological methodology 1995* (247-271). *American Sociological Association*.

Lin, N. (1999). Building a network theory of social capital. *Connections*, 22(1), 28-51.

Lin, N. (2001). *Social capital: A theory of social structure and action*. Cambridge University Press.

Lin, N. (2002). Social networks and status attainment. *Annual Review of Sociology*, 25(1), 467-487.

Lin, N. (2005). A network theory of social capital. In D. Castiglione, J. W. van Deth, & G. Wolleb (Eds.), *The handbook of social capital* (50-69). Oxford University Press.

Lin, N., Ye, X., & Ensel, W. M. (1999). Social support and depressed mood: A structural analysis. *Journal of Health and Social Behavior*, 344-359.

Liu, A., & Besser, T. (2003). Social capital and participation in community improvement activities by elderly residents in small towns and rural communities. *Rural Sociology*, 68(3), 343-365.

Liu, F., & Zhao, H. (2021). The impact of social media usage on emotional well-being during the pandemic. *Social Media Studies*, 8(2), 150-165.

Long, D. W. (1958). The role of community in mental health. *Social Science Review*, 32(3), 213-228.

Loury, G. C. (1977). A dynamic theory of racial income differences. In P. A. Wallace & A. M. LaMond, *Women, minorities, and employment discrimination* (153-186). Lexington Books

Lyons, A., Fletcher, G., Farmer, J., Kenny, A., Bourke, L., Carra, K., & Bariola, E. (2016). Participation in rural community groups and links with psychological well-being and resilience: A cross-sectional community-based study. *BMC Psychology*, 4(1), 16. <https://doi.org/10.1186/s40359-016-0121-8>

Maben, J. (2003). Nurses' views of their work: A framework for measuring satisfaction. *Journal of Nursing Management*, 11(3), 193-202. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2834.2003.00383.x>

Mackie, P. F. E. (2001). *The new public health*. Oxford: Oxford University Press.

Mankiw, N. G. (2006). *Principles of macroeconomics*. Mason, OH: Thomson/South-Western.

Marmot, M. (2005). Social determinants of health inequalities. *The Lancet*, 365(9464), 1099-1104.

Márquez, P. (2004). Social capital, community building, and social capital. *Journal of Social Science Education*, 3(2), 11-26.

Martens, R. (1972). Social facilitation: A review of theory and research. *Journal of Sport Psychology*, 4(2), 92-104.

Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. Harper & Row.

Maslow, A. H. (2013). *A theory of human motivation*. Start Publishing LLC.

Mazzoni, E. (2013). From high school to university: The impact of social network sites on social capital during young adults' transitions. *British Journal of Educational Technology*, 45(2), 303-315. <https://doi.org/10.1111/bjet.12026>

McDowell, T. (2006). *Measuring health: A guide to rating scales and questionnaires*. Oxford: Oxford University Press.

McKenna, K. Y. A., Green, A. S., & Gleason, M. E. J. (2002). Relationship formation on the Internet: What's the big attraction? *Journal of Social Issues*, 58(1), 9-31.

McMillan, D. W. (1996). Sense of community. *Journal of Community Psychology*, 24(4), 315-325.

Meral, O. (2021). Psychological capital and work engagement: A study on educational professionals. *Turkish Journal of Psychology*, 36(91), 15-30.

Mısırdalı, F. (2006). *Örgüt İçi Bilgi Paylaşımında Sosyal Sermayenin Etkisi: Kütahya Porselen A.Ş.'de Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Monin, B., & Norton, M. I. (2006). Identity signaling and the costs of group membership. *Psychological Science*, 17(10), 897-902.

Montgomery, D. C., Peck, E. A., & Vining, G. G. (2012). *Introduction to linear regression analysis* (5th ed.). Hoboken, NJ: Wiley.

Moore, D. S., McCabe, G. P., & Craig, B. A. (2012). *Introduction to the practice of statistics*. W.H. Freeman and Company.

Morris, M. W., & Keltner, D. (2000). How emotions work: Motivational function of attitudes and values. *Psychological Review*, 107(2), 203-219.

Murray, H. A. (1938). *Explorations in personality*. Oxford University Press.

Müller, T. S. (2016). Social capital and community cohesion. *Community Development Journal*, 51(4), 546-563.

Nahapiet, J., & Ghoshal, S. (1998). Social capital, intellectual capital, and the organizational advantage. *Academy of Management Review*, 23(2), 242-266.

Naulin, S. (2011). The sociological foundations of trust in networks. *Sociological Research Online*, 16(4), 88-104.

Neter, J., Kutner, M. H., Nachtsheim, C. J., & Wasserman, W. (2004). *Applied linear regression models* McGraw-Hill.

Nishiwaki, Y. (2016). Workplace stress and mental health: The mediating role of emotional regulation. *Occupational Health Journal*, 19(4), 307-319.

Norris, F. H., & Kaniasty, K. (1996). Received and perceived social support in times of stress: A test of the social support deterioration deterrence model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(3), 498-511.

Norris, P. (2002). Social capital and civic engagement. Civic engagement in American democracy, 71-102.

Ntontis, E., Drury, J., Reicher, S., & Tekdemir-Dogan, D. (2019). Shared social identity as a basis for resilience: Evidence from the aftermath of the 2011 Van earthquake. *European Journal of Social Psychology*, 49(4), 694-709.

OECD. (2001). The well-being of nations: The role of human and social capital. *OECD Publishing*.

Oliveira, M. A., Ramos, A. S. M., & Lucena, J. P. O. (2022, May/Aug.). Social capital and online social networks from a gender perspective: a study with information technology managers. *International Journal of Innovation - IJI*, São Paulo, 10(2), 241-266. <https://doi.org/10.5585/iji.v10i2.21347>

Ostic, D., Qalati, S. A., Barbosa, B., Shah, S. M. M., Galvan Vela, E., Herzallah, A. M., & Liu, F. (2021). Effects of social media use on psychological well-being: A mediated model. *Frontiers in Psychology*, 12, 678766. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.678766>

Ostrom, E. (2000). Social capital: A fad or a fundamental concept? In P. Dasgupta & I. Serageldin, *Social capital: A multifaceted perspective* (172-214). Washington, DC: *World Bank*.

Özkan, M., Uzunboylu, H., & Hürsen, Ç. (2013). Analysis of the relationship between chronic illness and perceived social support. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 106, 1641-1647.

Park, C. L. (2007). Religiousness/spirituality and health: A meaning systems perspective. *Journal of Behavioral Medicine*, 30(4), 319-328.

Park, R. E. (1924). The concept of social distance as applied to the study of racial attitudes and racial relations. *Journal of Applied Sociology*, 339-344.

Patrick, W. (2008). Social networks and psychological well-being. *Journal of Social Psychology*, 48(2), 325-345.

Pattison, P. (2001). *Social networks: Methods and applications*. Cambridge University Press.

Paxton, P. (1999). Is social capital declining in the United States? A multiple indicator assessment. *American Journal of Sociology*, 105(1), 88-127.

Perkins, D. D., Hughey, J., & Speer, P. W. (2002). Community psychology: Perspectives on social capital theory and community development applications.

Perucci, R. (1963). Social distance among workers in a Midwest community. *American Sociological Review*, 28(3), 430-438.

Peterson, R. L. (2006). Social behavior and network analysis. *Social Networks*, 25(4), 313-331.

Pinho, R., & Lopes, H. (2013). Community resilience in disaster management. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 5(1), 65-75.

Poortinga, W. (2006). Social capital: An individual or collective resource for health? *Social Science & Medicine*, 62(2), 292-302.

Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24(1), 1-24.

Portes, A., & Sensenbrenner, J. (1993). Embeddedness and immigration: Notes on the social determinants of economic action. *American Journal of Sociology*, 98(6), 1320-1350. <https://doi.org/10.1086/230191>

Pozzi, M., Marta, E., Marzanas, D., Gozzoli, C., & Ruggieri, R. A. (2014). The effect of the psychological sense of community on the psychological well-being in older volunteers. *Europe's Journal of Psychology*. <https://ejop.psychopen.eu>

Pretty, G. M., Conroy, C., Dugay, J., Fowler, K., & Williams, D. (2006). Sense of community and its relevance to adolescents of all ages. *Journal of Community Psychology*, 34(2), 179-192.

Procidano, M. E., & Heller, K. (1983). Measures of perceived social support from friends and from family: Three validation studies. *American Journal of Community Psychology*, 11(1), 1-24.

Prusak, L. (2001). Where did knowledge management come from? *IBM Systems Journal*, 40(4), 1002-1007. <https://doi.org/10.1147/sj.404.1002>

Putnam, R. D. (1993). Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6(1), 65-78.

Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: The collapse and revival of *American Community*. New York: Simon & Schuster

Putnam, R. D. (2001). Civic engagement and social capital. In D. Schuller (Ed.), *Social capital: Critical perspectives* (pp. 56-79). Oxford University Press.

Putnam, R. D. (2001). Social capital: Measurement and consequences. *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1), 41-51.

Putnam, R. D. (2010). American grace: How religion divides and unites us. Simon & Schuster.

Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1993). Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. Princeton University Press.

Rappaport, J. (1977). Community psychology: Values, research, and action. Holt, Rinehart & Winston.

Reshetnikov, M. V., & Akhmetshin, E. M. (2021). Digital economy and psychological adaptation. *Journal of Economic Psychology*, 45(2), 125-138.

Rheingold, H. (2000). The virtual community: Homesteading on the electronic frontier. MIT Press.

Iraz, R., Arıbaş, A. N., & Özşahin, F. (2021). Algılanan sosyal destek ve psikolojik iyi oluş ilişkisi: üniversite öğrencileri örneği. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 363-376. <https://doi.org/10.30692/sisad.930302>

Riger, S. (1979). The relationship between social structure and mental health. *Social Psychiatry*, 14(1), 35-47.

Robison, L. J., Schmid, A. A., & Siles, M. E. (2002). Is social capital really capital? *Review of Social Economy*, 60(1), 1-21.

Rogers, C. R. (1961). On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy. Houghton Mifflin.

Rogers, C. R. (1995). On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy. Houghton Mifflin Harcourt.

Roncevic, B., & Adam, F. (2003). Social capital: Recent debates and research trends. *Social Science Information*, 42(2), 155-183.

Rostila, M. (2010). Social capital and health: Mechanisms and empirical applications. *Umeå University Medical Dissertations*, New Series No. 1374.

Rothstein, B. (2001). Social capital in the social democratic welfare state. *Politics & Society*, 29(2), 207-241.

Rothstein, B. (2005). Social traps and the problem of trust. Cambridge University Press.

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.

Ryff, C. D. (2014). Psychological well-being revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 83(1), 10-28. <https://doi.org/10.1159/000353263>

Ryff, C. D. (2014). Psychological well-being revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 83(1), 10-28.

Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (2013). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719-727.

Sabatini, F. (2006). The empirics of social capital and economic development: A critical perspective. *Fifth International Conference of the Human Development and Capability Association (HDCA)*.

Sacks, O. (1952). Neurological deficits and psychological resilience. *Journal of Clinical Psychology*, 8(4), 215-230.

Sarason, B. R., & Sarason, I. G. (2009). Social support: Mapping the construct. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(1), 113-120.

Sarason, I. G., Levine, H. M., Basham, R. B., & Sarason, B. R. (1983). Assessing social support: The social support questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 127-139.

Sarason, S. B. (1974). The psychological sense of community. *Community Psychology*. Jossey-Bass.

Satsangi, D., & Singh, R. (2024). Role of digital interventions in education: Challenges and prospects. *Journal of Educational Technology*, 45(1), 45-67.

Satsangi, R., Jamwal, D., Sharma, S., Manani, P., & Satsangi, D. (2024). Socio-economic and psychological well-being: An analytical study for sustainable policy-making. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 19(1), 179-185. <https://doi.org/10.18280/ijstdp.190116>

Schuller, T. (2001). The complementary roles of human and social capital. *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1), 64-71.

Seligman, M. E. P. (2002). Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment. Free Press.

Sensenbrenner, J., & Portes, A. (1993). Embeddedness and immigration: Notes on the social determinants of economic action. *American Journal of Sociology*, 98(6), 1320-1350.

Serageldin, I. & Grootaert, C (2000) Defining Social Capital: An Integrating View, Social Capital: A Middle East Perspective edited by P. Dasgupta & I. Serageldin, World Bank Washington, D.C

Serageldin, I., & Grootaert, C. (1996). Defining social capital: An integrating view. *Social Capital Initiative Working Paper* 8, 1-30.

Shabani, S., Saraee, S., & Reshetnikov, M. (2021). The mediating role of resilience in psychological well-being and social capital with anger. *International Journal of Psychiatric Research*, 4(4), 1-8.

Shaw, M., Dorling, D., & Davey Smith, G. (2006). Poverty, social exclusion and minorities. In M. Marmot & R. Wilkinson, *Social Determinants of Health* (168-194).

Simmel, G. (1971). The stranger. In D. N. Levine (Ed.), *On individuality and social forms* (143-149). Chicago: University of Chicago Press.

Singer, J. D. (1998). Using SAS PROC MIXED to fit multilevel models, hierarchical models, and individual growth models. *Journal of Educational and Behavioral Statistics*, 24(4), 323-355.

Siribaddana, S. (2015). Social capital and psychological well-being. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 50(6), 927-935. <https://doi.org/10.1007/s00127-015-1018-4>

Smith, G. (2006). Deliberative democracy and the environment. *Environmental Politics*, 15(2), 242-264.

Smith, M. K. (2001). Community learning and sustainability. *Australian Journal of Adult Learning*, 41(1), 19-34.

Smith, S. S. (1995). Social capital in urban neighborhoods: A mixed-methods approach. *Social Science Quarterly*, 76(4), 829-850.

Social Capital Initiative Group (SCIG). (2000). Social capital: A review of the literature. *World Bank*.

Song, J., & Lee, H. (2022). The impact of digital connectivity on mental well-being. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 25(4), 217-223.

Sorias, O. (1988). Perceived social support and psychological health. *Journal of Psychiatry and Psychology*, 3(1), 15-22.

Steier, F. (2007). Self-organization and learning processes in complex systems. *Systems Research and Behavioral Science*, 24(3), 361-374.

Stephenson, D. (2015). Building community through digital interaction. *Journal of Communication Studies*, 29(4), 287-302.

Stolle, D., & Hooghe, M. (2008). Shifting inequalities: Patterns of exclusion and inclusion in emerging forms of civic participation. *European Sociological Review*, 24(4), 431-442.

Sungur, M. (1999). Psychological aspects of trauma. *Journal of Turkish Psychology*, 14(2), 120-135.

Şen, H. (2017). Sosyal destek ve sağlık. *Psikoloji Dergisi*, 12(3), 1-8.

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel & W. G. Austin, *Psychology of Intergroup Relations* (7-24). Chicago: Nelson-Hall.

Takemura, K. (2021). Decision-making and cultural influences. *Asian Journal of Psychology*, 16(4), 201-220.

Takemura, K. (2024). Cultural differences in decision-making under uncertainty. *Journal of Behavioral Decision Making*, 37(1), 90-103.

Taplı, E. (2021). Sosyal destek ve psikolojik iyi oluş. *Psikiyatri Psikoloji Dergisi*, 9(1), 8-14.

Taştan, S. (2021). Çalışma Yaşamında Algılanan Sosyal Destek Düzeyi ile Umutsuzluk, Psikolojik Uyumsuzluk ve Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: İstanbul İlinde 3-15 Yaş Arası Otizm Tanılı Çocuğa Sahip Çalışan Bireyler Üzerinde Bir Araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(53), 887-940.

Tavşancıl, E. (2002). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Nobel Yayın Dağıtım.

Taylor, S. E. (2011). Social support: A review. In H. S. Friedman, *The Oxford handbook of health psychology* (pp. 189-214). Oxford University Press.

Taylor, S. E. (2011). Social support: A literature review. *Journal of Behavioral Medicine*, 34(5), 531-543.

Telef, B. B. (2013). The profile of Turkish university students' subjective well-being. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 13(4), 2011-2021.

Thoits, P. A. (1986). Social support as coping assistance. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(4), 416-423.

Thoits, P. A. (2010). Stress and health: Major findings and policy implications. *Journal of Health and Social Behavior*, 51, 41-53.

Taş, Z., Arslan, C., & Meral, O. (2021). Sosyal destek ve psikolojik sağlık. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 9(2), 30-48.

Trpcevska, L. (2017). Predictors of psychological well-being, academic self-efficacy and resilience in university students, and their impact on academic motivation. Thesis submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Psychology (Clinical), College of Health and Biomedicine, Victoria University.

Tsounis, A., Xanthopoulou, D., Demerouti, E., & Kafetsios, K. (2022). Workplace social capital: Redefining and measuring the construct. *Social Indicators Research*, 165(1), 1-20. <https://doi.org/10.1007/s11205-022-03028-y>

Turner, R. J., Frankel, B. G., & Levin, D. M. (1983). Social support: Conceptualization, measurement, and implications for mental health. *Research in Community & Mental Health*, 3, 67-111.

Umberson, D. (1988). Family status and health behaviors: Social control as a dimension of social integration. *Journal of Health and Social Behavior*, 29(3), 306-319.

Uslaner, E. M. (2002). The moral foundations of trust. Cambridge University Press.

Uysal Öztürk, E. (Y2012.270005). Evli bireylerde özgecilik ve affediciliğin psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi. İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Psikoloji Programı, Yüksek Lisans tezi. Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yeliz Saygın.

Uzdil, N. (2023). Digital transformation in education: Challenges and opportunities. *International Journal of Educational Technology*, 38(2), 50-68.

Vaux, A. (1988). Social support: Theory, research, and intervention. Praeger Publishers.

Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). Voice and equality: Civic voluntarism in American politics. Harvard University Press.

Völker, B., & Flap, H. (2001). Weak ties as a liability: The case of East Germany. *Rationality and Society*, 13(4), 397-428.

Wang B, Zhao H, Shen H, Jiang Y. Socioeconomic status and subjective well-being: The mediating role of class identity and social activities. doi: 10.1371/journal.pone.0291325

Warner, W. L., & Associates (1949). Democracy in Jonesville: A study in quality and inequality. Harper & Brothers.

Waterman, A. S. (1984). The psychology of individualism. Praeger Publishers.

We Are Social, & DataReportal. (2024). Digital 2024: Global Overview Report. <https://www.wearesocial.com/us/blog/2024/01/digital-2024-global-overview-report>

Wellman, B. (1985). Domestic networks. *Social Structures*, 2(1), 19-30.

Wellman, B., & Wortley, S. (1990). Different strokes from different folks: Community ties and social support. *American Journal of Sociology*, 96(3), 558-588.

- Wen, Z. (2013). Structural Equation Modeling. Higher Education Press.
- Wethington, E. (2014). Family ties and mental health. *Annual Review of Sociology*, 40(1), 169-186.
- Wiesenfeld, B. M. (1996). The impact of organizational support on workplace outcomes. *Academy of Management Journal*, 39(2), 336-351.
- Wiesenfeld, E. (1996). The concept of “we”: A community social psychology myth? *Journal of Community Psychology*, 24(4), 337-345.
- Williams, D. (2006). On and off the 'Net: Scales for social capital in the digital age. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11(2), 593-628.
- Wills, T. A. (1985). Supportive functions of interpersonal relationships. In S. Cohen & L. Syme, *Social support and health* (61-82). Academic Press.
- Wilson, C., & Dunn, C. (2012). Trust in online communities. *Journal of Internet Studies*, 4(1), 20-35.
- Woolcock, M. (1998). Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework. *Theory and Society*, 27(2), 151-208.
- World Bank. (1998). Social capital: Integrating qualitative and quantitative research. *World Bank Publications*.
- Wortley, S., & Tanner, J. (1990). Social capital and youth violence: Exploring connections. *Canadian Journal of Criminology*, 32(3), 321-337.
- Xanthopoulou, D., & Bakker, A. B. (2024). Positive psychology and work engagement. *Journal of Organizational Psychology*, 39(1), 25-40.
- Yıldırım, İ. (2004). Algılanan sosyal destek ölçeği'nin geliştirilmesi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 16(4), 49-66.
- Yıldız, K., & Dirik, D. (2018). Algılanan sosyal destek ve stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişkide algılanan öz yeterliliğin rolü. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(4), 127-136. <https://doi.org/10.33689/spormetre.500792>
- Yılmaz, A., Yılmaz, E. ve Çelik, SS (2015). Demanslı bakım verenlerin sosyal destek algısı ve bakım yükü arasındaki ilişkiler incelendi. Demanslı bireylerin bakım verenlerinde sosyal destek algısı ile bakım veren yükü arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Geriatri Dergisi*, 18(2), 123-132.
- Yoon, K. (2007). Social capital and economic development: A structural perspective. *Journal of Economic Issues*, 41(4), 963-983.
- Zeng, Runxi & Zhou, Hua & Evans, Richard. (2023). Adapting to motherhood: Online participation in WeChat groups to support first-time mothers. *Teknokultura Revista de Cultura Digital y Movimientos Sociales*. 20. 57-66. 10.5209/tekn.86912.

Zhou, M. (1997). Social capital in Chinatown: The role of community-based organizations and families in the adaptation of the younger generation. *Urban Education*, 32(1), 474-494.

Zhou, M., & Bankston, C. L. (2002). Social capital and adaptation of the second generation: The case of Vietnamese youth in New Orleans. *International Migration Review*, 28(4), 821-845.

Ziya, H. (2014). Sosyal sermaye ve sosyal destek. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

II. EKLER

EK-1. Kişisel Bilgi Formu

EK-2. Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri

EK-3. Topluluk Hissi Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri

EK-4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri

EK-5. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri

EK-6. Biruni Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurul Kararı, 2024/86-91nolu tez kabul yazısı

EK-7. Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği Kullanım İzni

EK-8. Topluluk Hissi Ölçeği Kullanım İzni

EK-9. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Kullanım İzni

EK-10. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Kullanım İzni

EK-1. Kişisel Bilgi Formu

1. Yaş: ☐ 25-30 ☐ 31-36 ☐ 37-42 ☐ 43-48 ☐ 49-54 ☐ 55 ve üzeri

2. Cinsiyet: ☐ Erkek ☐ Kadın

3. Sosyoekonomik düzeyiniz: ☐ Düşük ☐ Orta ☐ İyi

4. En çok kullandığınız sosyal medya aracı:

☐ WhatsApp ☐ Instagram ☐ Twitter ☐ Facebook ☐ Diğer

5. Günlük sosyal medya kullanım sürenizi seçiniz.

☐ 1-2 saat arası ☐ 2-3 saat arası ☐ 3-4 saat arası ☐ 4- 5 saat arası ☐ 5saat
ve üzeri

EK-2. Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri

1. Sorunlarımı çözmeye yardımcı olması için, internette güvendiğim birileri var.
3. Özel kişisel sorunlarım hakkında internette konuşurken rahat hissettiğim birileri var.
5. Acil olarak_TL'ye ihtiyacım olursa internette yardım isteyebileceğim birini tanıyorum.
7. İnternette etkileşim kurduğum insanlar, iş başvurularımda bana referans olurlar.
11. İnsanlarla internette etkileşim kurmak; yaşadığım şehrin dışında gerçekleşen olaylara ilgi duymamı sağlar.
13. İnsanlarla internette etkileşim kurmak; kendimden farklı insanların ne düşündüğü ile ilgilenmemi sağlar.
15. İnsanlarla internette etkileşim kurmak; beni daha büyük bir topluluğa ait hissettirir.

EK-3. Topluluk Hissi Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri

4. Bu topluluğun bir üyesi olmak beni iyi hissettirir.
10. Bu topluluğun, giyim, işaretler, sanat, mimari, marka, flama gibi insanların tanıyabileceği sembol ve ifadeleri vardır.
15. Topluluğun diğeri üyelerinin benim hakkımda ne düşündüğünü önemserim.
20. Bu topluluktaki diğeri üyelerle çok kez birlikte olurum ve onlarla olmaktan keyif alırım.

EK-4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri

2. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.
5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.
7. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.
9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.
12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.

EK-5. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri

1. Amaçlı ve anlamlı bir yaşam sürdürüyorum
4. Başkalarının mutlu ve iyi olmasına aktif olarak katkıda bulunurum
8. İnsanlar bana saygı duyar.

EK-6. Biruni Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurul Kararı,
2024/86-91nolu tez kabul yazısı

T. C. BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARI			
Tarih: 24.01.2024 Toplantı Sayısı: 86	Karar No: 2024/86-91		
	Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Doğru'nun yürütmeyi planladığı "Yetişkin Bireylerde Çevrim İçi Sosyal Sermaye, Topluluk Hissi, Algılanan Sosyal Destek ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu araştırma projesi incelenmiş olup, yapılan inceleme sonucunda araştırmanın etik yönden uygun olduğuna karar verilmiştir.		
ÜYELER			
Adı soyadı /Unvan	Alanı	Bölümü	İmza

EK-7. Çevrim İçi Sosyal Sermaye Ölçeği Kullanım İzni

Merhabalar Sayın Araştırmacı,

Uyarlamış olduğumuz ölçeği kullanmanızla ilgili herhangi bir engel veya sakınca yoktur.

Doktora tezimde uyarladığım bu ölçeği daha geniş bir örneklem üzerinde de uygulayıp ULAKBİM endeksli Öneri dergisinde yayınladık.

Atfı bu makaleden yapmanızı rica edeceğim. Makaleyi ekte bulabilirsiniz.

Süreçte ölçekle ilgili bir sorunuz olursa lütfen sormaktan imtina etmeyiniz.

Tezinizde başarılar dilerim.

EK-8. Topluluk Hissi Ölçeği Kullanım İzni

Alıcı: ben, Sense, Toby ▾

Türkçe diline çevir

Greetings,

Thank you for your interest in the Sense of Community instrument. We apologize for the great delay in getting back to you. We are a volunteer-run service and have had an influx of recent requests. Thank you for your patience.

You are approved to use the SCI-2 for the research project described. Please follow this link to access the index: <https://senseofcommunity.com/sense-of-community-index-2/>

With permission to use the index, you can create and disseminate the survey through any format described in your approved application.

As part of your agreement to use this instrument, you have agreed to participate in a short user survey. This periodic survey helps us further validate the instrument which, in turn, makes any work you do with it more rigorous. Thank you in advance for your participation. I wish you the best with your research.

Sincerely,
Marissa Salazar

Marissa M. Salazar (She/Her)
Senior Analyst
Community Science

Effective Strategies • Equitable Systems • Strong
Communities

EK-9. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Kullanım İzni

Alıcı: ben

Buyrun Hocam, ekteedir.

Bir ek • Gmail tarafından tarandı ⓘ

← Yanıtla

→ Yönlendir

EK-10. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Kullanım İzni

Alıcı ben ▼

Merhabalar,

Ekte ölçeği, geçerlik ve güvenirliğini gönderiyorum. Araştırmınızda kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar.

III. İNTİHAL RAPORU

YETİŞKİN BİREYLERDE ÇEVİRİM İÇİ SOSYAL SERMAYE, TOPLULUK HİSSİ, ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

%8	%5	%6	%2
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	%1
2	earsiv.anadolu.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
3	Kökdemir, Gonca Yaprak. "Orta yetişkinlik döneminde Materyalizm: Üretkenlik Ve Psikolojik İyi oluş İle arasındaki ilişkide öz duyarlılık Ve Sosyal Onay ihtiyacının aracı Etkileri", Maltepe University (Turkey), 2024 Yayın	<%1
4	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<%1
5	Topgul, Seda. "orgutsel Sosyal Sermayenin Performans Yönetimi Algisi üzerindeki Etkileri: Bir Alan Arastirmasi Seda Topgul.", Anadolu University (Turkey), 2021 Yayın	<%1